

Gardeners'
World

Gardeners' World

WIN!een tuinreis naar
Engeland t.w.v.
€ 1030**Aan de slag****De lekkerste
tomaten volgens
de redactie**

De magie van het zaaien

Groene school**Zelf zaaien:
veel oogst voor
weinig geld****Inspiratie****Geef je
vensterbank
geur en kleur**

Haal groen in huis!

Inspiratie voor ieder hoekje van jouw huis

- ✓ Tips voor vermeerderen en verzorgen
- ✓ De juiste plant voor iedere plek
- ✓ Deskundige adviezen van topexperts

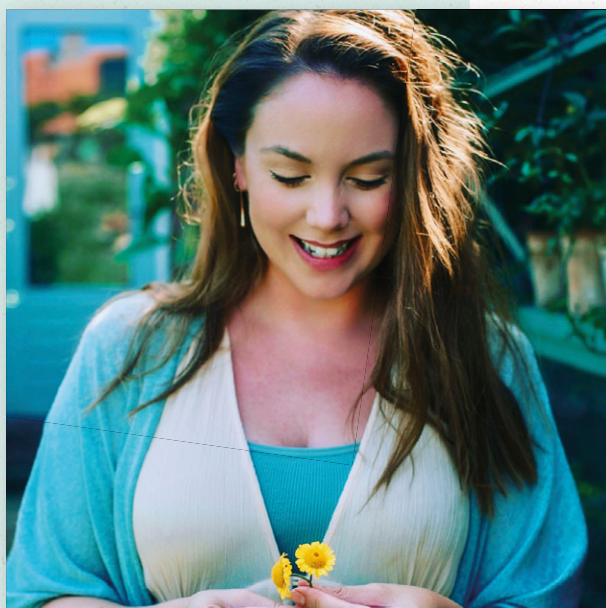
Speciale uitgave

€12,99

Bestel de speciale uitgave nu via
www.gardenersworldmagazine.nl/kamer

Gardeners'
World magazine

Anne is ook op
Instagram te vinden via
@anne_wiegers

“In mijn hoofd is de moestuin allang af, en staan de eerste prille plantjes er al in.”

Mentale lente

Officieel is het dan misschien wel hartje winter, toch voelt dat voor mij – en veel tuiniers met mij – niet zo. Persoonlijk werk ik op zonne-energie. Is er voldoende licht, dan is niets te gek. Is het nog donker, dan lig ik het liefst te slapen. Aangezien de dagen alweer aanzienlijk lengen, er af en toe al het hoopvolle gezang van vogels te horen is en het tuinieren toch echt weer begonnen is, doop ik het gewoon lente. De plannen die ik smeed voor dit jaar zitten zelfs zo vooraan in mijn gedachten dat ik verbaasd ben wanneer ik aankom bij mijn volkstuin: wat een kale vlakte is het nog, in tegenstelling tot hoe ik hem al gevuld heb in mijn hoofd!

Ik gebruik deze maand om een voorsprong te krijgen. Al het wieden dat ik nu gedaan krijg scheelt straks bakken met werk wanneer het echt groeien wil. Mulchen met compost maakt het gevoel van een frisse start helemaal af, en ik klus een verhoogd moestuinbed in mijn voortuin in elkaar. Hier zie ik enorm naar uit.

Toen we verhuisden en onze rammelende jaren '30-woning op alle mogelijke manieren opknapten was er simpelweg geen tijd (en geld!) meer over om veel aandacht te besteden aan het stukje moestuin in de voortuin. Aangezien ik het ondenkbaar vond een jaar geen eigen eten te kweken maakte ik in allerijl een strookje klaar waar we nu toch al zes jaar uit oogsten. Maar nu is het tijd voor de volgende stap.

Ik ga voor een verhoogd bed van 60 centimeter hoog, tot de rand toe gevuld met goede compost, potgrond, en scheerwol als onderlaag. Er komt een bankje bij, met een boog erover om onder de bloemen te kunnen zitten. Wanneer ik door de voortuin loop en hem nog niet zie ben ik weer verbaasd. In mijn hoofd is deze allang af, en staan de eerste prille plantjes er al in.

De alom aanwezige lente in mijn hoofd slaapt mij zo de officiële winter wel door. Lang leve tuinieren! In dit nummer vind je alle tips om heerlijk aan de slag te gaan. Geniet ervan!

Liefs,

Anne

awiegers@fnl.nl

INHOUD

februari 2023

32

Op de cover

- 16 Maak plaats voor een toverhazelaar
- 22 Kweek kiemgroenten
- 25 De beste tips van experts voor een levende tuin
- 32 Zelf zaaien: veel oogst voor weinig geld
- 46 De magie van het zaaien
- 58 Verslavende vetplanten
- 68 Geef je vensterbank geur en kleur
- 78 De pracht van levende steentjes
- 90 Zo bereid je je keukentuin voor
- 95 De lekkerste tomaten volgens de redactie

FOTO: LIESBETH DISBERGEN

25

38

46

Seizoen

- 10 Wij zijn gek op februari
Viola 'Apricot Antique' is onze ster van de maand.
- 15 The Full Monty
Wanhoop niet als jouw tuin in de winter zijn magie heeft verloren.
- 16 Topkeuze
Elke tuin zou een toverhazelaar (*Hamamelis*) moeten hebben.
- 18 Red de bij
Tips van de Bijenstichting.
- 20 Tuingast van de maand
De aardhommel (*Bombus terrestris*).
- 22 Vers uit de tuin
Zo kweek je kiemgroenten.
- 25 Help de tuindieren
Als het goed gaat met de vogels, vlinders, egels en bijen, gaat het ook goed met ons.

Groene school

- 32 Succesvol zaaien
Groenten zaaien is gemakkelijk, leuk én vriendelijk voor je portemonnee.
- 38 Jouw snoeimaand
Breng zomerbloeiende struiken in vorm.
- 46 Waar moet ik beginnen? Deel 6
Alan vertelt je hoe je succesvol kunt zaaien.
- 51 Vraag & antwoord
We geven antwoord op tuinvragen.

**WINEEN
TUINREIS NAAR
ENGELAND t.w.v. € 1030,-**
Tuinreisspecialist Garden Tours
verloot één tuinreis voor twee
personen naar Kent & Sussex.
Ga naar [www.gardenersworld
magazine.nl/gardentours](http://www.gardenersworldmagazine.nl/gardentours)
om deel te nemen.

Volg @GardenersWorldNL
nu ook op Facebook,
Pinterest en Instagram

Inspiratie

- 58 Simpelweg succulent**
Carol kan zich geen leven zonder
succulenten voorstellen.
- 63 Alles over kamerplanten**
De venusvliegenvanger.
- 68 Sublieme bloembakken**
Vrolijk winterse dagen op met
bloembakken vol kleur.
- 74 De mooiste Engelse tuinen**
Linda Passies ging op tuinreis in Kent
en East-Sussex.
- 78 Steengoede plantjes**
Rogier en Marieke over levende
steentjes (*Lithops*).
- 84 De kracht van planten**
Tuinen zijn goed voor ons en voor
de planeet.
- 89 Inheemse held**
De bosanemoon (*Anemone nemorosa*)
stelt zichzelf voor.

- 90 Ontwerp & beplant een keukentuin**
Deel 2: de tuin aanleggen.

- 95 Zoete overwinning**
Test van 14 zoete tomatensoorten.

Aan de slag

- 102 Monty's maand**
- 105 In de kas**
- 106 Bloemen in februari**
- 108 Groente & fruit**
- 110 Algemene tuintaken**

En verder

- 6 Het prikbord**
- 83 Puzzel en win**
- 112 Colofon**
- 113 Groeigids**

Welkom

Lees hier alles over wat er deze maand te doen valt op tuingebied, nieuws, weetjes en nog veel meer ...

Vroegbloeiërs voor

bijen

De vroegste hommels en koninginnen komen al in februari bij zacht weer uit hun schuilplekjes gekropen om een nieuwe kolonie te stichten. Ze gaan meteen op zoek naar stuifmeel en nectar. En jij kunt ze helpen door in februari en maart te zorgen voor voldoende vroegbloeiërs in je tuin.

Zet in je enthousiasme niet zomaar wat planten in je tuin. Bedenk dat planten in tuincentra vaak opgekweekt worden met bestrijdingsmiddelen – en die zijn vaak fataal voor bijen en hommels! Het is daarom belangrijk dat je kiest voor biologische zaden, planten en bollen. Daarmee lever je écht een bijdrage aan het helpen van deze bestuivers. Blader voor meer tips voor bijen naar pagina 18.

Voor hommels en vroegvliegende solitaire bijen, zoals de rosse metselbij, is het belangrijk om vroegbloeiende vaste planten in de tuin te hebben. De volgende voorjaarsbloemen voor hommels en bijen mogen alvast niet ontbreken.

1 Krokussen

Een van de vroegst bloeiende bollen is natuurlijk de krokus. De boerenkrokus (*Crocus tommasinianus*) en de bonte krokus (*Crocus vernus*) bloeien in februari en maart en zorgen niet alleen al vroeg voor kleur, maar ook voor voedsel voor de vroegste bijen en hommels. Plant de krokusbollen in het najaar in goed drainerende grond in de volle zon en je hebt er verder geen omkijken naar.

2 Winterheide (*Erica carnea*)

Winterheide (*Erica carnea*) bloeit van december tot (afhankelijk van het weer) april of mei. Zodra het in het voorjaar wat warmer wordt, produceert hij nectar en stuifmeel – en dat trekt bijen maar ook vroege vlinders aan. De zomertegenhanger, *Calluna* ofwel zomerheide, is een zogenoemde knopbloeiende heide. Dat betekent dat de knoppen nooit helemaal openen en daarom is deze niet interessant voor bijen.

3 Longkruid (*Pulmonaria*)

Longkruid is bij uitstek een geschikte plant voor schaduwrijke plekken (al kan hij in vochtige grond meer zon hebben) en een goede bodembedekker. Je hebt zowel groenbladige als gevlekte soorten en metselbijen zijn er dol op. Longkruid combineert goed met solitaire planten als *Helleborus* en pioenrozen (*Paeonia*). Ook als randplant voor zomerbloeiende borders

is longkruid geschikt. Het blad vormt dan een mooie overgang tussen de border en de omgeving en weert op die wat moeilijkere plekken het onkruid.

4 Blauwe druifjes (*Muscari botryoides*)

Waar blauwe druifjes zijn, vind je bijen en hommels! De blauwe bloemetjes van de *Muscari*, die lijken op trosjes mini-druifjes, bieden namelijk in de maanden april en mei veel pollen en nectar. Met name de gewone sachembij (*Anthophora plumipes*) kan geen genoeg krijgen van deze bloembol. Je hebt naar dit plantje eigenlijk geen omkijken. Hooguit hoeft je hem om de paar jaar een keer te delen. Zet hem op een goed afwaterende plek in zon of schaduw. Hij doet het ook goed in potten.

5 Diverse soorten wilgen

Denk voor bijen ook eens aan diverse soorten wilgen, zoals boswilg (*Salix caprea*), grauwe wilg (*Salix cinerea*) en schietwilg (*Salix alba*). Die leveren goed voedsel voor honingbijen en diverse solitaire (zand)bijen. Wilgen kun je goed snoeien om er bijvoorbeeld knotbomen van te maken, maar pas op dat je ze niet allemaal tegelijk snoeit. Doe dat liever in etappes en snoei ze elk jaar slechts voor de helft. Wilgen bloeien namelijk op één- en tweejarig hout. Als je alles ineens snoeit, hebben de bijen in het voorjaar er geen voedsel!

Een roos voor je Valentijn

We zijn als redactie gek op onze abonnees. We vinden Valentijn ook een fijn feestje, maar zijn soms wat sip van al die rozen die buiten het seizoen om uit Afrika moeten komen om in de winter dienst te doen als romantisch gebaar. Aangezien wij geloven in duurzame cadeaus hebben we daarom een beter alternatief: plant een biologische roos die jaar na jaar opnieuw bloeit. Hoe romantisch!

Bij De Bierkreek, onze favoriete kweker van biologische rozen, hebben ze heel veel prachtige, oersterke soorten. Als abonnee krijg je nu een fijne korting, omdat we zo blij zijn met jou. Je vindt die op de Valentijnskaart bij dit nummer. Liefs, de redactie.

www.bierkreek.nl

6 Fruitbomen

Plant fruitbomen zoals appels, peren en kersen. Dan kun je vanaf het moment dat de eerste bloesems verschijnen hordes bijen en hommels verwachten. En dat is maar goed ook, want zonder hun bestuiving heb jij later in het jaar waarschijnlijk veel minder fruit. De bloeitijd van fruitbomen is afhankelijk van het weer, maar valt grofweg tussen eind maart en mei. Er zijn fruitbomen voor zowel grote als kleine tuinen en zelfs potten.

7 Oosterse sterhyacint (*Scilla siberica*)

De oosterse sterhyacint komt van oorsprong uit Rusland en de Kaukasus en is erg winterhard. Hij bloeit in maart en april met schattige klokvormige, blauwe bloemetjes waar bijen verzot op zijn. Ze doen het goed als verwilderingsplant in een gazon of in de halfschaduw onder loofbomen. Hij zaait zichzelf uit en groeit snel uit tot grote pollens.

Tuingasten

Vos op bezoek

Vossen trekken steeds vaker naar bewoond gebied, maar je verwacht ze waarschijnlijk niet in je eigen tuin tegen te komen. Toch bracht de vos een bezoekje aan de tuin van Mirjam Wolfenbittel in Lelystad. "Ik wist dat de vos 's nachts wel eens kwam buurten", zegt ze, "maar overdag had ik hem niet eerder gezien."

Vuurwantsen

Toen Miep van Garderen voor de kerst een bloembak nog even wilde vullen, kwam ze een heleboel felgekleurde, rode wantsen tegen – zo te zien vuurwantsen. Ze houden van warmte en trekken steeds verder noordwaarts. In ons land houden ze vooral van lindebomen. Gelukkig brengen ze daar geen schade aan toe: ze eten de afgevallen zaden en bladeren.

Krijg jij in de tuin ook wel eens bezoek van onverwachte, grappige of brutale gasten? Zet ze op de foto en deel ze met ons op redactie@gardenersworldmagazine.nl.

Sneeuwklakjesfeest

Wanneer: 9 t/m 11 februari 2023 tussen 10:00 en 16:00 uur

Waar: De Boschhoeve, Wolfheze

Info: www.boschhoeve.nl

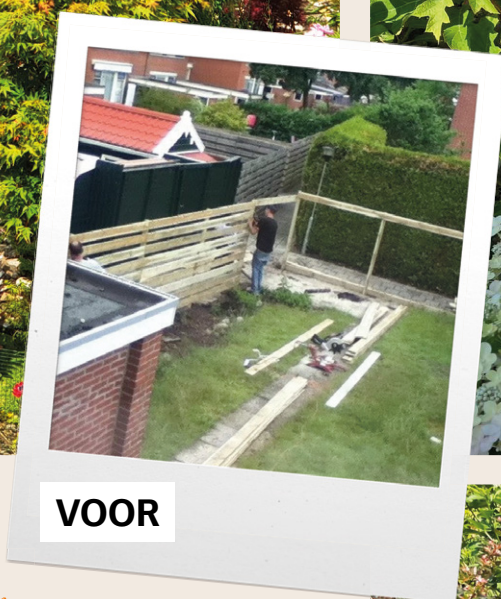
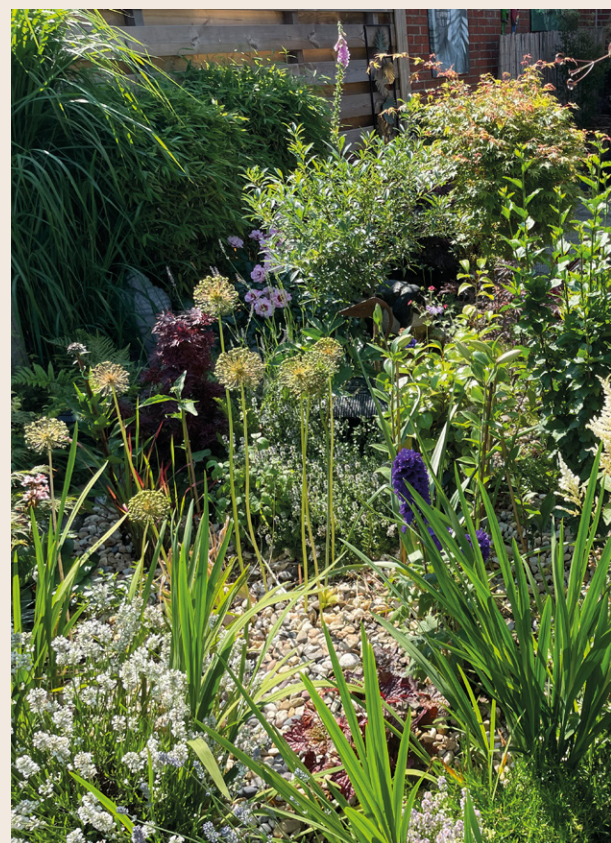
Veel liefhebbers kijken er elk jaar weer naar uit: het traditionele Sneeuwklakjesfeest op De Boschhoeve in Wolfheze. Vaste bezoekers gaan in de grote schuur vol met héél véél verschillende sneeuwklakken jaarlijks op zoek

naar bijzondere soorten. Maar ook de beginnende liefhebber komt ruimschoots aan haar of zijn trekken. Er is volop keuze en de onderlinge verschillen in vorm, tekening en grootte zijn goed te zien. Naast sneeuwklakjes staan er ook kleine tulpjes, krokussen, narcissen en prachtige pioenrozen voor je klaar, én zijn er al volop dahliaknollen te koop. Op de website van De Boschhoeve ontdek je wat er nog meer te zien is. De entree bedraagt 4 euro per persoon.

Gardeners' World

Volg @GardenersWorldNL nu ook op Facebook, Pinterest en Instagram

In de tuin van ... *Meriam van Broekhoven*

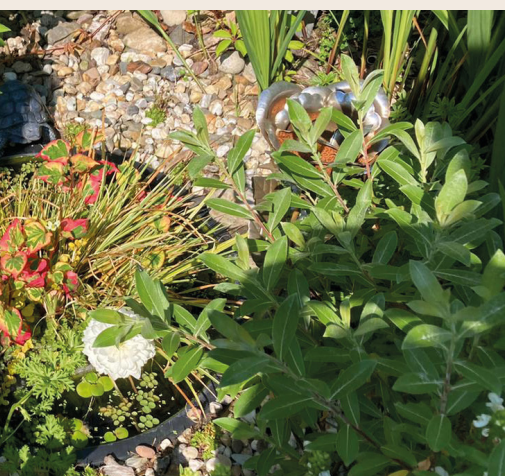
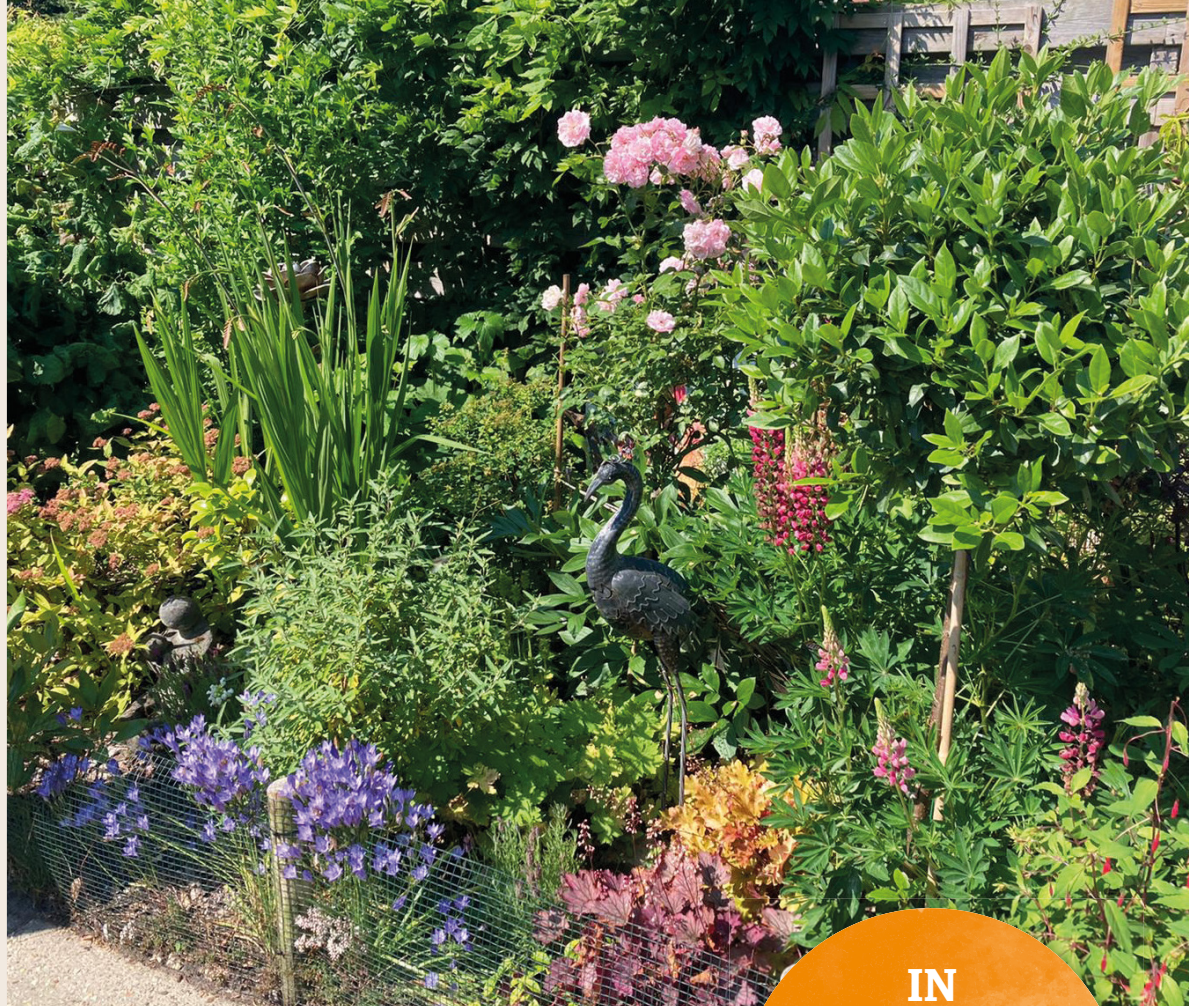
uit Onstwedde

Omdat ik zo trots ben op mijn tuin, hoop ik dat die een plekje krijgt in jullie mooie tijdschrift.

Mijn tuin heeft veel Japanse invloeden en zowel achter als voor staan 42 Japanse esdoorns. Ik heb één hele rij met allemaal Japanse esdoorns staan. Verder probeer ik in mijn tuin zoveel mogelijk gebruik te maken van planten die vooral bij insecten in de smaak vallen. Onlangs heb ik een Japanse torii op de schutting gemaakt en die maakt mijn tuin helemaal compleet.

Ik heb op twee plaatsen in de tuin van een speciekuip een vijvertje gemaakt en die wordt druk bezocht door allerlei diertjes en er wonen het hele jaar door een aantal kikkers in. Kortom, dit is een heerlijke tuin om in te vertoeven.

Op de voor- en na-foto's is goed te zien hoe de tuin veranderd is in de loop der jaren. Ze zijn allebei vanaf dezelfde plek genomen en de voorfoto is van zes jaar geleden, toen ik hier kwam wonen.

“Ik probeer in mijn tuin zoveel mogelijk gebruik te maken van planten die vooral bij insecten in de smaak vallen.”

IN JOUW TUIN

Wil jij iets vertellen over jouw tuin? Ga naar gardenersworldmagazine.nl/jouw-tuin en stuur ons jouw verhaal.

*“Er zijn zeven manieren om
warme voeten te krijgen in
februari. Eén ervan is ze in
de Caraïbische Zee onder
te dompelen. Als je dit kunt
betalen, kun je de andere
zes vergeten.” W. Sadgarden*

Wij zijn gek op *februari*

Desolaat, droef, deerlijk, deerniswekkend en doods. Waarom zijn er zoveel woorden met een D die deze tijd van het jaar exact beschrijven? Het kan zijn dat de D iets onvergeeflijks uithaalde toen de letters van het alfabet op hun beurt zaten te wachten om ingedeeld te worden door de lettergoden. Deprimerend, druilerig, donker, dreigend, duister en dof.

Laten we februari wat minder duf maken, door te denken aan woorden met een B: betoverend, bekorend, begeerlijk, briljant en buitengewoon.

STER VAN DE MAAND

Viola 'Apricot Antique'

Is het je wel eens opgevallen dat sommige viooltjes lijken op woest besnorde bandieten? Dit heeft vast iets te maken met de donkere vlek in het midden van de bloem. Maar deze zijn veel minder agressief en lijken meer op vrolijke vlinders die thee drinken in een schilderachtig dorpscafé. Het viooltje is de vleesgeworden vrolijkheid. Wanneer alles om ons heen bestaat uit winterse somberheid en kale grond, laat een pot vol viooltjes ons weer opleven.

Doet het goed in potten. Stengels zijn vaak lang genoeg om te plukken voor in kleine vazen. De bloemen zijn eetbaar.

Hoogte x Breedte 15 cm x 15 cm

BEGEREN IS VOORUITZIEN

Het is geweldig om zo vroeg in het seizoen narcissen te hebben, maar de eerlijkheid gebiedt ons te zeggen dat het onwaarschijnlijk is dat je dit tafereeltje in februari in je tuin ziet. Maar binnen zou moeten lukken, als je eerder dit jaar een pot met bollen had gevuld en die in een warme kas had gezet. Een ideetje voor komend najaar, wellicht?

Narcissus 'Tête-à-tête'

Plant bollen in het najaar, in borders of 'in the green'. Laat het loof afsterven voor sterke bollen volgend jaar. **H x B** 20 cm x 5 cm

BOL VAN GEUR

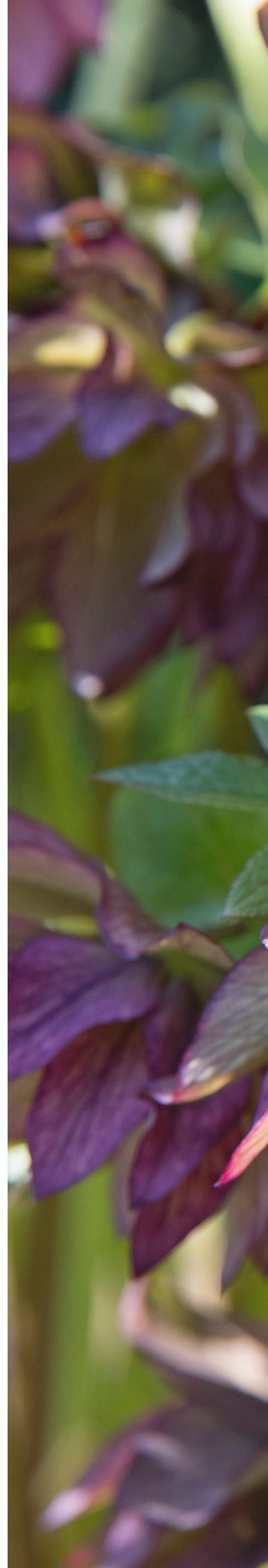
De vleesbes is een kleine, groenblijvende heester die zeker behoort tot onze favoriete planten om mee te nemen naar een onbewoond eiland.

Niet dat die het daar naar de zin zou hebben, maar toch. Plant hem naast een deur of paadje (of in een pot) waar zijn geur voorbijgangers aangenaam verrast. De ielige witte bloempjes mogen er dan niet indrukwekkend uitzien, maar dat maken ze meer dan goed met geur.

Sarcococca confusa

Bescherm tegen zeer koude wind. Doet het goed in volle of halfschaduw. Na de bloei verschijnen er kleine zwarte besjes.

H x B 1,5 m x 1,5 m

GLASSEWERK

Wintertuinen zijn enigszins onvolledig zonder de vrolijk gekleurde *Helleborus*. Een beetje als een theepot zonder tuit of een piano met een octaaf te weinig. We hebben sterke winterstruiken, vroege bollen, statige skeletten van bomen en dan, beneden op scheenbeenniveau, de gretige *Helleborus*. Er zijn veel verschillende hybriden (zoals deze) in 50 tinten zwoel paars (soort van), maar ook wit, crèmekleurig en botergeel.

***Helleborus x hybridus* 'Stained Glass'**

Zaait zichzelf uit, maar de zaailingen lijken zelden op de ouderplant. Je kunt dan beter de kluiten delen in het voorjaar.

H x B 60 cm x 40 cm

ZOALS HET SNEEUWKLOKJE THUIS TIKT

We kunnen het niet maken om over februari te schrijven en dan het sneeuwklokje overslaan. We hunkerden er tenslotte al naar sinds de kerst. Een van de grote klassiekers, gelukkig samenlevend in de flauwe, waterige winterzon met een slangebaard.

Galanthus elwesii

Plant in halfschaduw, het liefst onder bomen en struiken. Meteen na de bloei delen en opnieuw planten. **H x B** 20 cm x 10 cm

Ophiopogon planiscapus 'Nigrescens'

Een welkom toefje groenblijvende, uh ... donkerpaarsblijvende kleur. Kleine, witte bloemen in de zomer. Deel kluiten in het voorjaar.

H x B 10 cm x 20 cm

SUBTIELE SCHOONHEID

Om in deze tijd van het jaar volop van sommige planten te genieten, moet je ze van dichtbij bekijken. Het totaalplaatje is soms wat somber en treurig, maar als je naar de details kijkt, vind je eindeloos veel vrolijke taferelen. Een beetje rijp, een glinsterende regendruppel of een rood vlekje aan de rand van een blad kan je dag veranderen.

Hebe pinguifolia 'Pagei'

Plant in de volle zon in gewone of alkaligrond, maar hij kan ook tegen een beetje schaduw. Vermeerder via stekken in de zomer. **H x B** 35 cm x 80 cm

The Full Monty

Wanhoop niet als jouw tuin tijdens de winter zijn magie heeft verloren, zegt **Monty**. Begin met plannen waar je wilt zitten en alles komt goed.

Je hebt een nieuwe tuin. Hij is bescheiden, maar niet kleiner dan de meeste andere. Tijdens de lente, zomer en herfst was de tuin een uitkomst. Je werd er niet direct door bevangen, maar je zag wel de mogelijkheden. Dit was iets wat je kon doen, je plezier zou brengen en je humeur een flink stuk ging opvrijzelen. Je kon je eigen paradijs maken, precies zoals je wilde. Maar hier sta je dan, geconfronteerd met een perceel in februari, gadeslagen vanachter je raam, terwijl de regen je huis geselt. Weg is datgene wat je in de eerste plaats in tuinieren interesseerde. Dus neem van mij aan dat de belangrijkste taak van dit voorjaar is om uit te zoeken waar je buiten wilt zitten en eten.

Uiteindelijk is er geen groter tuinplezier dan gezamenlijk een maaltijd nuttigen in de buitenlucht of de hectiek van alledag even vergeten onder het genot van een kopje koffie in de zon. Uitzoeken waar je eet is dus de sleutel tot elk tuinontwerp. Maar eerst moet je bepalen waar je wilt zitten en de enige zekerheid is dat geen enkele plek de hele dag even goed is.

**“Er is geen groter
tuinplezier dan de hectiek
van alledag even vergeten
in de zon.”**

Over het algemeen wil men, althans in het Verenigd Koninkrijk, zon en warmte aan het begin en het einde van de dag, en wat schaduw daartussenin. Aangezien de zon tussen ontbijt en avondeten van de ene naar de andere kant van de hemel gaat, betekent dat aanpassing of beweging. Ik ben een fan van het laatste. Ik hou van het idee van een perfecte plek om de eerste zonnestralen op te vangen, en een andere om het laatste beetje zon mee te pikken voordat hij ondergaat. Als je er nog een paar stations tussen kunt plaatsen, des te beter.

De grootte van jouw tuin beperkt dit natuurlijk een beetje, maar in onze achtertuin in Londen in de jaren tachtig kwamen we erachter dat de avondzon veel beter was achter in de tuin. En dus namen we dienbladen mee over het tuinpad naar het zitje en de tafel aan dat einde, terwijl het opstapje bij de achterdeur veel beter was om 's morgens mijn kopje thee

te drinken voordat ik naar mijn werk ging. Kleine verschuivingen kunnen voor grote verschillen zorgen.

Ik vertel dit omdat ik hier op Longmedow spectaculair slecht in ben, ondanks al mijn mooie praatjes. Ik zit bijvoorbeeld bijna nooit in de tuin. Ik ga naar buiten om te werken en er is altijd meer werk dan dat er tijd is. We hebben wel een eethoek, maar die staat vast en krijgt 's avonds geen zon en midden op de dag is het daar vaak te heet. Hij staat in de ommuurde tuin, waar we niet filmen (omdat we hier als gezin 's zomers buiten zitten) en is al meer dan 25 jaar op precies deze plek blijven staan.

Ik ben ook heel goed in mezelf voor de gek houden. Toen we de Paradise Garden maakten, geloofde ik stellig dat we daar 's avonds zouden gaan zitten en aan een glas wijn zouden nippen als de zon onderging – en het is de beste plek in de tuin voor die magische twee uur tussen ongeveer zes en acht van mei tot september. Maar hoewel we daar soms enkele momenten meepikken, hebben we er nooit echt werk van gemaakt.

Ik schreef al eerder over de twee houten stoelen van Lutyens die ik heb gekocht. Ik loop er tien keer per dag langs, maar ik denk niet dat ik er in tien maanden meer dan drie keer op heb gezeten. Het nieuwe Summer House on the Mound was bedoeld als een andere plek om te dineren op een zwoele zomeravond. Wie weet? Maar ik denk niet dat er snel iets van terecht komt.

Dus doe niet zoals ik. Investeer liever in de beste tuinmeubelen die je kunt kopen, die robuust zijn en lang genoeg meegaan zonder dat je ze binnen moeten opbergen. Kies zorgvuldig uit waar je ze neerzet en geniet van het feit dat je ze moet verplaatsen, al is het maar van de ene kant van het terras naar de andere.

Zet bijvoorbeeld geurende planten zoals violier, kamperfoelie en tabaksplanten bij de plek voor de avondmaaltijd in de buitenlucht, en de frisheid van rozen, blauweregen en *Lathyrus* voor bij je ochtendkopje. Als je het zitgedeelte van je tuin goed op orde hebt, valt de rest meestal op zijn plaats.

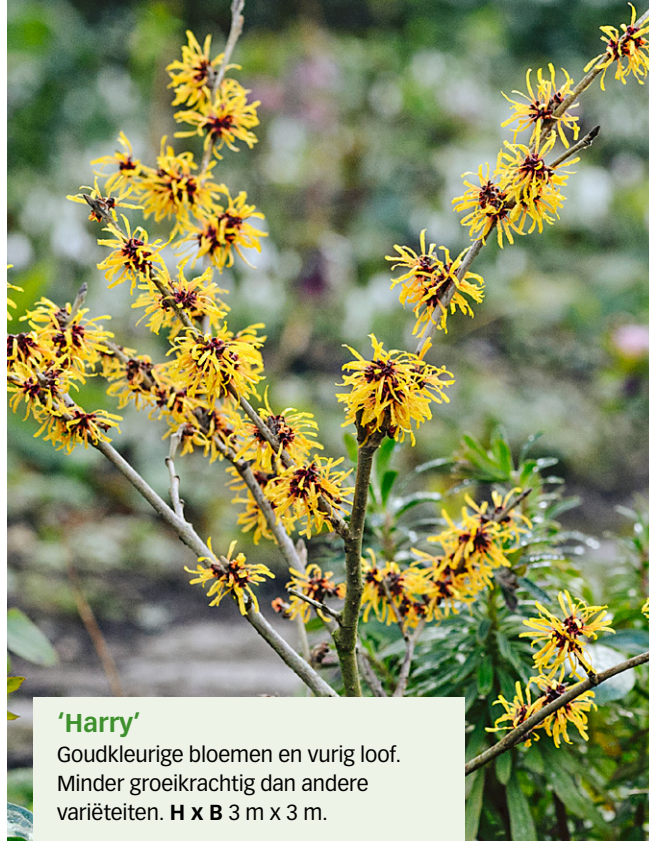
Monty

'Brevipetala'

De sterk geurende, donkergele bloemen zijn klein, maar hun impact is groot.

Hoogte x Breedte 3 m x 2m.

'Harry'

Goudkleurige bloemen en vurig loof. Minder groeikrchtig dan andere variëteiten. **H x B** 3 m x 3 m.

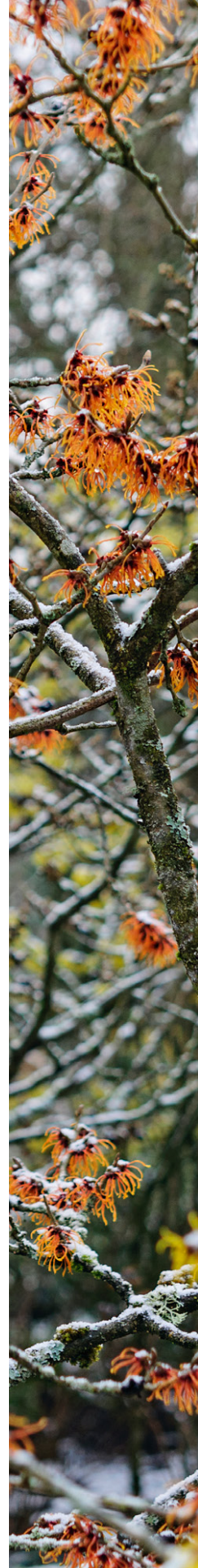
'Sunburst'

De smalle, opgaande groei is geschikt voor kleine ruimtes en de lichtgele bloemen zijn groot. **H x B** 3 m x 2 m.

'Wisley Supreme'

Een prachtige combinatie van grote, heldergele bloemen en een sterke geur. **H x B** 3 m x 3 m.

Hamamelis

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Bladkleur in het najaar												
Bloei												

'Jelena'

Grote oranje bloemen zijn dicht opeengepakt. De kleur van de herfstbladeren is spectaculair. **H x B** 4 m x 4 m.

Topkeuze

Hamamelis

Met zijn sterk geurende, mooie winterbloemen zou elke tuin een toverhazelaar moeten hebben.

Velen van ons zullen moeite hebben om *Hamamelis* in een kleine tuin in te passen. We houden van de winterkleur, we houden van de geur en we houden van het vurige herfstloof. Maar hun takken waaiëren breed uit en als ze volwassen worden nemen ze veel ruimte in en eindigen ze breder dan ze hoog zijn.

Op Great Dixter had Christopher Lloyd de gewoonte om bloeiende takken van zijn *Hamamelis* in volle bloei af te knippen en ze in een enorme kruik in huis te zetten. Maar hij had natuurlijk genoeg ruimte voor de planten. In een kleine tuin kunnen we de situatie op een paar manieren bekijken. We kunnen zeggen: "De kleur is prachtig, laten we het maar gewoon doen, hoeveel ruimte de plant ook inneemt." Hierbij past de 'Goldcrest', die bloeit nadat andere toverhazelaars klaar zijn. Of we zeggen: "Als de plant dan toch veel ruimte inneemt, laten we dan een variëteit kiezen die alles heeft, een combinatie van bloemen, geur en kleurrijk herfstblad." Zoals 'Arnold Promise'. Of we kiezen een soort met een opgaande groeiwijze, zoals 'Brevipetala' of 'Sunburst', die zich minder uitspreidt en minder schaduw werpt. Of we kunnen doen als de grote man en onze *Hamamelis* in toom houden door bloeiende takken af te knippen. Je kunt vast een *Hamamelis* kwijt als je je best doet.

■ **Standplaats** Doet het goed in elke grond die niet kalkrijk, uitgedroogd of drassig is. Een groenblijvende haag op de achtergrond laat de bloemen beter uitkomen en voorkomt dat de wind de geur meteen wegblaast.

■ **Planten** Voeg veel humus toe bij het planten en maak een breed, geen diep, gat. Winterhard tot ongeveer -10°C.

■ **Verzorging** Snoeien is meestal niet nodig en de kans is groot dat je de vorm verpest. Maar als het toch moet, snoei dan terug tot twee knoppen vanaf de basis van de groei van vorig jaar. Mulch in de herfst of vroege winter.

Bijenportret

De tweekleurige zandbij

Deze bij behoort tot de groep van de zandbijen. In Nederland komen 76 soorten voor. Wereldwijd heeft deze groep de meeste soorten. In totaal zijn er bijna 1500 zandbijsoorten. Zoals de naam aangeeft is deze bij tweekleurig. Het borststuk is rood behaard terwijl het achterlijf donker behaard is. De bij heeft een lengte van 9-11 mm.

De soort komt in heel Europa voor, met uitzondering van het noorden. In Zeeland is het de meest voorkomende zandbijsoort. In tegenstelling tot veel andere soorten breidt deze soort zich wél uit. Je kunt ze

zowel in bossen, duinen, stadsparken als in tuinen tegenkomen. Dit verklaart waarom deze soort zo algemeen is.

Vanaf februari (afhankelijk van de temperatuur) kunnen de eerste tweekleurige zandbijen worden waargenomen. Er verschijnen dan ongeveer net zo veel mannetjes als vrouwtjes. De piek waarin de meeste bijen te zien zijn is in april. Ook qua grondsoort is deze bij niet kritisch, de nestgangen worden zowel in zand als in leem en ook in niet te zware klei gegraven. Op kale

stukken bodem graaft de bij een nestgang tot wel 1 meter diep. Ieder vrouwtje zoekt een eigen plek op.

Vanaf mei en juni verschijnt de tweede generatie met een piek in juli. Dan zijn er meer vrouwtjes dan mannetjes aanwezig. Ook deze vrouwtjes graven weer een nestgang. Vanaf augustus zijn de mannetjes verdwenen en is er nog een enkel vrouwtje te vinden. De larven eten het voedsel op, verpoppen zich en gaan in winterrust. Het volgende voorjaar verschijnen weer de eerste bijen.

Red de bij

Zaai nu inheemse zadenmengsels die een breed scala aan bloemen bieden voor wilde bijen.

10% korting op zaden

Lezers van *Gardeners' World* krijgen 10% korting op alle zaden met de code **GW2023**.
www.bijenlintshop.nl

Tips van de Bijenstichting

Bijen en tuinen

Deze bij verzamelt stuifmeel van meerdere plantenfamilies en vindt daardoor altijd wel voedsel in de buurt van het nest. De bloemen van composieten en kruisbloemigen, van de klokjesfamilie en van de rozenfamilie worden bezocht. Voorbeelden zijn paardenbloem, duizendblad, pinksterbloem, koolzaad, meidoorn en appel.

Tuintip

Februari is de maand om inheemse zaden te zaaien. Diverse inheemse een-, twee- of

meerjarige mengsels bieden een breed scala aan bloemen die als voedselbron dienen voor diverse wilde bijen. Kijk even op de speciale pagina van de Bijenstichting: bijenstichting.nl/zaai-en-planttips.

Maak jouw tuin bijvriendelijk

Doe mee met onze 60-dagen challenge! Speciaal voor lezers van *Gardeners' World* organiseert de Bijenstichting twee gratis webinars op 15 en 21 februari 2023. Meld je aan via bijenstichting.nl/web-gw.

Pinksterbloem.

De Bijenstichting

zet zich in voor bijen en beschermt ze tegen uitsterven. Via cursussen, workshops en open dagen leer je alles over bijen. Je kunt ook altijd een kijkje komen nemen in de demonstratietuin in Vorden, waar met veel vrijwilligers gewerkt wordt aan de bloemenborders. Iedere maand geeft de Bijenstichting ons de perfecte tips om onze tuinen nog natuur- en bijvriendelijker te maken.

www.bijenstichting.nl

Tuingast van de maand

Dit is een lastige maand voor tuinvogels, omdat natuurlijke voedselbronnen, zoals bessen en zaden, zo goed als afwezig zijn. Daarnaast moeten ze zich voorbereiden op het broedseizoen dat over een paar weken begint. Roodborstjes vertonen nu hun balts-gedrag, waarbij het vrouwtje trillend haar vleugels laat zakken en het mannetje haar voedt. Plant besdra-gende struiken met kale wortels, zoals lijsterbes en meidoorn, zodat de vogels hun voedselvoorraad voor volgend jaar kunnen aanvullen.

Als het zacht is, kunnen egels uit hun winterslaap komen, maar ook hun voedselbronnen – kevers en rupsen – zijn schaars. Zet een schaalje water en kattenvoer (hoe meer vlees hoe beter) voor ze klaar, zodat ze zich kunnen oppeppen na hun winterslaap.

Dit kun je tegenkomen

Aardhommel, *Bombus terrestris*

De aardhommel is een van onze grootste hommels en een van de eerste die uit hun winterslaap komen. Hij is fluweelzwart met een donkergele band op het borststuk en een andere op het achterlijf, en een witte achterlijfs-punt. De koninginnen zijn enorm groot – tot 2 cm lang – en laten een laag, diep gezoem horen als ze voorbij vliegen. De werksters variëren in grootte.

De nesten zijn eenjarig en worden in zachte winters al in februari gemaakt, meestal in oude knaagdierholten, composthopen en onder schuurtjes. De koningin begint eitjes te leggen, die uitgroeien tot larven. Deze worden werksters, die naar nectar en stuifmeel zoeken om het nest te voeden, terwijl de koningin verder gaat met het leggen van meer eitjes. Deze cyclus gaat enkele maanden door, met nesten die tegen midzomer oplopen tot

Let op het gezang van merels.

enkele honderden. Kweek krokus-sen, boswilgen en fruitbomen voor vroege hommels, en laat compost-hopen intact zodat ze een veilige nestplaats hebben.

Kijk ook uit naar ...

■ Zweefvliegen. De eerste soorten, waaronder de snorzweefvlieg (*Episyrphus balteatus*), beginnen nu te vliegen.

■ Merels. Een teken dat de lente eraan komt. Het gezang begint normaliter pas in maart, maar op zachte dagen kun je ze nu al horen.

■ Citroenvlinders op zonnige dagen. Het vrouwtje is licht geel-groen en het mannetje botergeel.

“Koninginnen zijn groot – tot 2 cm lang – en laten een laag, diep gezoem horen als ze voorbij vliegen.”

Vers uit de tuin

Deze maand draait alles om smaak in **Rekha's** moestuin en geeft ze tips voor de lekkerste oogst. Ze houdt het simpel met kiemgroenten en een hartverwarmende pho-soep.

Ik kan het zien! Ik zie dat de winterslaap langzaam ten einde komt. Hoe? Door te kijken en te luisteren naar mijn perceel, dat in alles het nieuwe kweekseizoen dat voor de deur staat uitstraalt.

Ik merk dat de eenjarige onkruidzaailingen in alle hoeken en gaten altijd als eerste opduiken. Maar terwijl ik de moestuin bekijk, krijg ik een tevreden glimlach, omdat ik weet dat al het onkruidzaad dat zich heeft gevestigd, nu in de kiem is gesmoord door mijn dikke tapijt van groenbesteding. Gelukkig is dat een onkruidzorg minder in het voorjaar. Maar voorlopig staat het perceel op een laag pitje en zal ik tegen het eind van de maand de grond verder voorbereiden.

De komende periode zal ik me eerst concentreren op het schoonmaken en ontsmetten van de schuur en de kas, door ze te ventileren en de spinnenwebben te verwijderen. Daarna ga ik met een emmer warm zeepsop en een zachte spons in de

Het is nu tijd voor de schoonmaak, zodat je klaar bent voor een nieuw kweekjaar.

hand aan de slag om de ruiten van de kas te wassen, de goten schoon te maken en mijn kleine heiligdom klaar te maken voor de zaailingen die komen.

Thuis is het een heel ander verhaal. Een

hoek van de eetkamer is veranderd in een waar kweekstation, met zaailingen op warmtematten en badend onder warmtelampen. Het is dan wel pas februari, maar mijn kweekgekte is begonnen!

Zo kweek ik kiemgroenten

Ik zou het liefst verdergaan met zaaien in de kas, maar ik ga aan de slag met iets anders dat interessant en leuk is, en waarvoor ik de deur niet eens uit hoef: kiemgroenten. Door ze nu te kweken krijg ik toch het gevoel dat ik aan het moestuinieren ben, ook al is het binnenshuis.

Hoewel ik met kiemgroenten kan rommelen met zaden, zaadbakjes en potjes, zit het echte plezier in het oogsten. De meeste zijn klaar in slechts vijf tot zeven dagen na het weken en zaaien. Ik verdeel ze in twee categorieën: kiemgroenten en spruitgroenten. Kiemgroenten zijn soorten zaden die een groeimedium nodig hebben om de ontkieming op gang te brengen en hun groei te ondersteunen. Vul wat zaadbakjes en kleine gerecyclede potjes met zaaigrond, bevochtig en zaai je zaden, en nestel ze vervolgens op de warmtemat: je zult snel een oogst binnenhalen.

Spruitgroenten zijn de minst kieskeurige zaden om te kweken. Potgrond is niet nodig. Ze groeien zelfs met plezier in gerecyclede jampotten. Laat de zaden eerst een paar uur weken in een potje, laat ze uitlekken en doe het deksel erop, op een kiertje. Zet ze op een plek met helder licht om ze te laten ontkiemen. Spoel ze twee keer per dag om te voorkomen dat het eindresultaat kleverig wordt. Op dag vijf zitten de potten vol zachte spruiten, klaar om te eten.

PROBEER OOK

Er zijn veel kiem- en spruitzaden verkrijgbaar, waarvan **tuinkers** en **alfalfa** het populairst zijn. Enkele van mijn favorieten zijn **basilicum**, **vlas** en zelfs **suikeermaïs**, dat zachte, sappige scheuten oplevert. Op mijn kiemlijstje staan **mungbonen** (taugé), **radijs** en mijn nieuwe favoriet **fenegriek**, die een nootachtige smaak geeft aan gerechten.

BOVEN Spruitzaden zijn binnen vijf dagen klaar voor consumptie.

RECHTS Kiemgroente is een voedzaam gewas om in de winter te kweken.

TIP

Zet het zaaibakje met suikermaïs in een donkere kast om te groeien. In slechts tien dagen kun je de frisgele malse scheuten oogsten en toevoegen aan salades.

Pho met kiemgroenten

Deze verwarmende bouillon komt oorspronkelijk uit Vietnam. Het is de perfecte lunch na een ochtend op de moestuin.

RECEPT VOOR 2 PERSONEN

INGREDIËNTEN

- 600 ml groentebouillon
- 100 ml water
- 2 el vissaus (of vega-alternatief)
- 2 el sojasaus
- 1 kaneelstokje
- 2 steranijs
- 2 stukjes citroengras (in stukjes van 3 cm gesneden en gekneusd)
- 3 Thaise rode pepers
- 20 g gember, gewassen, zonder schil, grof gehakt
- 2 porties noedels, gekookt en opzij gezet in koud water
- 40 g shiitakes, lichtjes gebakken
- 2 handjes gemengde kiemgroenten

BEREIDING

- 1 Doe de bouillon, sauzen en kruiden in een kleine, diepe pan. Breng op een matig vuur aan de kook en laat 20 tot 30 minuten zachtjes koken.
- 2 Zeef de getrokken bouillon, doe de vloeistof in een schone pan en laat opnieuw zachtjes koken.
- 3 Verdeel de noedels over twee grote kommen. Overgiet met de hete bouillon. Leg er gebakken champignons en een handvol kiemgroenten op. Serveer met een schijfje limoen.

Te doen in de moestuin in februari

ZAAIEN

- **Pastinaak 'Hollow Crown'** Zaai binnen in potten of modules. Dit is een populair erfgoedras met lange, taps toelopende wortels wanneer hij in diepe grond wordt geteeld.
- **Aubergine 'Moneymaker'** Zaai binnen in een verwarmde kweekbak, in voorgedrenkte kokoskorrels voor dieppaarse vruchten later in het jaar.
- **Rode biet 'Detroit 2 Crimson Globe'** Zaaïen onder glas of in een kas. Zo krijgen de zaailingen een voorsprong voordat ze volgende maand worden uitgeplant.

OOGSTEN

- **Knip** wat lente-uitjes voor de perfecte aanvulling op een groentebouillon.
- **Graaf** de laatste prei op. Geen winterse soep is compleet zonder prei.
- **Pluk** roodgeaderde zuring uit de kas. Deze geeft een aantrekkelijke kleur en een vleugje citroensmaak aan winterse salades. Voeg een paar blaadjes wilde rucola toe voor hun nootachtige smaak.

KLUSJES

- **Spit** overwinterde groenbemesters onder en bedek de grond na een week met vliesdoek om op te warmen voordat je volgende maand aardappelen plant.
- **Snijd** de resterende stengels van vaste kruiden zoals venkel en munt af en mulch met compost bij nieuwe groei.
- **Bedek** aardbeienplanten met een stomp om een paar vroege vruchten af te dwingen.
- **Ververs** de mulch rond zachtfruitstruiken met zelf-gemaakte compost.

VOLGENDE MAAND Rekha kweekt snijbiet voor een verwarmend pastagerecht.

Tuindieren hebben ons nodig

Als lezer van *Gardeners' World* weet je natuurlijk hoe belangrijk jouw tuin is voor vlinders, vogels, bijen en egels. Wij vroegen de **Vogelbescherming**, **Egelbescherming**, **Bijenstichting** en **Vlinderstichting** naar de actuele stand van zaken en naar tips hoe we onze tuinen nóg diervriendelijker kunnen maken.

Vogelvriendelijk tuinieren

Vogels maken gelukkig! Wat wij al lang wisten, werd een aantal jaar geleden nog eens bevestigd door wetenschappelijk onderzoek. Reden te meer, om de tuin zo vogelvriendelijk mogelijk te maken. Daarmee help je immers jezelf én de vogels.

En vogels kunnen soms best hulp gebruiken. Afgelopen maanden werd er veel geschreven over vogelgriep die genadeloos om zich heen sloeg. Populaties van diverse watervogels hebben een flinke knauw gekregen. Het toont maar weer aan hoe kwetsbaar vogels kunnen zijn. En soms is het erg lastig om daar als particulier verschil in te maken.

Met veel tuinvogels gaat het gelukkig goed, maar ook hier zien we dat sommige soorten het moeilijk hebben. Hoewel de huismus bijvoorbeeld sinds jaar en dag de lijst aanvoert bij de Nationale Tuinvogeltelling, is het totaal aantal huismussen sinds de jaren 80 gehalveerd. De spreeuw stond aan het begin van de Tuinvogeltelling zo'n 20 jaar geleden steevast in de top. Maar de laatste jaren komt ie zelden voor in de top 10. Verlies aan huisvesting en stedelijk groen speelt hierin een grote rol.

En dat merels een paar jaar achtereen flink hebben geleden onder het Usutu-virus zien we ook terug in de tellingen van 2016 tot 2019.

Kortom; voldoende reden onze tuinvogels een helpende hand te bieden. Het ophangen van soortspecifieke nestkasten, of nestplekken creëren onder dakpannen kan helpen. En de beste manier om vogels te helpen zorgen voor een vogelvriendelijke tuin!

De tuininrichting

Een vogelvriendelijke tuin biedt voldoende voedsel, beschutting en nestgelegenheid voor vogels. Oftewel; tegels eruit, planten erin! En daarbij is het goed om te realiseren dat verschillende vogels, verschillende 'wensen' hebben. Waar sommige vogels verzot zijn op bessen en wormen, eten andere voornamelijk insecten of zaden. Het is dus het mooist als de tuin een mooi palet vormt van verschillende soorten flora. Dus bloemen voor insecten(eters), bessenstruiken en een gazon met wormen voor bijvoorbeeld merels en zaadplanten voor bijvoorbeeld vinkachtigen. Dit aangevuld met klimplanten, hagen en bomen om te verschuilen of te broeden maakt dat de tuin uitermate goed geschikt wordt. En als je het écht goed wilt doen; het liefst inheems groen. Om het geheel af te maken, biedt een vijver(tje) ook nog verkoeling en drinkwater.

Bij het inrichten van de tuin is het dus zaak rekening te houden met de beplanting. Daarnaast is het voor vogels én andere

Koolmezen
zijn vaak te vinden
op voedertafels, zeker
wanneer pinda's en
zonnebloempitten
worden gevoerd.

Seizoen

diersoorten goed om de tuin vooral niet te aangeharkt en netjes te houden. Laat bladeren tussen de planten bijvoorbeeld liggen, of creëer een 'rommelhoekje' van bladeren, takjes, twijgjes. Daaronder kan een wereld ontstaan van bodemdierpjes. En die kunnen op hun beurt ook weer een delicatessen vormen voor andere dieren als vogels en egels.

Voeren

Een vogelvriendelijke tuin heeft in principe al heel veel voedsel te bieden voor vogels. Het is dan ook nooit bittere noodzaak om bij te voeren. Toch kunnen vogels bij tijd en wijle een steuntje in de rug goed gebruiken. Denk aan perioden van langdurige droogte, of extreme kou en sneeuw. Als je dan bij wilt voeren is het raadzaam na te denken over de periode van het jaar. In het najaar en de winter hebben vogels bijvoorbeeld behoefte aan vet. Vetbollen (zonder netje!), vogelpinda's en pinda's kunnen uitkomst bieden. In het voorjaar en zomer zijn eiwitten belangrijk. Veelal zullen vogels dit uit insecten, wormen en rupsjes halen, maar wat meelwormen kunnen bij schaarste prima aangeboden worden. Verder is een waterschaal in de zomer een goed idee.

Wil je weten welke vogels er in je eigen wijk voorkomen om zo nóg gericht de tuin in te richten? Doe dan de postcodecheck op www.vogelbescherming.nl/mijn-vogeltuin.

Tuinvogeltelling

Hoe werkt het?

Van 27 tot en met 29 januari kun je weer meedoen aan de jaarlijkse Nationale Tuinvogeltelling. Dankzij deze telling weten we hoe vogels in de winter onze tuinen gebruiken. Tel één keer een half uur de vogels in je tuin of op het balkon. Noteer de waarnemingen van een soort, maar tel ze niet bij elkaar op. Geef alleen het hoogste aantal door van een soort die je tegelijk hebt gezien. Bijvoorbeeld: zie je drie koolmezen tegelijk en even later vijf koolmezen? Dan geef je vijf koolmezen. Geef jouw telling uiterlijk maandagochtend 30 januari in vóór 12 uur door via de web-app mijntuinvogeltelling.nl.

Bijenstand

Van de 360 soorten bijen staat 55% op de rode lijst. Dat houdt in dat deze bijen (ernstig) bedreigd of al bijna uitgestorven zijn. Het is lastig aan te geven of de situatie het afgelopen jaar is verbeterd. In tegenstelling tot bijvoorbeeld vogeltellingen zijn er te weinig mensen die bijen tellen. Dat is jammer. Daarom stimuleert 'EIS kenniscentrum insecten' samen met de Bijenstichting mensen om bijen te gaan tellen. De Bijenstichting ondersteunt dit initiatief door ook komend jaar diverse workshops te organiseren over hommels en over het herkennen van solitaire bijen. Naast het leren herkennen leer je ook veel over de leefwijze van de wilde bijensoorten. De data van de workshops zijn te vinden in de agenda van de Bijenstichting op de website (www.bijenstichting.nl).

We zien dat er veel aandacht is voor bijen en dat veel mensen zich inzetten voor bijen. In steeds meer tuinen worden bijvriendelijke zaden, planten, knollen en bollen geplant. Dit is heel belangrijk zodat bijen het liefst het hele jaar door makkelijk hun voedsel kunnen vinden. Wat tegenwoordig ook goed opvalt zijn de bijenlinten aan de randen van veel akkers en tuingronden. Het staat niet alleen heel kleurig, maar is ook goed voedsel voor bijen en andere insecten. Veel mensen deden afgelopen jaar mee aan de Maai Mei Niet-maand, waardoor ook veel gazons veranderden in prachtige bloemenweides!

55%

van alle bijensoorten staat op de rode lijst.

Van dagvlinders word je blij

Dagvlinders zijn geliefde dieren. Veel mensen worden vrolijk van de kleuren en het ogenschijnlijk zorgeloze gefladder. Toch hebben vlinders zorgen, want de afgelopen dertig jaar is er een achteruitgang van meer dan 50%. Dat betekent dat, als je vroeger tien vlinders op je vlinderstruik had zitten, je nu al blij moet zijn als dat er vijf zijn. Daarom is De Vlinderstichting nu al veertig jaar actief om vlinders in Nederland te beschermen. Kijk voor de jubileum-activiteiten op: www.vlinderstichting.nl/40jaar

Intensief gebruikt Nederland

De reden voor de sterke achteruitgang is het zeer intensieve landgebruik in Nederland. Om die achteruitgang tegen te gaan zijn dan ook grootschalige maatregelen nodig, maar ook op kleinere schaal, in je eigen woonplaats en zelfs

in je eigen tuin of balkon kun je de vlinders al helpen. Als het beheer van gazons en parken in stad en dorp worden aangepast en er meer ruimte is voor bloemrijk grasland zullen veel vlinders zich er prima thuis voelen en weer toenemen. Stel dat maar eens voor aan de gemeenteraad in je woonplaats.

Tuin als kroeg

Je eigen tuin of balkon kunnen ook goed leefgebied zijn voor een heel aantal vlindersoorten. Het gemakkelijkst is je tuin als kroeg. Zorg voor bloeiende planten door het hele vlinderseizoen heen en de vlinders komen binnen, drinken er wat en vliegen weer door. Dat is enorm belangrijk, want de nectar uit bloemen is hun brandstof en zonder brandstof kunnen ze niet vliegen en zich niet voortplanten en dus verdwijnen ze. Vlinders zijn niet kritisch op de plantensoorten als er maar nectar in zit, het liefst veel. Let wel op: hoe verder een plant is veredeld en doorgekweekt op grote bloemen, hoe minder nectar erin zit. Hoe simpeler de bloem, hoe beter. En natuurlijk zijn biologische planten, waar geen bestrijdingsmiddelen op gebruikt zijn altijd veiliger dan niet-biologische.

Uit het Landelijk Meetnet Vlinders blijkt dat de aantallen **citroenvlinders** een sterke afname vertonen.

Tuin als thuis

Mooier nog dan als kroeg is je tuin als thuis voor vlinders. Dan moet je zorgen dat ze zich er ook kunnen voortplanten. Dat kan door planten in je tuin te zetten waarop de rupsen gespecialiseerd zijn. En wees niet bang, want van de meeste rupsen heb je echt geen last. Alleen koolwitjes kunnen lastig zijn als je kool kweekt voor consumptie. Als je het gazon niet meer iedere week maait, of in ieder geval een deel ervan laat staan, kan er bijvoorbeeld pinsterbloem opkomen die gebruikt wordt door de rupsen van het oranjepijpje, rolkaver voor het icarusblauwtje, veldzuring voor de kleine vuurvinder en ooievaarsbek voor het bruin blauwtje. Sporkehout (andere naam: vuilboom) is de waardplant voor de citroenvlinder en in het voorjaar leven ook de rupsen van het boomblauwtje erop. De tweede generatie boomblauwtjes, die in de zomer vliegt gebruikt bijvoorbeeld klimop.

Egels bijvoeren is een noodzaak

Het is inmiddels bekend dat het met de egels in Nederland niet goed gesteld is. In de afgelopen vijftig jaar is 80% van de egelpopulatie verdwenen. De oorzaak hiervan is het grootschalig verdwijnen van het leefgebied en daarmee ook het voedselaanbod.

Verstedelijking, ontgroening en verstening zijn de grootste boosdoeners voor het verdwijnen van het wildlife in Nederland, terwijl de egels noodgedwongen de bewoonde wereld intrekken omdat daar nog voedsel beschikbaar is. Met elkaar en met de overheid moeten we er weer voor zorgen dat de biodiversiteit in onze directe omgeving gestimuleerd wordt.

Een tuin aantrekkelijk maken voor egels en andere dieren betekent veel werken met inheemse planten, rustige hoekjes creëren waar de dieren niet verstoord worden tijdens hun winterslaap of als ze een nestje met jongen hebben, en door het bijvoeren van egels. Helaas is bijvoeren, net zoals we dat al 120 jaar voor de vogels doen, een noodzaak voor egels geworden om te overleven.

Egels zijn echte carnivoren en hebben een vergelijkbare fysiologie als die van een kat. Om egels op een goede en verantwoorde wijze te kunnen bijvoeren is het aanbieden van harde kattenbrokjes met een hoog eiwitgehalte en een bakje water voldoende. De kattenbrokjes mogen de volgende dag nooit helemaal op zijn. Egels overeten zich niet en eten meer dan een volwassen kat. Dat is ook logisch omdat zij in zeven maanden voor twaalf maanden moeten eten. Als zij niet op tijd hun twee vetlagen op gewicht weten te krijgen, kunnen zij niet in winterslaap gaan.

Dat betekent dat zij de winter niet zullen overleven zonder de hulp van de mens.

Bijvoeren van egels doe je dus het hele jaar door omdat zij tijdens de winterslaap wakker kunnen worden. Als ze dan geen voedsel vinden sterven ze alsnog.

Een natuurlijk voedselaanbod wordt in de tuin gecreëerd door het aantrekken van insecten en het laten liggen van het herfstblad. Niet op het grasveld, want dan rot het gras weg, maar wel in de border. Daar beschermt het blad zowel de aarde als de insecten die in de aarde leven tegen kou en overtollig vocht. De blaadjes doen tevens dienst als nestmateriaal voor de egels.

Egels kennen nog maar weinig natuurlijke vijanden. De das is in Nederland zijn grootste natuurlijke vijand. Roofvogels zijn vooral gevaarlijk voor met name wat jongere egels. De mens is de grootste vijand van de egel. Door het overmatige gebruik van gif in alle hoedanigheden staat gif als doodsoorzaak nummer 1 bekend. Steile wanden in vijvers en zwembaden, onafgedekte putten, verstoring van de egels tijdens de winterslaap en dergelijke maken het leven van de egel erg zwaar. Ook het plaatsen van schuttingen met betonnen onderranden waardoor de egel niet langer kan foerageren van tuin tot tuin en gebruik van fruitnetten en gaas met een te grote opening vormen grote bedreigingen voor de egel.

Gelukkig zijn steeds meer mensen bereid om de egel te helpen en hun tuin aan te passen aan de behoefte van de egel en andere dieren. Tuinadvies nodig of vragen? Mail ons op: info@egelbescherming.nl. Meld je via onze website www.egelbescherming.nl aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van het wel en wee van de egels in Nederland.

Dit artikel kwam mede tot stand dankzij de medewerking van:

Egelbescherming Nederland
Bakkenzuigerstraat 18
1333 HA Almere
06-188 19 576
info@egelbescherming.nl
www.egelbescherming.nl

Vogelbescherming Nederland
Boulevard 12, 3707 BM Zeist
030-6937799
www.vogelbescherming.nl

**Bijenstichting /
Bijen Educatie Stichting Nederland**
Lindeseweg 2
7251 NK Vorden
085-0603667
info@bijenstichting.nl
www.bijenstichting.nl

De Vlinderstichting
Mennonietenweg 10
6702 AD Wageningen
0317-467346
info@vlinderstichting.nl
www.vlinderstichting.nl

GROENE SCHOOL

Leer elke maand iets nieuws in de tuin. Van basistechnieken als met onkruid omgaan en snoeien tot het vergroten van je moestuinoogst, in deze rubriek komt het allemaal aan bod.

Deze maand

- 32 Succesvol zaaien**
Ontdek zelf hoe gemakkelijk en leuk groenten zaaien is.
- 38 Jouw snoeimaand**
Breng zomerbloeiende struiken in vorm.
- 46 Waar moet ik beginnen?**
Deel 6: zaaien.
- 51 Vraag & antwoord**
We geven antwoord op de meest gestelde tuin vragen.

Zaai nu tomaten
en komkommers
en je hebt de hele
zomer een
heerlijke oogst.

Succesvol zaaien met Carol

Groenten zaaien is gemakkelijk en leuk, en je kunt nu – met het deskundige advies van **Carol** – meteen aan de slag.

Het is belangrijker dan ooit om zelf groenten te kweken. We worden ons steeds meer bewust van wat er in en op gekocht voedsel zit, de voedselkilometers die worden afgelegd en de CO₂-voetafdruk wat betreft de hoeveelheid water en energie die de productie vergt. We letten ook steeds meer op smaak en beseffen dat onze keus uit verschillende variëteiten zeer beperkt is.

Wie geluk heeft, kan biologisch verbouwde groenten kopen en kiezen uit allerlei heerlijke variëteiten, maar veel mensen hebben die mogelijkheid niet. Heb je echter genoeg tijd en een stukje grond, dan is zelf groenten kweken erg lonend. Het is gemakkelijk en leuk om te doen, en dit is een uitstekende periode om het groentejaar te beginnen.

Je hebt geen kas nodig. Een lichte vensterbank, serre of veranda zijn ideaal om allerlei groenten een vliegende start te geven. Die hebben alleen maar voldoende licht en een gelijkmatig warme temperatuur nodig, plus wat verzorging en aandacht.

Het heeft een aantal voordelen om vroeg aan de slag te gaan. De belangrijkste kandidaten voor zaaien in februari zijn ook de populairste om zelf te kweken: de zogenaamde 'mediterrane' groenten, zoals tomaten, Spaanse pepers, paprika's en aubergines. Deze vorstgevoelige planten hebben een vroege start nodig met genoeg warmte om te ontkiemen en te groeien.

Sommige bloemzaden hebben een

periode van vrieskou (vernalisation) nodig om de kiemrust te doorbreken. Daarentegen zullen de zaden van vorstgevoelige

“Een lichte vensterbank is ideaal om nu allerlei groenten een vliegende start te geven.”

groenten alleen ontkiemen als ze genoeg warmte en water krijgen. En dit moet redelijk constant blijven, want wisselende temperaturen kunnen resulteren in een slechte oogst.

Maar de meeste groenten die we kweken zijn volledig winterhard. Dus wat is het voordeel om ze vroeg binnen te zaaien als ze zich ook prima buiten kunnen redden? Heel eenvoudig: hoe eerder we zaaien, hoe eerder we kunnen oogsten.

Carols top 10 groenten uit zaad

Kweek wat je lekker vindt. Dat klinkt misschien logisch, maar het zal je verbazen hoeveel mensen de gemakkelijkste groenten kiezen en niet de soorten die ze het lekkerst vinden. Smaak moet centraal staan voor iedere groentekweker en het is de moeite meer dan waard om te experimenteren.

1 Suikermais

Dit gewas komt uit een warmer klimaat, dus als je wilt smullen van sappige mais met gesmolten boter, dan moet je het vroeg zaaien. Kies een vroege variëteit en zaai één korrel per pot. Omdat mais wordt bestoven door de wind, moeten ze in groepen worden geplant. Zaai er dus veel.

2 Kropsla

Sla is een basisgroente die je het hele jaar door opeenvolgend zou moeten zaaien. Strooi de fijne zaadjes dun op het oppervlak van de potgrond en verspeen de zaailingen zodra ze echte blaadjes hebben. Als je vroeg zaait, kun je 'Biscia Rossa' uit de Italiaanse Alpen proberen. 'Little Gem' (zie foto) is ook een favoriet.

3 Komkommers

Misschien raak je gepikeerd wanneer je slechts een stuk of zes zaden in het zakje vindt, maar eind zomer zul je meer komkommers hebben dan je kunt eten. Zaai ieder zaadje op zijn kant in een eigen potje. De minikomkommer 'Diva' is zo zoet als meloen, heeft een gladde schil, bestuift zichzelf en is zeer productief.

4 Pompoenen

Pompoenzaden kun je het beste individueel zaaien, dus één per potje. Duw ze op hun kant net onder het grondoppervlak. Ik heb nooit begrepen waarom sommige mensen er twee per pot zaaien om er vervolgens één op te offeren. Verpot ze naarmate ze groeien en plant ze uit wanneer alle risico op vorst is geweken. Probeer 'Uchiki Kuri' (zie foto) en 'Delica'.

5 Rucola

Deze winterharde groente is de moeite waard om vanaf nu om de paar weken te zaaien. Rucola wordt heel mals en pittig als je het binnen zaait. We zaaien het vaak in modules, letterlijk één zaadje per cel. Dat is veel werk, maar de moeite waard, want je hoeft de planten niet te verspenen of op te potten.

6 Courgettes

Je kunt courgettes twee keer zaaien om het oogstseizoen te verlengen, en een van die momenten is nu. Je hebt maar een paar planten nodig om een gemiddeld gezin ruim te voorzien. Maar als je ook tomaten en aubergines kweekt en er regelmatig ratatouille op het menu staat, zaai dan een extra plant. 'Alberello di Sarzana' heeft een zachte smaak.

7 Tomaten

Zowel productief als veelzijdig. Je kunt tomaten rauw eten en in gerechten gebruiken. Of je maakt zelf passata, die je invriest voor pizza's en pasta-sauzen in de winter. Voor sommige F1-variëteiten zitten er maar een paar zaadjes in een zakje, maar een stuk of zes planten leveren heel veel tomaten op. Mijn favoriet is de heerlijk zoete 'Sungold' (zie foto).

8 Tuinkruiden

Deze hebben baat bij een lang groeiseizoen. Gewone basilicum (zie foto) is waarschijnlijk de populairste, maar Griekse basilicum is de gemakkelijkste soort om vroeg te zaaien. Beide hebben veel warmte en water nodig. Zaai niet te dik, want dat bevordert meeldauw, waardoor de hele opbrengst verloren kan gaan. Verder zaaien we opeenvolgend steeds een beetje dille, koriander en kervel in modules, zodat we ook steeds vaak een beetje kunnen oogsten.

9 Aubergines

Aubergines, die oorspronkelijk uit Zuidoost-Azië komen, hebben een zo lang mogelijk groeiseizoen en veel warmte nodig. Ze zijn niet allemaal paars. Probeer de lichtroze 'Tonda Bianca Sfumata di Rosa', de wit gestreepte 'Prosperosa' of de lange vruchten van de F1-hybride 'Linda'. De ontkieming kan langzaam verlopen. Verpot de planten regelmatig als ze eenmaal groeien.

10 Bonen

Tuinbonen en doperwten zijn winterhard, maar sperziebonen en pronkbonen sneuvelen bij vorst. De meeste moeten vers worden bereid, maar sommige, zoals borlottibonen (zie foto), kun je drogen. Alle soorten profiteren van een vroege start. Vooral voor stokbonen is het belangrijk dat je ze regelmatig verpot. En geef ze een steunstructuur, zodat ze, als ze eenmaal buiten staan, ongehinderd kunnen groeien.

6

Groene school

7

8

9

10

En als je later dezelfde variëteiten ook nog rechtstreeks in de moestuin zaait, zul je over een langere periode kunnen oogsten. Je zult dan vanaf mei tot in het najaar doperwten, spinazie en allerlei andere groenten eten.

Tijdens de opnamen voor een tv-serie over zelf groenten kweken, zaaiden mijn jongste dochter en ik doperwten in stukken dakgoot. We verhuisden ze naar de tuin toen ze een centimeter of vijf hoog waren. Het was even wat gemodder, maar omdat hun wortels al in elkaar waren gegroeid, gleden ze redelijk gemakkelijk de goten uit. We zaaiden ook extra doperwten voor de jonge scheuten, een ware delicatessen.

Een andere uitstekende reden om vroeg te zaaien is dat je de groenten kunt oogsten en eten wanneer ze nog jong en mals zijn. Dit is vooral belangrijk voor slasoorten.

Hoe jonger ze zijn, hoe beter de smaak en hoe hoger de concentratie vitaminen en mineralen. Je kunt ze in hun geheel oogsten of als pluksla kweken.

Alle slasoorten die eigenlijk koolsoorten zijn, zoals rucola, mosterdsalade en oosterse soorten als mizuna en mibuna, groeien snel en kun je al een maand na het zaaien oogsten. Van deze bladgroenten zou je zeker drie keer moeten kunnen oogsten. En wanneer ze wat stugger worden, kun je ze ter feestelijk afscheid in een roerbakgerecht verwerken.

Sla is ook zeer veelzijdig en na één keer zaaien kun je drie keer oogsten. Sommige soorten kun je eten als babyblaadjes, meteen vanaf de vensterbank of uit de kas, een paar weken later als jonge kropsla en tot slot, nadat je ze buiten hebt geplant, als volgroeide sla.

Tomaten in 4 simpele stappen

1 Zaai de zaadjes op het oppervlak van goede zaaigrond, liefst met wat leem, in kleine zaaibakken. Bedek de zaadjes niet met potgrond, maar strooi er een dunne laag grit overheen. Je kunt het beste water geven door de bakken (of potten) in ondiep water te zetten. Haal ze eruit wanneer het grit donker wordt en laat ze uitlekken. Hierdoor wordt het zaad tegen de potgrond aan gezogen. Zet de zaaibakken op een droge, lichte plek.

2 Verspeen de individuele zaailingen zodra ze hun eerste echte blaadjes hebben naar kleine potten met turfrijke potgrond. Ze groeien snel en moeten regelmatig worden verpot.

3 Als je de tomaten buiten plant, moeten ze worden afgehard. Laat ze geleidelijk wennen door ze op warme, zonnige dagen buiten te zetten. Verhuis ze gedurende ongeveer een week 's avonds weer binnen. Als je de tomaten in een kas kweekt, zet ze dan in een zo groot mogelijke pot.

4 Tomatenplanten hebben steunen nodig en moeten een of twee keer per week worden bemest zodra ze vrucht zetten. Verwijder bij stamtomaten alle zijscheuten die aan de bladoksels ontspruiten. Bij struiktomaten hoeft je dit niet te doen.

Vroeg zaaien is nuttig voor veel winterharde groenten. Wij zaaien prei bijvoorbeeld in februari, waarbij we het zaad dun op de potgrond in een grote pot strooien. Als ze goed groeien, verhuizen we de pot naar buiten totdat de preien zo dik als een potlood zijn. Vervolgens halen we ze uit de pot, korten we de wortels en toppen in, en planten we ze in de moestuin uit door ze te laten zakken in diepe gaten die we met een pootstok hebben gemaakt. We oogsten deze groente de hele winter door, maar als speciale lekkernij eten we er ook een paar jong.

Vul voor het zaaien een kleine zaaibak met een goede kwaliteit zaaigrond.

“Bemest tomatenplanten zodra ze vrucht zetten met biologische voeding.”

Hoewel februari vroeg is om leden van de vorstgevoelige komkommerfamilie te zaaien, waaronder courgettes, pompoenen en komkommers, kán het wel. Bedenk alleen dat ze erg snel groeien en regelmatig verpot moeten worden. Dus wanneer je zaait, hangt af van hoeveel ruimte je binnen hebt en wat je daar nog meer wilt zaaien. De verschillende pompoensoorten die ik zaai, ontkiemen goed

en verpot ik steeds volgens het boekje. Maar let wel op dat je ze op tijd uitplant, anders oogst je uiteindelijk vruchten van poppenhuisformaat.

Hoe dan ook, de meeste groenten kun je deze maand al zaaien. Het vergroot de kans om veel lekkers te kweken en zo vroeg mogelijk de smakelijke vruchten van je werk te plukken.

Kies je kas

5 stappen om de kas te kiezen die bij jouw situatie past

Een mooie hobbykas geeft zoveel meerwaarde aan je tuin. Maar hoe kies je de juiste? Een kas om groenten en planten in te kweken is niet hetzelfde als een gezellige tuinkamer om in te relaxen. Doorloop deze 5 stappen om te ontdekken welk type kas bij jou past.

Stap 1. Bepaal de hoofdfunctie van jouw serre

Ga je voor kraakverse groenten, een plek waar je planten veilig de winter kunnen doorbrengen, of is het 't belangrijkste dat je zelf kunt ontspannen? Voor elk gebruik is er een passende serre. Kies een hobbyserre voor een lekkere oogst, tropische serre voor overwintering en een orangerie als relaxplek bij uitstek. Je kunt de functies ook combineren.

Stap 2. Meten is weten

Wat is de beschikbare oppervlakte? Hou er rekening mee dat je minimaal een halve meter rondom je tuinkas nodig hebt. Heb je een stadstuin, dan kies je beter een kleine serre of een muurkas (stap 3). Breng ook alvast in kaart welke planten of groenten je in je serre wil zetten. Een druif vraagt heel wat meer ruimte dan enkele aardbeien- of kruidenplantjes.

Stap 3. Kies uit vrijstaand of aanbouw

Een muurkas is bijzonder praktisch: de afstand tot je woning is een stuk kleiner, de gedeelde muur zorgt ervoor dat je serre makkelijker op temperatuur te houden is en ze neemt net iets minder plaats in. Elk zichzelf respecterend kassenbouwer biedt ook modellen aan die geschikt zijn om tegen een huis aan te bouwen.

Stap 4. Selecteer het type glas

Serres zijn standaard voorzien van hoogwaardig 4 mm floatglas. Sterk en goed lichtdoorlatend. Wil je tropische planten kweken, dan kies je voor een tropische serre met dubbel glas in de zijwanden en polycarbonaat in het dak. Dat zorgt dat de temperatuur sneller oploopt en langer vastgehouden wordt. Kleine kinderen of dieren die rondlopen in de buurt van je serre? Overweeg dan veiligheidsglas.

Stap 5. Bepaal je budget

Dromen mag, maar budget is vaak een bepalende factor. Gelukkig zijn er serres in verschillende prijsklassen beschikbaar. Zo kan het prijskaartje van een gelakte serre met verschillende accessoires sterk verschillen van hetzelfde model in brut aluminium. Maar de gouden tip: welk model je ook kiest, boet nooit in op kwaliteit!

Over Euro-Serre

Euro-Serre is al meer dan 40 jaar de expert in het bouwen van hobbyserres en tuinkamers. In het ruime assortiment aluminium serres en tuinkamers is er voor iedereen de juiste kas te vinden. Ook kun je er terecht voor advies op maat en professionele plaatsing.

Met een serre verklein je je ecologische voetafdruk, want je investeert in biologische voeding, die geen vervuילend transport en energievretende koelcellen vereist. Maar dat is niet het enige. De serres van Euro-Serre worden uitsluitend lokaal geproduceerd met behulp van energie uit zonnepanelen. De grondstoffen zijn circulair, waardoor de afvalstromen voor 95% recyclebaar zijn. Ook de poedercoating is milieuvriendelijk. Hierdoor is een kas van Euro-Serre een duurzame keuze.

Euro-Serre heeft verdelers in België en Nederland.

www.euroserre.com

JOUW SNOEI- MAAND

Frances Tophill laat zien hoe je zomerbloeiende struiken in vorm brengt voor het voorjaar.

In februari is de tuin een plek van hoop en beloften, hoewel het nog steeds bitterkoud kan zijn. Het is een maand om van alles op te ruimen en de laatste bladverliezende struiken te snoeien voordat de nieuwe blaadjes uitlopen.

Zomerbloeiende struiken die op takken van dit seizoen bloeien, zoals *Buddleja davidii* en Russische salie, moeten nu worden teruggesnoeid. Werk ook heggen van beuken en haagbeuken bij, maar snoei tot april geen vorstgevoelige struiken zoals honingbloem, *Choisya* en vorstgevoelige lavendelsoorten. Rozen mag je nu wel snoeien, inclusief leirozen, die je ook moet aanbinden als ze tijdens winterse stormen zijn losgeraakt.

Snoei de planten die in de winter een hoofdrol speelden, maar nu lelijk beginnen te worden. Dus een grote, stakerige mahonie mag je snoeien om een bossiger vorm te stimuleren. Ook een winterbloeiende wilde kardinaalsmuts (*Euonymus europaeus*) kan worden gefatsoeneerd, net als *Chimonanthus*. En kornoeljes en wilgen mag je nu knotten. Verder is dit de ideale tijd voor het snoeien van bladverliezende bomen, zoals vlier (*Sambucus*), linde (*Tilia*) en Perzisch ijzerhout (*Parrotia persica*).

Snoei bij struiken zoals vlier zwakke en rommelige takken tot de basis terug.

FOTO'S: JASON INGRAM, SARAH CUTTLE

Snoei deze planten nu ook

Eind winter moet je struiken als mahonie en struikkornoelje aanpakken, voordat ze in het voorjaar weer uitlopen. Struiken met een goede vorm en zonder zwakke takken zijn veel sterker.

MAHONIA Voorkom dat deze struik lang en iel wordt door een paar van de oudste takken tot 15 cm boven de grond terug te snoeien.

STRUIKKORNOELJE Snoei struikvormen als *Cornus alba* 'Sibirica' eind winter drastisch terug voor nieuwe, gekleurde takken volgend jaar.

KRUISBESSEN Verwijder oude takken en creëer een 'vaas' in het midden voor een gezonde groei. Trek in de grond gewortelde takken op en knip die af.

CORNUS CONTROVERSA/KOUSA Snoei licht: alleen zieke, beschadigde, dode en kruisende takken, en takken die de verkeerde kant op groeien.

Breng struiken in vorm

Struiken die in één seizoen lange scheuten produceren, zoals de vlinderstruik, moeten elk jaar worden gesnoeid. Als je daar tot eind winter mee wacht, is de struik beter bestand tegen de kou en toch op tijd in vorm om in het voorjaar weer uit te lopen.

Wacht met het snoeien van buxusheggen en -bollen totdat het eind voorjaar warmer wordt.

X BUXUS Deze kun je het beste eind voorjaar of in de zomer snoeien, wanneer het weer droger is.

X KERS EN ANDERE PRUNUSOORTEN Deze bomen zijn vatbaar voor loodglans als ze 's winters worden gesnoeid.

X MELIANTHUS Raak de honingbloem niet voor april aan. Na een drastische snoei loopt hij weer uit.

X CERCIS CANADENSIS Snoei deze zo min mogelijk en alleen na de bloei in het voorjaar.

X HYDRANGEA PETIOLARIS Snoei deze hortensia meteen na de bloei in de zomer, in tegenstelling tot andere hortensia's, die je eind winter snoeit.

X KERRIA Snoei de ranonkelstruik pas na de bloei in het voorjaar.

Vlier snoeien

Vliersoorten hebben zowel sierwaarde als praktisch nut. Vlierbloesemsiroop kennen we allemaal, maar minder bekend is dat vlierbessen traditioneel worden gebruikt om de immuniteit voor met name verkoudheid te verhogen. Kook de bessen eerst (ze verschijnen begin najaar), want rauw geven ze maagklachten. Vlieren zijn

kleine bomen of grote struiken die het prachtig doen als solist, dankzij mooie bladeren, bloemen en vruchten. Ze dragen begin zomer een zee van bloemen en sommige, zoals 'Black Lace' hebben samengestelde, paarse bladeren. Het lijkt drastisch om ze zo te snoeien, maar de planten herstellen snel en blijven compact.

Verzamel verse vlierbloesemschermen en maak zelf vlierbloesemsiroop.

Stap voor stap

1 Bekijk de struik van een afstandje in zijn omgeving. Staat hij ergens voor of accentueert hij iets? Bekijk hem daarna van dichtbij. Heeft hij zieke of beschadigde takken met wonden of kanker die moeten worden verwijderd? Blijf tijdens het snoeien het resultaat controleren.

2 Snoei lange takken tot net boven een oog terug met een schone, scherpe takken- of snoeischaar. Een oog herken je aan een verdikking of bladlidteken. Op jongere takken zie je knoppen waarboven je moet snoeien. Verwijder oude takken en dun te dicht op elkaar staande takken uit.

3 Blijf snoeien totdat je een goed gevormd, laag gestel zonder zwakke takken hebt, waaraan in het voorjaar nieuwe, groeiachtige aanwas kan ontspruiten. Gooi het snoeiafval op de composthoop, maar versnipper het wel eerst om het composteren te versnellen.

Tip

Tijdens het snoeien hanteer ik altijd één regel: kijk voor elke snoeiscade die je zet twee keer. Stel je de gewenste vorm voor en richt je daarop, in plaats van op wat je wilt weghalen.

Denk na over de richting van de knoppen waarboven je snoeit en hoe de nieuwe scheuten daaraan ontspruiten. De knoppen en takken die aan de plant blijven zitten, bepalen hoe hij zal groeien, dus maak tijdens het snoeien zorgvuldige keuzen. Zo krijg je in de lente een mooi gevormde struik.

Ook zo snoeien

Drastisch terugsnoeien voorkomt dat struiken lang en iel worden, stimuleert gezonde nieuwe aanwas vanuit de basis en verzekert je van een rijke bloei.

■ **Buddleja davidii** kun je ook op deze manier snoeien. In het voorjaar komen al snel lange scheuten vanuit de basis op. Dit geldt ook voor:

■ **B. x weyeriana**, **B. fallowiana** en

B. salviifolia.

■ **Winterharde fuchsia's**

■ **Spiraea japonica**

Sambucus (vlier)

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Bloei												
Snoeien												

VOLGENDE MAAND In ons artikel over voorjaarssnoei lees je wat je tussen maart en mei moet snoeien.

Wonderlijke dahlia's

Openbloemige dahlia's zijn niet alleen geweldige snijbloemen, ze zijn ook nog eens enorm geliefd door bijen en vlinders. Zo vul je niet alleen vazen vol bloemen, je vult ook je tuin met leven.

Partnerbijdrage

Bijen zorgen door het bestuiven van bloemen voor spannende kruisbestuivingen. Dahlia's zijn daardoor niet kleurvast. Is een bij losgegaan op roze en zachtgele bloemen, dan kan het zaad dat ze zetten zowaar zorgen voor een prachtige tussenkleur. De natuur gaat zo zelf haar gang. Sommige mensen zijn hier niet van gediend, maar de redactie van Gardeners' World is gek op natuurlijke verrassingen.

Vandaar dat we deze maand een abonnementsactie doen met de 'Kwekermix' van Natural Bulbs. Deze mix bestaat uit dahlia's waarop bijen hun gang hebben kunnen gaan. Je krijgt deze dahlia's bij een abonnement. Ben je al abonnee, dan kun je ze natuurlijk ook gewoon bestellen. De dahliaknollen van Natural Bulbs zijn volledig biologisch, dus er zitten geen nare chemische stoffen op – en daardoor zijn ze geweldig voor de biodiversiteit.

Doe met ons mee

De redactie gaat ook aan de slag met deze mooie 'Kwekermix', en we gaan je op de hoogte houden van hoe het ons vergaat op Facebook en Instagram. Doe je met ons mee? We zijn bijvoorbeeld heel benieuwd welke kleuren jullie (en natuurlijk onze eigen) dahlia's gaan krijgen! Gebruik op je social media #mijngardenersworld en we weten je te vinden.

3 manieren om je dahliaknollen uit te planten

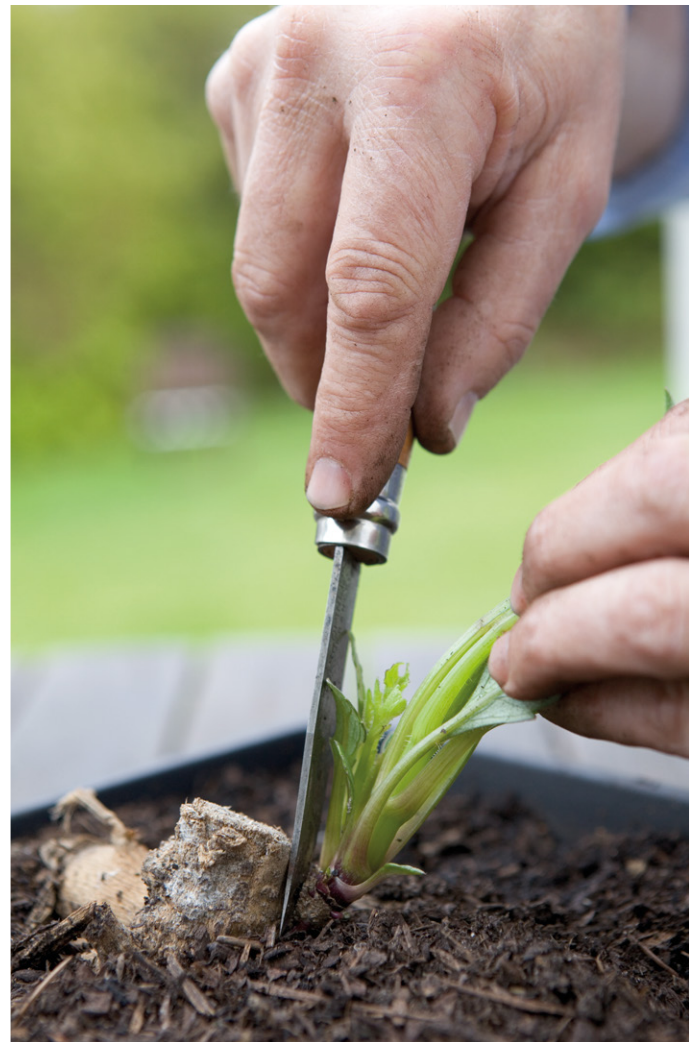
Dahlia's zijn vorstgevoelig, dus je kunt ze het beste pas uitplanten na IJsheiligen, half mei.

Je kunt er echter ook voor kiezen om ze al iets eerder te planten in potten om ze voor te trekken. En als je ze nóg iets eerder uitplant, kun je er zelfs stekken van nemen. Hoe zit dat precies? We leggen het uit.

Maar eerst is het goed om te weten: zet geen haast achter het planten van je dahliaknollen! Als je eenmaal aan de slag bent gegaan, kun je niet meer terug.

1. Januari – april: dahlia's stekken

Al vroeg in het jaar kun je dahliaknollen uit hun winterrust halen. Als er eenmaal scheuten zijn gegroeid van zo'n 8 cm, kun je stekken nemen om snel meer dahlia's te maken die je eind voorjaar kunt uitplanten. Op onze website vind je een uitgebreid stappenplan voor het stekken van dahlia's. Ga naar gardenersworldmagazine.nl/dahlias-stekken

2. April: dahliaknollen planten in potten

Begin april kun je je dahliaknollen in een ondiepe bak met universele (turfvrije) potgrond stoppen, waar je ze bedekt met een dun laagje potgrond. Zo groeien ze alvast wat voordat je ze in losse potten plant. Dat laatste zou je overigens ook meteen kunnen doen: plant ze op de juiste manier in een pot (de oude stam of een nieuwe scheut is de bovenkant). Zet de knol net onder de grond, geef voldoende water en laat het overtollige water wegllopen.

Zet de dahliaknollen in pot op een lichte, vorstvrije plek, zoals een kas, koude bak of op je vensterbank. Houd de grond vochtig en dan zul je zien dat er na ongeveer vijf weken nieuwe scheuten ontstaan. Tegen de tijd dat IJsheiligen voorbij is, zijn het flinke planten geworden. Dan kun je ze buiten zetten en hebben ze al een flinke voorsprong.

3. Half mei: dahliaknollen planten in vollegrond

Na IJsheiligen, half mei, kun je dahliaknollen rechtstreeks in de grond planten. Als je de mogelijkheid hebt, is het verstandig om ze even te laten afharden in de koude kas. Voordat je dahlia's plant, zet je een aantal stevige stokken in de grond, zodat de planten straks steun hebben en de bloemstengels niet zullen omvallen.

Cadeau bij een jaarabonnement: bijenvriendelijke voorjaarsdahlia's

Ontvang nu de kwekermix met dahlia's van Natural Bulbs bij een jaarabonnement! Deze bijenvriendelijke kwekermix is exclusief voor Natural Bulbs biologisch geteeld. Dankzij het open hart van deze bloemen komen bijen en vlinders er graag op af. En de biologische teelt zorgt voor verantwoorde voeding.

Gardeners'
Worldmagazine

Ben je al abonnee, maar wil je toch de dahlia kwekermix bestellen? Ga dan naar:

www.gardenersworldmagazine.nl/naturalbulbs

**Ontvang 12x
Gardeners' World
+ dahlia kwekermix
van €100,78 voor**

55,-

- ✓ Praktische uitleg om lekker te gaan tuinieren
- ✓ Inspiratie en tips wat je nú in de tuin kunt doen
- ✓ Altijd de duurzame oplossing: tuinier met de natuur

Ga naar:

www.gardenersworldmagazine.nl/dahlia
of bel +31 (0)24 2027827

Deze actie is geldig t/m 26 februari 2023 of zo lang de voorraad strekt. Je abonneert tot wederopzegging en voor ten minste de actieperiode van 12 nummers. Na afloop van de actieperiode geldt de reguliere abonnementsprijs en is het abonnement per maand opzegbaar. Opzeggen is heel eenvoudig en kan via onze klantenservice. De dahlia's worden vanaf half maart verzonden.

Waar moet ik beginnen?

Zaaien

Veel beginnende tuiniers worden onzeker bij het idee dat ze eerst de basis moeten aanleren. Maar in deze exclusieve twaalfdelige serie helpt **Alan Titchmarsh** je om de vaardigheden onder de knie te krijgen die echt belangrijk zijn. Deze maand gaan we terug naar de basis met een van de meest fundamentele tuiniervaardigheden: zaaien. Alan laat zien hoe gemakkelijk en leuk het is om zowel sierplanten als eetbare planten uit zaad op te kweken.

Je leert:

- ✓ Succesvol zaaien, elke keer weer
- ✓ Wanneer je moet zaaien voor de beste ontkieming
- ✓ Zaailingen verzorgen

“Het is veel spannender om planten uit zaad op te kweken dan ze in potten te kopen en ook aanzienlijk goedkoper.”

Je kunt deze maand veel groenten en sierplanten binnen zaaien, waaronder rode bieten en sla.

FOTO: SARAH CUTTLE

Zaaien

Zaaien heeft iets magisch. Want hoe is het mogelijk dat uit zo'n klein, droog en schijnbaar levenloos dingetje zoiets groens, vitaals en dynamisch groeit? Maar met water, lucht en de geschikte temperatuur kunnen de meest complexe en majestueuze planten oprijzen uit de pot of bak met potgrond waarin je hebt gezaaid.

Als je het nooit hebt aangedurfd, gebruik dan dit jaar om het te proberen. Ja, er kan iets misgaan, maar zolang je een paar basisprincipes in acht houdt, gebeurt dat niet heel erg vaak.

Volg de instructies in dit artikel en op de verpakking (altijd de moeite van het lezen waard), en je zult zien dat het veel spannender is om planten op deze manier te kweken dan ze in potten te kopen, en bovendien een aanzienlijk stuk goedkoper.

FOTO'S: SARAH CUTTLE; JASON INGRAM; GETTY/LENA ZAICHKOVA, WEEBAPATKIATUMRONG

Opkweken uit zaad

Planten worden geplant en zaden worden gezaaid. Dit laatste is een proces dat ouder is dan de mens zelf. Bloemen laten zaadjes vallen die in een groeimedium rond de voet van de plant vallen en ontkiemen om de soort te laten voortbestaan. Wanneer de tuinier zich ermee bemoeit, kunnen de perfecte voorwaarden voor het voortbestaan worden gecreëerd, vooral in deze tijd van het jaar wanneer je veel zaad binnen kunt zaaien: 'beschermde teelt' in een kas, op een terras of op een vensterbank. Op die plaatsen, waar de omstandigheden kunnen worden gecontroleerd en beheerd, is de kans op succes groter.

Zaden zijn er in allerlei vormen en maten, van zeer fijne begoniazaadjes tot robuuste tuinbonen. Elk zaadje is een plantenembryo in een taaie zaadhuid die het beschermt tegen fysieke beschadiging. Wanneer zaad op een droge, koele en donkere plek wordt bewaard, blijft het meestal een paar jaar kiemkrachtig.

Sommige zaden blijven maar kort kiemkrachtig, uienzaad bijvoorbeeld. Vooral voor groentezaden geldt: hoe verser het zaad, hoe groter de ontkiemingskans. Daarom is het verstandig om elk jaar nieuw zaad te kopen.

Een goed begin

Alle zaden hebben hetzelfde nodig om tot ontkieming te komen: water voor het starten van de enzymactiviteit die hydratatie en uitlopen stimuleert, een geschikte temperatuur (lager voor winterharde planten en meestal hoger voor vorstgevoelige planten of planten die uit een warmer klimaat komen) en zuurstof uit de lucht. Sommige zaden hebben licht nodig om te ontkiemen (zoals klaprozen, begonia's en petunia's), maar de meeste ontkiemen in het donker, onder een dunne laag potgrond die ze vochtig houdt.

Binnen voorzaaien (in een kas of op een vensterbank) heeft het voordeel dat de tuinier de omstandigheden veel beter kan regelen. Binnen worden de zaden beschermd en niet blootgesteld aan de grillen van het weer. Dus binnen zaaien is niet alleen minder riskant, maar je kunt er ook vroeger in het jaar mee beginnen om een voorsprong te nemen.

Februari is een goede maand om binnen te zaaien, maar alleen als je de zaailingen binnen kunt blijven verzorgen totdat het warm genoeg is om ze buiten te zetten. Winterharde planten kunnen meestal in april naar

buiten, vorstgevoelige eind mei. Denk eraan dat je veel ruimte nodig hebt om ze tot dan binnen te houden.

Het is belangrijk om altijd schone zaaiakken, modules of potten te gebruiken om zaailingen op te kweken. Hoe jonger de plant, hoe gevoeliger hij is voor ziekten en ongedierte. Geef hem de beste kans om goed te groeien; schone potten en verse zaaigrond zijn daarbij essentieel. Zelfgemaakte potgrond uit de compostbak is niet geschikt om in te zaaien, want die kan schadelijke onzuiverheden bevatten. Turfvrije zaaigrond is betrekkelijk goedkoop en geeft je de grootste kans op succes.

BELANGRIJKSTE PUNTEN

- Zaden hebben drie dingen nodig om te ontkiemen: vocht, de juiste temperatuur en zuurstof.
- Zaai op het juiste moment.
- Gebruik schoon materiaal.

Zet bakken met zaailingen op een warme, lichte plek (zoals een vensterbank) en geef regelmatig water.

Hoe lang duurt het?

De meeste zaden ontkiemen binnen een week of twee. Pelargoniumzaad ontkiemt binnen een paar dagen, andere zaden hebben een paar weken nodig en sommige zelfs maanden. Controleer de verpakking, want daarop staat de kiemduur vermeld.

DE BESTE TIPS VAN ALAN

Hoe bespaar je geld?

Als je de prijs van een zakje zaad afzet tegen het aantal planten dat je eruit kunt opkweken, zul je verbaasd staan over de lage kosten per plant. Er zitten vaak maar tien of twintig pelargoniumzaadjes in een zakje, maar het ontkiemingspercentage is 100%. Van leeuwenbek zitten er vaak rond de 750 zaadjes in een verpakking en van andere soorten soms nog meer. F1-hybriden zijn speciaal gekweekt uit twee verschillende planten die zijn gekruist om een eerste generatie nakomelingen te produceren die een betere bloemkleur of grotere groeikracht hebben, dus hun zaad kost meer dan van 'vrij bestoven' variëteiten. Toch zijn ze allemaal hun geld waard.

Wat mag ik verwachten?

Als je mijn basisinstructies voor het zaaien volgt, zul je verstandig staan van het succespercentage. Als het goed is, kweek je meer planten op dan je zelf nodig hebt. En wat je te veel hebt, kun je weggeven of ruilen met vrienden.

Zo werkt het

Als je maar een paar planten nodig hebt, kun je de zaden in een pot met een doorsnee van 10 cm zaaien. Als je veel planten kweekt, perkplanten bijvoorbeeld, zaai dan in een zaaibak of een paar zaadjes per cel in een zaaitrail.

2

1 Vul de pot of bak tot de rand losjes met turfrijke zaai-grond. Tik er een paar keer mee op het werkblad zodat de potgrond zich zet en egaliseer het oppervlak door de grond met een houten drukplank of de bodem van een bloembak licht aan te drukken. De potgrond moet tot ongeveer één centimeter onder de rand van de bak komen.

2 Zaai dun, met ongeveer één centimeter tussen de zaadjes. Grotere zaden, zoals van pronkerwten, kun je per stuk op de juiste afstand zaaien.

4

3 Bedek de zaden met potgrond. Sommige fijne zaadjes, zoals van begonia's en petunia's, hoef je helemaal niet te bedekken. De meeste zaden dek je echter toe met een laagje potgrond dat ongeveer gelijk is aan de diameter van het zaad. Schud de potgrond door een zeef (of plastic bloempot) om de zaden net aan het oog te onttrekken. Meer hebben ze meestal niet nodig. Grotere zaden mag je bedekken met iets meer potgrond, ongeveer twee keer hun diameter.

4 Geef water om de potgrond te bevochtigen. Voor grotere zaden kun je een gieter met een fijne sproeikop gebruiken, maar let op dat je de zaden niet van hun plek spoelt. Fijner zaad verplaatst zich nog gemakkelijker, dus gebruik geen gieter, maar plaats de bak even in een grotere bak met water, totdat de potgrond zich heeft volgezogen. Label de bak. Zet de bak of pot in een verwarmde kweekbak om de kiemomstandigheden nog gunstiger te maken.

Het is goedkoper en milieuvriendelijker om zomerperkgoed, zoals begonia's, uit zaad op te kweken dan als jonge planten te kopen.

Gebruik een potlood om de wortels te ontwarren, een plantgat te maken en de zaailingen aan te drukken.

SNELLE TIPS: ZAAIEN

- Zodra je pas gezaaid zaad water hebt gegeven, mag je de potgrond niet meer laten uitdrogen. Het kiemproces, eenmaal begonnen, is onomkeerbaar, wat betekent dat uitdrogen gelijkstaat aan doodgaan.
- Lathyruszaad en andere zaden met een harde huid zullen sneller ontkiemen als je ze voor het zaaien een nacht in water weekt.
- Als er geen zaailingen opkomen, is het zaad misschien te diep gezaaid of heeft het licht nodig om te ontkiemen. Zaai nooit dieper dan twee keer de diameter van het zaadje.
- Gebruik altijd vers zaad. Zaad verliest zijn kiemkracht naarmate het ouder wordt, soms zelfs al na een jaar.
- Als je te lang wacht met het verspenen van zaailingen, zullen ze te dicht op elkaar staan. Hierdoor worden ze zwak en spichtig, omdat ze zich naar het licht uitstrekken. Ook worden ze gevoelig voor een schimmel 'Pythium' die omvalziekte of ook wel wortelrot genoemd wordt.
- Als je te vroeg zaait, zullen zaden en zaailingen lijden onder te lage temperaturen (als je niet genoeg warmte geeft) of te weinig licht en slecht groeien. Op de verpakking staan de aanbevolen temperaturen en tijden voor zaaien en opkweken.

ZAAILINGEN VERZORGEN

Zaailingen zijn het meest kwetsbaar wanneer ze net zijn opgekomen. Zet ze op een lichte plek (maar niet in fel zonlicht) en laat de potgrond nooit uitdrogen.

Haal de zaailingen voorzichtig uit de potgrond zodra ze groot genoeg zijn om beet te pakken, en zet ze in een nieuwe pot met meer groei-ruimte. Dit wordt 'verspenen' genoemd. Perkplanten worden meestal naar zaaiakken verhuisd, met 5 cm tussen-ruimte. Planten die zijn bestemd voor potten mag je individueel verspenen naar potten met een doorsnee van 8 cm. Gebruik in alle gevallen turfrijke universele potgrond.

Verspenen

Houd zaailingen nooit bij de stengel vast. Pak de eerste 'zaadlobben' (de eerste blaadjes) voorzichtig tussen duim en wijsvinger, en haal de wortels met de punt van een potlood omhoog. Til de zaailing uit de grond, maak een gat in de potgrond in de nieuwe bak en laat de wortels daarin zakken. Druk de potgrond met het potlood voorzichtig aan zodat de zaailing net zo diep staat als eerst. Als de stengel wat lang is, mag je de zaailing wel iets dieper planten, zodat hij stabiel wordt.

Heel fijn zaad, zoals van begonia's, produceert kleine plantjes die je met de punt van

een potlood voorzichtig uit de zaaiak moet halen en daarna in het oppervlak van de nieuwe potgrond moet 'schudden'. Deze kleine zaailingen kun je (net als het zaad) het beste van onderaf water geven, maar grotere mag je met een gieter met fijne sproeikop van bovenaf water geven.

Dek verspeende zaailingen de eerste paar dagen af met een vel krantenpapier, totdat ze rechtop staan. Geef ze daarna zoveel mogelijk licht. Perkplanten mogen in deze bakken blijven staan totdat het tijd is om ze uit te planten. Planten die in potten worden gekweekt moeten worden verhuisd naar een grotere pot

wanneer ze te groot worden voor hun eerste pot. Nijp de toppen uit naarmate de planten groter worden om een bossige groei te stimuleren. Planten die voor de tuin bestemd zijn, moeten worden 'afgehard' door ze geleidelijk aan lagere temperaturen en het buitenleven bloot te stellen. Doe dit in een aantal fasen: zet ze steeds iets minder beschut totdat ze overdag buiten en 's nachts binnen staan. Zodra ze goed geacclimatiseerd zijn en, in het geval van perkplanten, alle risico op vorst is geweken (meestal na IJsheiligen, half mei), kun je ze zonder problemen uitplanten.

VOLGENDE MAAND Maak zelfs de kleinste tuin productief door groenten en bloemen naast elkaar te kweken.

Vraag & Antwoord

In iedere tuin loop je wel eens tegen een vraag op – van vragen over plagen, ziekten en de beste planttijd tot het kweken van nieuwe soorten. Wij geven antwoord.

V Waarom krijgt mijn appelboom geen fruit?

A Februari is misschien een raar moment om te schrijven over de bestuiving van planten, want meestal gebeurt dat in het voorjaar en de zomer. En vruchten verschijnen ook meestal pas in zomer en najaar. Maar bij tuinieren is het nou eenmaal verstandig om een beetje vooruit te denken en te plannen.

We zijn ons er zelden echt van bewust dat er bestuiving plaatsvindt – een beetje stuifmeel op een stempel leidt tot de bevruchting van de bloem en vervolgens verschijnt een vrucht. Maar wanneer dit niet gebeurt en er geen fruit komt aan onze appelboom of schoonvrucht, beginnen we ons zorgen te maken.

Sommige planten, zoals hulst, hebben slechts bloemen van één geslacht. De mannelijke planten zullen nooit vruchten dragen, maar de vrouwelijke planten hebben wel een mannelijke nodig voor het stuifmeel dat voor de bevruchting zorgt.

Maar de meeste bloemen zijn hermafrodit, met zowel mannelijke als vrouwelijke delen. Dat is ook het geval met appelbomen en schoonvruchten. Maar ook al hebben zij de juiste uitrusting in één bloem, ze hebben toch nog een of meerdere soortgenoten in de buurt nodig voor een goede bestuiving. En dat is in deze tijd van het jaar wel degelijk relevant, want dit is een goed moment om nog bomen en struiken te planten. Koop je een fruitboom of -struik, let dan altijd op hun bestuivingsbehoeften voordat je tot de aankoop overgaat.

V Mijn *Callicarpa bodinieri* blijft besloos. Waarom?

A Schoonvruchten (*Callicarpa*) krijgen makkelijker bessen als je ze in groepen kweekt. De bestuiving is dan namelijk betrouwbaarder. Dus als je genoeg ruimte in je tuin hebt, geef je schoonvruchten dan een partner. Zet je hem in een pot, voorkom dan bovendien dat hij in de zomer uitdroogt.

TIP

Voorkom problemen en controleer voor de aankoop van vruchtdragende bomen en struiken hoe het zit met de bestuiving. Koop een zelfbestuivende soort als je weinig ruimte hebt.

V Welke makkelijke planten doen het goed in een donker trappenhuis?

Tradescantia zebrina produceert levendige bladeren, zelfs bij weinig licht.

A Woon je in een appartement, dan moet je eerst controleren wat de brandvoorschriften zijn en of je überhaupt planten in de gezamenlijke ruimte mag zetten.

Planten in potten op de grond op een vluchtroute zullen zeker niet toegestaan zijn, en zelfs potten die hangen aan een handrail zijn mogelijk taboe. Als het wel is toegestaan om potten op te hangen, gebruik dan de grootste mogelijke hangpotten om de wortels van je planten genoeg ruimte te bieden.

Het tweede obstakel is de hoeveelheid licht. Komt er wat daglicht van boven, dan kun je je planten het beste bovenaan de trap laten groeien. Kies bijvoorbeeld klimplanten die goed tegen weinig licht kunnen en laat die langs een muur hangen. Je kunt ze ook vanuit een hangpot aan het plafond naar beneden laten bungelen.

Goede opties zijn onder andere drakenklimop (*Epipremnum aureum*, ook bekend als *Scindapsus*

epipremnum), de vaderplant (*Tradescantia*) en *Philodendron scandens* met zijn mooie hartvormige bladeren. Hiervan zijn ook bontbladige soorten te krijgen, zodat je ook nog wat extra kleur krijgt. Voor planten met felgekleurde bloemen is er waarschijnlijk niet genoeg licht.

Wil je per se bloemen, probeer dan de stippenbegonia (*Begonia maculata*). Hij zal misschien niet massaal bloemen produceren, maar in de zomer is er mogelijk net genoeg licht voor een paar bloemen. Probeer ook het Chinees lantaarnplantje (*Ceropegia linearis woodii*) met zijn lange slierten met gemarmerde blaadjes. Hij leeft lang en kan behoorlijk wat schaduw hebben. Epifitische boscactussen, zoals de *Rhipsalis baccifera*, zullen met weinig licht toekunnen.

'Horticultural grit' kan gebruikt worden als mulch of om de drainage te verbeteren.

V Is 'grit' gewoon grind of split of iets specifieks?

A Monty Don heeft het in de uitzendingen van *Gardeners' World* op tv regelmatig over 'horticultural grit'. Dat is niet hetzelfde als wat wij hier onder grit verstaan, namelijk kleine steentjes of fijn-gemalen schelpen. Aan de andere kant van Het Kanaal wordt met 'grit' kleine steentjes bedoeld die meestal van graniet zijn, maar ook ander pH-neutraal gesteente (dus geen kalksteen) of substraat kan op dezelfde manier gebruikt worden. Bijvoorbeeld scherpzand of perliet.

V Waarom zijn de twijgen aan mijn appelboom zo knobbelig?

A Mogelijk zijn deze bobbels vroege tekenen van de aanwezigheid van wolluizen. Wanneer een boom beschadigd raakt door dergelijke sapzuigende plagen probeert hij zichzelf te genezen. Daarbij ontstaan littekens die op ouder hout meer uitgesproken worden en kanker kunnen aantrekken. Let in de lente en zomer goed dus goed op tekenen van deze plaagdierjes.

Hangpotten met hangplanten zijn het meest geschikt voor een trappenhuis.

V Hoe kan ik bevroren helleborussen en cyclamen in potten redden?

A Plotselinge vorst, zeker na een milde herfst en vroege winter, kan veel schade aanrichten onder planten die normaal gesproken goed winterhard zijn. Het kan zijn dat door de weersomstandigheden nieuw, zacht blad later dan normaal is aangegroeid, wat het probleem alleen maar erger maakt. Planten in potten zijn verder gevoeliger voor vorst dan wanneer ze in de vollegrond staan.

Dat allemaal gezegd hebbende: je helleborussen zullen waarschijnlijk vanzelf weer bijtrekken. Bij cyclamen is dat afhankelijk van welk type je hebt, want de winterhardheid varieert van soort tot soort. Over het algemeen zijn de cyclamen met grotere bloemen minder winterhard dan die met kleinere bloemen. De grootste kans op herstel heb je dan ook bij de kleinbloemige soorten.

Je kunt de knol onder de grond echter wel een handje helpen. Verwijder alle dode bladeren, maar laat het blad dat er gewoon slecht uitziet zitten. Verplaats

de potten naar een beschutte plek en bedek ze tijdens vorst met vliesdoek. Zodra het weer warmer wordt, knip je gewoon de beschadigde stukken weg.

Helleborussen zijn erg winterhard en kunnen zelfs langdurige vorst goed aan.

Oosterse wingerd bedekt een muur snel met dicht smaragdgroen gebladerte.

V Wat kan ik zonder trellis tegen een grote muur laten groeien?

A Als je geen trellis tegen je muur kunt bevestigen, is een zelfhechtende klimplant een uitkomst. Die zal de harde aanblik van de muur verzachten en de omgeving een prettigere uitstraling geven. De oosterse wingerd (*Parthenocissus tricuspidata*) zal een grote muur snel bedekken, maar hij groeit erg snel en zul je jaarlijks hard moeten snoeien. Door het snoeien voorkom je dat deze plant ook de rest van het huis of de dakgoten overneemt.

Een flitsende, maar minder hard groeiende keuze is de klimhortensia (*Hydrangea anomala petiolaris*). Als de muur in goede staat is, zullen klimplanten helpen bij het isoleren van het gebouw. Zo blijft het binnen 's zomers koeler en 's winters warmer.

V Hoe moet ik mijn sneeuwbal snoeien?

A Die trossen roze bloemen van de sneeuwbal (*Viburnum x bodnantense*) en zijn cultivars geuren heerlijk! Sneeuwballen bloeien meestal van najaar tot voorjaar op kale takken, dus je kunt het beste wachten tot ze uitgebloeid zijn.

Snoei daarna slechts een paar van de dikke hoofdtakken. Kies eerst de oudste, dikste hoofdtak

en knip die laag bij de grond af, op een hoogte van ongeveer 30 cm van de grond. Gebruik hiervoor een snoeizaag. Neem daarna een stapje terug om de vorm van je sneeuwbal te bekijken en te bepalen welke tak je daarna moet verwijderen en óf je dat wel moet doen. Als je tevreden bent met de vorm, stop dan met snoeien en

beoordeel je struik het volgende jaar opnieuw.

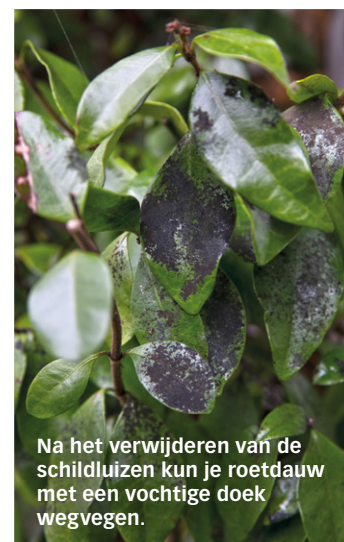
Als de vorm niet in balans is, gebruik dan een takkenschaar om een paar storende zijtakken in te korten. Na het snoeien moet je struik er niet uitzien alsof hij gesnoeid is en nieuwe groei lager vanuit de struik produceren. Herhaal dit proces volgend jaar.

Wacht met het snoeien van je *Viburnum* tot na de bloei en verwijder niet teveel takken.

V Wat is het zwarte poeder op mijn *Pieris*?

A Dit is roetdauw, een onschadelijke schimmel die op het oppervlak van de bovenzijde van bladeren leeft. Kom je hem tegen op een *Pieris*, dan is dat meestal een teken dat hij last heeft (of heeft gehad) van schildluizen. Deze produceren een plakkerige honingdauw die schimmel aantrekt. Pluk elke luis die je vindt weg. Zodra de insecten verdwenen zijn, zal het gedaan zijn met de honingdauw én de schimmel.

Na het verwijderen van de schildluizen kun je roetdauw met een vochtige doek wegvegen.

V Mijn mahonie groeit goed, maar bloeit nooit. Hoe kan dat?

A Een mahoniestruik van tien jaar oud is nog steeds een jonkie. Sommige grotere soorten hebben veel tijd nodig om sterke, rijpe en bloeiende takken te produceren. Gedurende deze tijd moet je een mahoniestruik niet snoeien. Is het écht nodig, haal dan alleen een paar oudere takken weg (normaal gesproken pas na de bloei) en snoei ze laag aan de basis.

Hoewel mahoniestruiken bekendstaan om hun tolerantie voor schaduw, kan te donkere schaduw – waarbij de struik hele-

maal geen zonlicht krijgt – ervoor zorgen dat hij niet tot bloei komt.

Het is ook mogelijk dat je struik het juist te goed doet. Als je hem tot nu toe water en voeding hebt gegeven, schroef dat dan terug en laat de natuur haar gang gaan.

Geef vooral geen stikstofrijke voeding, want die levert vooral veel bladgroei en geen bloemen op. Je zou het wel nog kunnen proberen met kaliumrijke voeding om te helpen bij het rijpen van de takken en de bloei te ondersteunen.

Mahoniestruiken hebben minstens een beetje zon nodig om geurige winterbloemen te krijgen.

V Ik zoek een volledig witte dahlia. Weten jullie er eentje?

A Het midden van een witte dahlia zal altijd wel een toefje geel, groen of roze bevatten, maar veel witter dan de volgende dahlia's wordt het niet: 'Fleurel' is een dubbele dinnerplate-dahlia, 'My Love' een cactusdahlia met puntige bloemblaadjes, 'Boom Boom White' heeft bolvormige bloemen en die van 'White Ballerina' zijn waterlelie-vormig. Ze worden allemaal ongeveer een meter hoog.

Dahlia 'Boom Boom White' is helemaal wit, maar kan soms een roze gloed hebben.

Je kunt wilde scheuten het beste verwijderen voordat ze je roos verzwakken.

V Na het snoeien kreeg mijn roos één erg lange tak. Wat is er mis?

A Dergelijke stengels, die veel sneller groeien dan je zou verwachten van je roos, zijn zogeheten wilde scheuten. Die ontspruiten aan de wortels waarop de roos van je keuze geënt is. Vaak heeft hun blad een andere vorm of kleur dan de rest van de roos. Met name oudere rozen maken deze scheuten aan, zeker als ze gestrest of hard gesnoeid zijn.

Wilde scheuten kunnen je roos verzwakken, dus je kunt ze maar beter verwijderen. Volg een wilde scheut terug naar de basis en snoei hem weg.

V Kan ik gladiolenknollen met schimmel planten?

A Dat hangt af van hoe beschimmeld ze zijn. Als er slechts een dun laagje op de droge, papierachtige buitenste laag van de knollen zit, hoeft dat geen probleem te zijn. Maar waarschijnlijk bedoel je met 'beschimmeld' dat de knollen deels zacht en rot zijn geworden. In dat geval zijn ze niet meer te redden en zijn ze alleen nog geschikt voor de composthoop.

Krijgt je yucca zijscheuten, probeer de plant dan eens te vermeerderen.

V Kan ik de nieuwe scheut onderaan mijn yucca loshalen en in een pot zetten?

A Ja, dat is mogelijk, maar het is niet eenvoudig. Pel de laagste bladeren weg om de basis van zijn stam bloot te leggen en bedek het dan met vochtige potgrond. Na een paar maanden zou de nieuwe 'pup' zijn eigen wortels gevormd moeten hebben. Tegen het einde van de zomer, als hij genoeg wortels heeft, kun je proberen hem los te wrikken van de hoofdstam, of hem met een scherp mes lossnijden. Zet hem in een pot op een warme, lichte plek in huis om te herstellen en verder te groeien.

V Hoe vaak moet ik de toppen van jonge pronkerwten verwijderen?

A Een van de redenen om pronkerwten (*Lathyrus*) in het najaar te zaaien, is om gezonde jonge planten te krijgen met groeiachtige wortels die je vanaf maart kunt uitplanten. Tijdens het koele voorjaarsweer zullen ze hard groeien en een lang seizoen bloeien. Maar een warme herfst kan ze ook te hard laten groeien. Een goede manier om dat in te perken, is om ze zo koel mogelijk te houden en de groeitoppen uit te nippen, steeds na drie of vier paar bladeren. Een

ander voordeel hiervan is dat de planten zullen vertakken zodat ze meer bloemen produceren.

Dit is echter geen noodzaak. Je kunt prima slechts één keer de toppen van je jonge pronkerwten verwijderen. Wel zul je ze moeten voeden en verpotten om de planten gezond te houden tot ze uitgeplant kunnen worden. Experimenteer zelf eens door de helft van je pronkerwten één keer uit te nippen en de andere helft twee keer.

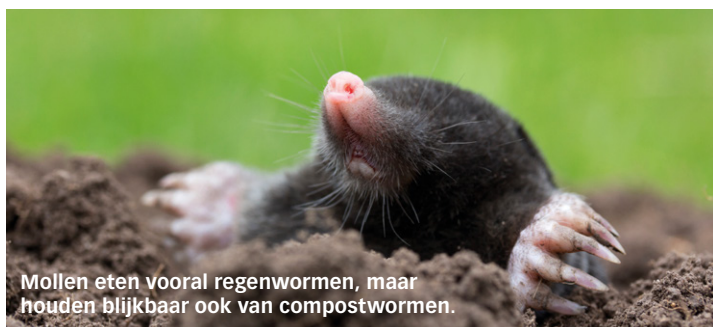

Nijp de toppen van je *Lathyrus* boven een bladpaar uit om hem te laten vertakken.

V Een mol eet de wormen in ons compostvat. Krijgen we nog compost?

A Geweldig, dat hebben we nog niet eerder gehoord! Mollen eten grote hoeveelheden regenwormen, maar deze mol heeft blijkbaar de smaak van compostwormen te pakken. Wij vermoeden dat hij pas weggaat wanneer

dit lopende (of kruipende) buffet helemaal op is. Maar bij het composteren zijn naast wormen ook allerlei micro-organismen betrokken, dus het composteerproces zal wel verder gaan. De mol helpt in ieder geval bij het beluchten!

Mollen eten vooral regenwormen, maar houden blijkbaar ook van compostwormen.

V Mijn Kilmarnock-treurwilg heeft roest. Wat kan ik doen om hem te redden?

A De kleinblijvende treurwilg *Salix caprea* 'Kilmarnock' is erg gevoelig voor roest. Probeer het probleem niet op te lossen met een zeepsopje, want dat kan het probleem zelfs verergeren. Deze schimmel houdt namelijk van vochtig blad.

Je kunt beter alle aangetaste, gevallen bladeren bij elkaar harken en weggooien. Dun vervolgens de boom licht uit om de luchtcirculatie te verbeteren, zodat natte bladeren sneller kunnen opdrogen na regen. Als je boom sterk genoeg is, zal hij deze infectie wel overleven en er weer mooi uit gaan zien.

V Welke appelboom produceert felrode appels?

A Er zijn een paar die het op een zonnige, beschutte plek vast uitstekend zullen doen. De zelfbestuivende 'Red Devil' en de nieuwere soort 'Rosette' hebben niet alleen een felrode schil, maar ook rood vruchtvlees. Daarnaast zijn ze lekker knapperig en hebben ze een goede smaak. Sneeuwwitte zou haar tanden er gretig in zetten.

De appel 'Red Devil' betovert met zijn rode schil en vruchtvlees.

Vlinderorchideeën kunnen tot wel drie bloemstengels per jaar aanmaken.

V Wat is dit voor orchidee? Ik wil er graag nog eentje.

A Dit is een prachtige vlinderorchidee (*Phalaenopsis*). Deze planten bloeien vaak erg lang, soms wel drie maanden achter elkaar. Zorg vooral dat hij op een lichte plek staat, maar niet in direct zonlicht. Verder

vraag hij een temperatuur van minimaal 15 °C en mag hij niet te nat staan, maar houdt hij wel van een goede luchtvochtigheid. Geef hem regelmatig orchideeënvoeding en hij zal regelmatig én lang bloeien.

INSPIRATIE

Mis je kleur in de tuin? Is je tuin net niet die beschutte plek die je voor ogen had? Elke maand lees je hier alles over slimme tuinontwerpen, mooie bloeiers en tips om van je tuin een paradijs te maken.

63

68

74

78

84

Deze maand

- 58 Simpelweg succulent**
Carol kan zich geen leven zonder succulenten voorstellen.
- 63 Alles over kamerplanten**
Venusvliegenvanger (*Dionaea muscipula*).
- 68 Sublieme bloembakken**
Vrolijk winterse dagen op met bloembakken vol kleur.
- 74 De mooiste Engelse tuinen**
Linda Passies ging op tuinreis in Kent en East-Sussex.
- 78 Steengoede plantjes**
Rogier en Marieke over levende steentjes (*Lithops*).
- 84 De kracht van planten**
Tuinen zijn goed voor ons en voor de planeet.
- 89 Inheemse held**
Bosanemoon (*Anemone nemorosa*) stelt zichzelf voor.
- 90 Ontwerp & beplant een keukentuin**
Deel 2: de tuin aanleggen.
- 95 Zoete overwinning**
Test van 14 zoete tomatensoorten.

90

Simpelweg *succulent*

Succulenten zijn gemakkelijk en compact, dus perfect gezelschap om nu binnen en 's zomers buiten te kweken. **Carol Klein** vertelt welke haar favorieten zijn en waarom ze geen moment van het jaar zonder zou willen.

Sommige succulenten, zoals *Aeonium* 'Zwartkop', hebben 's winters de warmte binnenshuis nodig, maar floreren 's zomers in de buitenlucht.

FOTO: JASON INGRAM

A woman with short, wavy white hair and a bright smile is the central figure. She is wearing a blue cardigan over a red top. She holds a large, multi-colored succulent plant with green and reddish-brown leaves. The background is a lush garden with various flowers, including red and pink ones, and green foliage. The text is overlaid on the right side of the image.

“ Succulenten hebben weinig verzorging nodig, zolang ze maar genoeg licht krijgen, beschermd zijn tegen vorst en in goed drainerende potgrond staan. Wat als impulsaankoop begint, wordt vaak een verslaving. ”

Alle planten hebben zich aangepast aan hun omstandigheden om te kunnen overleven. In sommige delen van de wereld moeten planten zich redden in een dorre omgeving, waar het vaak niet alleen droog maar ook heet is. Een van de aanpassingen bestaat eruit dat planten water opslaan in hun bladeren. Deze planten staan bij ons bekend als succulenten, of vetplanten. De naam is afkomstig van het Latijnse 'sucus', dat sap betekent.

Tot de succulenten behoren veel verschillende plantenfamilies die met elkaar gemeen hebben dat ze water in hun bladeren en soms in hun stengels opslaan. Zo zullen ze in droge perioden niet verdorren en kunnen ze overleven. De meeste cactussen hebben bijvoorbeeld geen bladeren en gebruiken hun stengels als reservoirs of wateropslagtanks. Let op: alle cactussen zijn succulenten, maar niet alle succulenten zijn cactussen.

Veel succulenten hebben een dikke, wasachtige huid die de bladeren beschermen tegen de brandende zon. En die bladeren zijn vaak dik en vlezig, omdat ze uit vochthoudend weefsel bestaan. Wasachtige, harige en stekelige oppervlakken kunnen een microklimaat rond de bladeren creëren dat bescherming biedt en waterverlies vermindert.

Succulenten hebben daarnaast fijne, oppervlakkige wortels die geschikt zijn om zelfs de kleinste hoeveelheid water te verzamelen, van regen tot mist en dauw. Van sommige succulenten is bekend dat ze een periode van meer dan twee jaar zonder regen hebben overleefd.

De meeste succulenten stammen uit droge gebieden en groeien vooral in groepen. Niet alleen omdat zandstormen in de woestijn anders individuele zaailingen snel zouden wegvagen, maar ook om de moederplanten te beschermen, omdat die geen houtige structuur hebben.

Gemakkelijke kamerplanten

Veel succulenten zijn niet bestand tegen vorst. Ze genieten een groeiende populariteit, vooral bij steeds meer mensen die geen tuin hebben maar toch planten willen kweken. Veel bureaus worden gesierd door succulenten – met planten om je heen wordt werken op kantoor gemakkelijker en fijner. Ik heb op dit moment een bak met succulenten naast me staan, waardoor het nog leuker wordt om dit artikel te schrijven.

Zolang ze veel licht krijgen, beschermd zijn tegen vorst en in goed drainerende potgrond staan, hebben ze weinig verzorging nodig. Wat als impulsaankoop begint, kan al snel een verslaving worden. Naast het feit dat succulenten probleemloos zijn en juist floreren bij verwaarlozing, zijn ze zo divers dat ze geschikt zijn voor mensen met een verzamelaarsmentaliteit. Sommige succulentverslaafden nemen ze in plaats van huisdieren. En je hoeft ze niet uit te laten.

Carols 10 favoriete succulenten

1 *Kleinia stapeliiformis*

Deze plant heeft grote bloemen die doen denken aan havikskruid, een verre neef in de composietenfamilie. Hij verspreidt zich ondergronds, waarna nieuwe stengels opkomen.

2 *Crassula ovata* 'Minima'

Een kleine versie van de veel gekweekte 'geldboom' of 'jadeplant'. Hij heeft dikke, vlezig, eivormige en stralend groene bladeren met rode randen. De stam en takken zijn dik en stevig. Deze gemakkelijke plant is een lid van de vetkruidfamilie. Bijna alle populaire crassula's die we als kamerplanten kweken, zijn afkomstig uit Zuid-Afrika.

3 *Aeonium* 'Zwartkop'

Een van de bekendste en populairste vorstgevoelige succulenten is ook een van de grootste die als kamerplant wordt gekweekt. Soms wordt hij vanwege zijn boomachtige groei *Aeonium arboreum* genoemd. Hij kan log en topzwaar worden, dus ik raad je aan om vertakkingen te stimuleren door vaak stekken te nemen van de rozetten aan de uiteinden van de stengels. Stop 's winters met het geven van water.

4 *Hylotelephium telephium* 'Purple Emperor'

Dit is een van de populairste winterharde vaste planten met de RHS-bekroning Award of Garden Merit (AGM). In de najaarstuin valt hij op door de stengels die tot 60 cm hoog worden en tijdens het groeiseizoen gehuld gaan in dieppaarse bladeren. Tegen augustus en september dragen ze kronen van broccoli-achtige, donkerroze knoppen die ontluiten in schermen vol stervormige roze bloemen. De plant is ook onweerstaanbaar voor nazomervlinders.

1 *Kleinia stapeliiformis*

5 *Kalanchoe pumila*

Deze vorstgevoelige plant uit Madagascar is in alle opzichten charmant. De met poeder bedekte, getande bladeren beginnen wit, maar krijgen in de loop van de tijd een roze tint. Als bladplant is hij al prachtig, maar in de juiste omstandigheden produceert hij ook trosjes roze bloemen met elk vier bloemblaadjes. Hij heeft de AGM-bekroning van de RHS, en terecht.

6 *Crassula pyramidalis*

Een onwereldse kleine succulent met schijfvormige bladeren in dichte stapels die bijzondere, hoekige zuilen met zijdelingse vertakkingen vormen. Het bijzondere uiterlijk maakt hem tot een opvallende plant. Soms produceert hij uitlopers die je er kunt afhalen om individueel in korrelige potgrond te planten. De plant is monocarpisch, wat wil zeggen dat hij na de bloei sterft. Maar tegen die tijd heeft hij meestal al jonge plantjes geproduceerd waarin het leven gewoon wordt voortgezet.

7 *Sempervivum*

Sempervivum betekent letterlijk 'altijd levend'. Het is een groenblijvende, volledig winterharde, zeer diverse en zeer gemakkelijk te kweken en te vermeerderen plant. Hij vormt een geleidelijk groeiende groep van afzonderlijke rozetten die kunnen worden losgemaakt en opgekweekt als nieuwe planten. De lange band met de mens komt tot uiting in de volksnaam en de folklore die de plant omringt. Hij is bekend onder de naam 'huislook' en kan praktisch zonder aarde groeien. Traditioneel werd huislook tussen dakpannen of -leien gekweekt en geloofde men dat de planten de huizen beschermden tegen blikseminslag.

2 *Crassula ovata* 'Minima'

6 *Crassula pyramidalis*

3 *Aeonium* 'Zwartkop'

7 *Sempervivum*

4 *Hylotelephium telephium* 'Purple Emperor'

8 *Agave victoriae-reginae*

5 *Kalanchoe pumila*

9 *Haworthia fasciata*

10 *Schlumbergera*

8 *Agave victoriae-reginae*

Deze Mexicaanse agave wordt in warme, beschutte tuinen soms buiten gekweekt, maar doet het in ons land beter binnen, bijvoorbeeld solo in een terracotta pot. Je kunt hem wel een zomervakantie in de tuin geven, waar hij zal stralen in een groep potten met andere succulenten. De dikke, grijsgroene bladeren met witte randen geven de plant een opvallend, sculpturaal voorkomen.

9 *Haworthia fasciata*

Deze kleine maar bijzondere succulent lijkt wel een miniatuur-aloë. Hij heeft vlezig bladeren die uitlopen in een punt. Hij wordt zebraplant genoemd vanwege de zilverwitte strepen op de donkergroene bladeren. Deze strepen zijn verdikkingen, tuberkels, die de

plant een interessante textuur en een chique uitstraling geven. Hij doet het goed als eenling, maar ook in een beplanting met andere succulenten.

10 *Schlumbergera*

Een bekende succulent is de lidcactus, die we ook wel kerst- of paascactus noemen. Deze bewijst hoe onderhoudsarm succulenten zijn en ook hoe lang ze kunnen leven. Veel mensen hebben er wel een of twee in de familie die tot levende legendes zijn verworpen. De plant is inheems in Brazilië en in tegenstelling tot andere succulenten is het een bosplant, die soms epifytisch is (op andere planten groeit). Het is een tolerante, gemakkelijke plant die met zijn opvallende bloemen vaak de feestdagen opfleurt.

Huislook (*Echeveria*), bijvoorbeeld, die rozetplanten die vroeger veel aangeplant werden in gemeenteplantsoenen, kent wel honderden verschillende variëteiten, waarvan de meeste worden gekweekt als kamer- of kantoorplant.

Succulenten kweken is uiteraard tuinieren op microschaal: ook al zijn de planten onderhoudsarm, je verzorgt nog steeds iets groens (of blauws, of brons- of zilverkleurigs). Naast een vorstvrije omgeving en af en toe een slokje water, hebben ze alleen maar licht nodig, heel veel licht. Dat is geen verrassing, aangezien ze uit open, onbeschutte gebieden komen.

In de warmere delen van Groot-Brittannië en op extreem beschutte plekken, bijvoorbeeld St. Michael's Mount in Cornwall, overleven veel soorten huislook buiten. Toch gaan zelfs in die bijzondere omgeving tijdens een lichte vorst veel oudere planten dood, zelfs exemplaren die op de gunstigste plekken groeien, zoals in rotsspleten op het zuiden.

Ga voor groen

Er zijn een paar succulenten die wel winterhard zijn. In ideale situaties is het mogelijk om agave- en yuccaplanten buiten te kweken of om een tuin 's zomers een tropische sfeer te geven door *Aeonium* en andere vorstgevoelige succulenten buiten te zetten. Maar er zijn weinig succulenten die ons klimaat winter na winter overleven. Het is logisch dat die minderheid inheems is in gebieden waar vergelijkbare groei- en klimaatomstandigheden heersen. Misschien is het meest voor de hand liggende voorbeeld vetkruid (*Sedum acre*) of muurpeper, dat die naam dankt aan de scherpe smaak die de blaadjes schijnen te hebben.

Sedum acre is een van de plantensoorten, en soms de enige, waaruit groene daken bestaan. Omdat de plant laag blijft en langere perioden zonder water kan, en vanwege het feit dat elk eivormig blaadje een nieuwe plant kan voortbrengen, is het de ideale keus voor een groen dak dat zonder verzorging moet kunnen blijven leven.

Zo'n groen dak heeft veel voordelen. Het werkt als isolatie tegen de kou en houdt het huis tijdens hete zomers koel. Het kan ook water filteren en plotselinge overstromingen helpen voorkomen. Daarnaast, en minstens zo belangrijk, vormen de stervormige bloemen een rijke bron van stuifmeel en nectar die niet wordt verstoord door mensen.

Er zijn andere inheemse vetkruidsoorten, zoals hemelsleutel (*Hylotelephium telephium*), die vaak in tuinen wordt gekweekt. En zelf ben ik dol op rozenwortel (*Rhodiola rosea*). Ik zag deze plant voor het eerst in een kleine achtertuin van het huis waarin we kwamen wonen toen ik acht was. Er stonden daar heel weinig planten, maar er vielen me een paar pollen rozenwortel op, die met hun

Zo maak je meer succulenten

Succulenten behoren tot de makkelijkste planten om te vermeerderen. Ten eerste zijn hun bladeren minireservoirs, dus watervlies is niet aan de orde, terwijl dat bij stekken van veel vaste planten en struiken wel een probleem vormt.

Ik ontdekte bij toeval hoe gemakkelijk het is om een *Aeonium* te vermeerderen, toen een grote, topzware *Aeonium* 'Zwartkop' tijdens een storm omviel en meerdere boomvormige vertakkingen afbraken. Ik sneed elke rozet met een paar centimeter stengel af en stak die in korrelige potgrond in modules. Niet alleen wortelden alle stekken, maar na een paar weken kwam ook het kale gestel van de moederplant weer tot leven. Aan elke stomp, en zelfs aan losse, afgebroken stengels, ontsproten al snel weer nieuwe rozetten.

Stap 1

Meng eerst de potgrond. Hoewel er speciale cactus- en succulentengrond bestaat, geeft het altijd voldoening om de grond zelf te mengen, omdat je dan zeker weet dat je de stekken het beste groeimedium geeft. Een mengsel van gelijke delen gesteriliseerd leem, scherpzand en fijn grit is ideaal, hoewel sommige tuiniers ook perliet toevoegen.

Stap 2

Vul potten met de potgrond. Terracotta potten zijn het beste, want ze zijn poreus, wat helpt bij de drainage en het wortelen. Maar elke kleine pot met drainagegaatjes is geschikt. Zet de stekken erin. Als ze een stengel hebben, steek die dan tot de onderkant van de rozet in de grond. Als de stekken eigenlijk jonge plantjes zijn (uitlopers die je van de moederplant hebt gehaald), leg ze dan met de eventueel gevormde wortels op de potgrond en druk ze voorzichtig aan. De stekken van sommige planten, zoals kalanchoë, huislook en crassula, moet je voor het planten ongeveer een dag laten drogen, zodat ze beschermend littekenweefsel kunnen vormen.

Stap 3

Dek de potgrond af met een laag grit of perliet. Dit verbetert de drainage, voorkomt rot en weert mos, levermos en onkruid. Ik geef de voorkeur aan grit, omdat het goed blijft liggen en de potgrond iets aandrukt, wat stekken en jonge plantjes helpt om beter aan te slaan.

Stap 4

Geef tot slot water: wacht een paar dagen en help de stekken dan een handje totdat hun eigen wortels sterk genoeg zijn. Een minigieter met een smalle tuit is ideaal om royaal water te geven zonder dat de rozetten nat worden.

Stekken van succulenten als *Aeonium* wortelen gemakkelijk en leveren gratis nieuwe planten op.

stevige stengels en geometrische bladvorm anders waren dan alle andere planten die ik ooit had gezien. Jaren later zag ik ze weer in de Schotse Hooglanden, toen we een tv-serie over tuindieren opnamen. Ik vond het geweldig om deze vertrouwde plant in zijn eigen omgeving tegen te komen.

In onze tuinen kunnen succulenten een welkome aanvulling vormen, maar als we op zoek zijn naar gezelschap tijdens het werk en een vleugje natuur in ons huis of kantoor (en vaak is dat tegenwoordig een en dezelfde plek), gaat er niets boven allerlei soorten vorstgevoelige succulenten.

Alles over kamerplanten

Deze markante vleesetende plant zorgt voor spektakel op een zonnige vensterbank.

Venusvliegenvanger

Deze eigenzinnige kamerplant zal bij het hele gezin scoren. De venusvliegenvanger (*Dionaea muscipula*) staat bekend om de kaakachtige 'vallen' die zich openen en sluiten, en is een grappige toevoeging aan een zonnige vensterbank. De kleine plant geeft een warme, goed verlichte plek iets bijzonders, met zijn bekende groengele 'tanden' die opvallend afsteken tegen de donkerrode binnenkant van zijn bek.

Hij wil graag voortdurend vochtig staan, dus zet hem in een mooie sierpot of op een schoteltje met een constante watervoorraad. Het is een plant die langzaam groeit en maar eens per twee jaar een nieuwe pot nodig heeft.

1

2

3

TIP

Geef regenwater. Als je dat niet hebt, gebruik dan afgekoeld water uit de ketel of waterkoker.

De venusvliegenvanger is een vleesetende plant uit subtropische moerasgebieden in de Amerikaanse staat North Carolina. Hij lokt insecten in de val met zoete nectar die door klieren wordt uitgescheiden. Wanneer de haren in de val twee keer worden aangeraakt, laat een elektrisch signaal de val dichtklappen en fungeren de 'tanden' als tralies om te voorkomen dat de prooi ontsnapt. De val gaat na ongeveer een week weer open. De plant produceert in het voorjaar bloemen op hoge stelen, maar kan hierdoor verzwakken. Het is dus het beste om de bloemstelen te verwijderen, zodat de plant goed blijft groeien.

Venusvliegenvangers hebben zure potgrond nodig die hun natuurlijke habitat nabootst. Je vindt geschikte potgrondmengsels bij specialistische kwekerijen en online leveranciers.

Als je de plant meer insecten wilt geven, zet hem dan in de zomer bij warm weer een paar dagen buiten, op een zonnige plek. Gun hem 's winters een rustperiode door hem te verhuizen naar een koele, vorstvrije plek zodra de bladeren bruin worden. Zet hem in maart weer in de warmte.

■ **Standplaats** Kies een lichte, zonnige vensterbank, het liefst op het zuiden, en zet de pot in een laagje regenwater van 1 à 2 cm diep.

■ **Verzorging** Houd het waterniveau in het voorjaar en de zomer op peil, maar houd de potgrond in het najaar en de winter net vochtig. Knip alle dode 'vallen' van de plant.

■ **Details** Verpot de plant zo nodig in het voorjaar, wanneer hij na de winterrust weer gaat groeien. Gebruik potgrond voor zuurminnende planten (heidegrond) of speciale potgrond voor vleesetende planten.

Een venusvliegenvanger verpotten

- 1 Vul een pot (maximale diameter 12 cm) tot halverwege met gebruikte, turfrijke potgrond voor zuurminnende planten.
- 2 Keer de plant op zijn kop om hem uit zijn kweekpot

te halen en verhuis hem meteen voorzichtig naar de nieuwe pot.

- 3 Vul de pot rond de wortelkruit met potgrond, zodat de plant net boven het oppervlak uitkomt. Druk aan.

VOLGENDE MAAND Ontdek hoe je een watermeloenplant verzorgt.

Maak je eigen pluktuin

In deze speciale uitgave geven we je alle tips die je nodig hebt om de juiste soorten te kiezen, ze makkelijk op te kweken en je oogst te spreiden. Een pluktuin is niet alleen heel productief, maar ook ontzettend mooi, en goed voor de natuur.

NIEUW

**Gratis
verzending**

T/m 19 februari

- ✓ Zaadjes opkweken, verspenen, verpotten, stekken en zelf plukken
- ✓ De mooiste bloemen voor op vaas voor je uitgezocht
- ✓ De beste pluktuinexperts geven hun tips.

Speciale uitgave

€12,99

Bestel tot en met 19 februari met gratis verzending via

www.gardenersworldmagazine.nl/pluktuin

Sublieme bloembakken

Vrolijk winterse dagen op met bloembakken vol kleur. Wij laten je zien hoe je dat doet.

Wat ons betreft, draait het in deze tijd van het jaar allemaal om het opruimen en opnieuw opstarten van de tuin. We hebben inmiddels genoeg van het binnen zitten, dus kies een heldere, zonnige dag en ga bloembakken beplanten om het huis te verfraaien. Bloembakken geven je niet alleen meteen voldoening, maar bieden je ook een warm welkom wanneer je thuiskomt.

Denk bij het samenstellen van een bloembak goed na over positie en onderhoud, net als tijdens het ontwerpen van een nieuwe border. Gebruik een combinatie van drie plantensoorten: groenblijvers om de compositie een centrale structuur te geven, bloemen als blikvangers en vulplanten voor een losse textuur. Probeer ook bij elkaar passende kleuren te gebruiken. Hiervoor hebben wij nog een handige tip: gebruik een basiskleurencirkel wanneer je bij kweker of tuincentrum planten kiest.

Ga uit je bol

- 1 *Ilex crenata* – in bolvorm x 1
- 2 *Helleborus niger* 'Christmas Carol' x 4
- 3 *Leucophyta brownii* 'Silver Sand' x 2
- 4 *Heuchera* 'Lime Marmalade' x 2
- 5 witte tuincyclamen x 2
- 6 witte viooltjes x 4
- 7 60 cm lange bloembak van zwart fibrestone of vergelijkbaar

Een compositie met een wit thema raakt nooit uit de mode. Wit is elegant en heel veelzijdig, en staat prachtig bij groen. Een buxusbol is een klassieker om de sfeer te zetten, maar er zijn alternatieven

die beter bestand zijn tegen ziekten en ongedierte, zoals de groenblijvende *Ilex crenata* (hier gebruikt), die het hele jaar voor een formele structuur zorgt. Plant de andere planten in lagen rond deze centrale vormplant.

De witte nieskruidbloemen hebben gele hartjes die mooi kleuren bij het geelgroene loof van de purperklokjes eronder. Het zachte zilverstruikje biedt tegenwicht aan de planten met een sterkere structuur en staat goed bij de klassieke witte cyclamen. Plant niet te veel cyclamen, want een slechte luchtcirculatie vergroot het risico op schimmelziekten.

Een roze gloed

- 1 *Skimmia* 'Kew Green' x 2
- 2 *Helleborus x hybridus* 'Harvington Red' x 4
- 3 *Heuchera* 'Forever Purple' x 2
- 4 *Erica x darleyensis* 'Furzey' x 1
- 5 *Cyclamen coum* 'Cyberia Pink' x 8
- 6 73 cm lange bloembak van kunsthars of vergelijkbaar

Robijnrood staat voor zelfvertrouwen en deze bloembak getuigt daar absoluut van. Hij is beplant met een gezelschap van dieprood nieskruid, zuurminnende struiken en vaste

groenblijvers. De skimmia heeft mooi groenblijvend loof en produceert in het voorjaar een zee van witte bloemen.

Het purperklokje verzacht de randen van de bloembak met een weelderige uitstraling. Hij is tevreden in zon of schaduw en heeft niet alleen loof dat altijd een mooie kleur heeft, maar draagt 's zomers ook frêle, luchtige bloemen op lange stelen. De ondergroei bestaat uit kleine cyclamen, die blijven bloeien als je regelmatig de verwelkte bloemen kopt om te voorkomen dat ze zaad zetten.

Zo doe je het

6

1 Controleer of de bak minstens één goed drainagegat in de bodem heeft en vul hem tot halverwege met (turfvrije) potgrond. Strooi in een grote bloembak eerst een laag hydrokorrels. De bak wordt daardoor lichter en de potgrond beter belucht.

3 Blijf planten toevoegen. Zet de hogere vulplanten achteraan, samen met de kleurige bloemen. Rankende planten zet je aan de voor- en zijkanten en worden in de loop van het jaar langer. Vul eventuele gaten tussen planten met meer potgrond en druk aan.

2 Zet de planten in de bak, maar maak eerst dichtgegroeide wortelstelsels voorzichtig wat losser. Begin met de centrale plant, want die geeft de plantenbak het hele jaar structuur, zelfs wanneer vroege bloeiers hun kleur hebben verloren.

4 Bedek zichtbare potgrond met schorsnippers. Dat is niet essentieel, maar ziet er mooi uit en voorkomt ook dat modder en water over de randen op de vensterbank stroomt. Zet de bloembak op zijn plek en geef royaal water.

FOTO'S: PAUL DEBOIS

Ga de lucht in

- 1 *Skimmia japonica* 'Rubella' x 1
- 2 *Cornus alba* 'Sibirica' x 2
- 3 *Helleborus* 'Cheryl's Shine' x 3
- 4 *Heuchera* 'Cranberry' x 2
- 5 wit met paarse viooltjes x 8
- 6 grootbloemige violen in rode tinten x 5
- 7 60 cm lange bloembak

Iedereen zal versteld staan van deze extra grote bloembak boordevol kleur. In het midden staat een grote, piramidevormige skimmia en aan de achterkant vormen waaiers van kornoeljetakken een mooi kader voor de nieskruidbloemen. Als je in deze tijd van het jaar kleur wilt, zoek dan niet alleen naar bloemen. De rode kornoeljetakken zijn werkelijk oogstrelend.

De grote bladeren van het nieskruid vullen de ruimte onderin en de uitbundige bloemen zorgen voor een welkome ongedwongenheid. De randen worden aan weerszijden verzacht door licht overhangende purperklokjes. Viooltjes fungeren goed als gatenvullers. Probeer ze met de 'gezichtjes' naar voren te planten, dan zullen ze zich allemaal naar de zon keren.

Geniet langer van je bakken

Zo houd je bloembakken in alle seizoenen mooi.

Zet een permanente groenblijver in het midden van de bak, zodat je hem makkelijk aan de seizoenen aanpast. Daaromheen wissel en verplant je eenjarige planten, afhankelijk van de tijd van het jaar.

Water en mest zijn cruciaal voor succes op de lange termijn, want de planten hebben betrekkelijk weinig potgrond en beperkte voedingsstoffen. Ze hebben dus regelmatig water nodig, vooral bij warm weer, en mestkorrels met langzame afgifte. Als je de bloembak zo licht mogelijk wilt maken, leg dan eerst een laag hydrokorrels op de bodem voordat je de potgrond erin doet. Dit verbetert tevens de beluchting.

■ **Nieskruid.** Verhuis de planten eind voorjaar naar een schaduwrijke border. Ze gedijen het best in vruchtbare grond, dus mulch ze meteen na het planten.

Vervang door: staande pelargoniums. Deze bloeien de hele zomer rijk als je regelmatig vloeibare mest geeft en verwelkte bloemen verwijdt. Laat de pelargoniums van verleden jaar binnen overwinteren als je te weinig ruimte hebt. Zodra ze in het voorjaar nieuwe blaadjes krijgen, zet je ze op de lege plekken in de bloembakken.

■ **Kornoelje** Wanneer de takken bladeren krijgen, verhuis je de planten naar een zonnige plek in de tuin. Ze verdragen allerlei grondsoorten, zelfs natte grond. Blijf volwassen planten wel

drastisch terugsnijden, tot op twee knoppen.

Vervang door: prachtkaaers (*Gaura* of *Oenothera lindheimeri*). Dit is een prachtige vervanger om een verticaal accent te geven. De plant is zeer betrouwbaar zolang hij in de volle zon staat. Probeer 'Siskiyou Pink' of 'Whirling Butterflies'.

■ **Purperklokjes** Deze groenblijvende planten staan het hele jaar mooi in bloembakken. Maar als je zin hebt in verandering, verhuis ze dan naar een border in de halfschaduw. Ze hebben goed drainerende grond nodig, dus voeg scherpzand en tuincompost toe om vochtige grond te verbeteren. **Vervang door:** *Begonia* 'Non-Stop'. Een must voor een schaduwrijke vensterbank. De

volle planten verzachten de randen van bloembakken en hoeven niet te worden gekopt. Laat ze niet overwinteren, maar koop elk voorjaar gewoon een of twee nieuwe planten.

■ **Skimmia** Je kunt deze plant na de bloei in het voorjaar naar een schaduwplek verhuizen. Vermijd volle zon, want daarvan worden de bladeren geel. Hij is heel onderhoudsarm, maar heeft neutrale tot zure, goed drainerende, vruchtbare grond nodig.

Vervang door: *Erysimum* 'Bowles's Mauve'. Ook dit is een onderhoudsarme groenblijver, dus ideaal als zomerse vervanger. Hij bloeit maandenlang. Na verloop van tijd wordt hij heel houtig, maar hij laat zich gemakkelijk stekken.

Geniet van een vroeg voorjaar

- 1 *Sarcococca hookeriana* 'Winter Gem' x 1
- 2 *Narcissus* 'Tête Bouclé' x 4
- 3 gele *Primula polianthus* x 5
- 4 roomkleurige gewone sleutelbloemen x 4
- 5 gele viooltjes x 8
- 6 terracotta bak of vergelijkbaar

Geef een vensterbank dynamiek met deze zonnige combinatie van dwergnarcissen, gele *Primula polianthus* en roomkleurige sleutelbloemen. Voorgetrokken, vroeg bloeiende

narcissen zijn 's winters overal verkrijgbaar. Deze robuuste dwergnarcissen vallen niet om, wat voor weer het ook is. Kleine bollen zijn ook geschikt voor een ondiepe bloembak en kunnen na de bloei in de tuin worden uitgeplant, waar ze jarenlang voor kleur zullen zorgen.

Vleesbes is een krachtig geurende, vroeg bloeiende struik die bijna overal tevreden is (zelfs in diepe schaduw). Dankzij het groenblijvende loof fungeert de plant in deze bloembak het hele jaar als centrale blikvanger.

De mooiste Engelse tuinen

Een paar dagen bomvol tuinen, mooie bloemen en planten en inspirerende tuineigenaren. Combineer dat met een bus (vol andere tuinliefhebbers, en dan heb je in het kort wat een tuinreis van Garden Tours is. **Linda Passies** mocht van Garden Tours in september een weekend mee op nazomerreis naar Kent en East-Sussex om Engelse tuinen te ontdekken en te ervaren hoe zo'n reis gaat.

WIN DEZE TUINREIS NAAR ENGELAND

Tuinreisspecialist Garden Tours verloot één tuinreis voor twee personen naar Kent & Sussex. Ga naar www.gardenersworldmagazine.nl/gardentours om deel te nemen.

Sissinghurst Castle. Hier zie je de *Crocosmia*'s bij de bruine *Lathyrus*-boogjes. In de zomer zijn deze boogjes volgegroeid met rode pronkerwtten. Op de voorgrond de uitgebloeide papaverdozen.

De reis begint eigenlijk al op de boot. Die komt na een voorspoedige overtocht aan bij de witte krijtrotsen van Dover met daarboven het imposante Dover Castle. Van daaruit gaan we in één keer door naar Sissinghurst Castle, een van de bekendste historische huizen met tuinen. De tuinen bestaan uit strakke structuren, maar binnen die begrenzing zien we veel ruimte voor een lossere beplanting. Ik raak onder de indruk van de hittebestendige borders met kleurige *Heleniums*, *Canna's* en strobloemen. Een bezoekje aan de toren met prachtig uitzicht mag niet ontbreken. Hoewel al veel planten hun zaaddozen lieten hangen, was dit een goede eerste tuin van onze reis.

DOORKIJKJES EN HEGGEN VAN COSMEA

Dag twee start in tuin en tuincentrum Merriments Garden. Ik zie prachtige doorkijkjes, heggen van cosmea en verschillende tuinkamers. Het knerpende grind onder mijn voeten leidt me naar een tropisch hoekje met grote agaven, en om de hoek gigantische boomvarens. Door de hele tuin heen loopt een stroompje dat meerdere vijvers met elkaar verbindt. Het geluid van water is nooit ver weg in deze tuin.

Hier zie ik dat 'omlijsting' de rest van de tuin meer doet opvallen. Een gat in de heg maakt van het uitzicht opeens een schilderijtje. De prachtige treurwilg aan een van de

vijvers is een fijne plek om te zitten en de geluiden van de tuin op je in te laten werken. Bij het bijbehorende restaurant kun je een prima lunch bestellen, maar hier moet je wel de tijd voor nemen. En die tijd besteed ik liever in de tuin! Op naar de volgende dus.

GREAT DIXTER

Great Dixter is onze volgende stop, de beroemde tuin van (de eveneens beroemde) tuinman en schrijver Christopher Lloyd. Hier was ik erg benieuwd naar, want het is de favoriete Britse tuin van mijn collega Anne. De aankomst geeft al een heerlijk romantisch beeld met bakstenen gebouwen.

Zodra ik de poort doorloop, word ik naar rechts getrokken. En daar ligt na een doorgang in de heg de *Sunk Garden*, de verzonken tuin. Een tuin die veel van je zintuigen prikkelt – ik ruik meteen salvia's en ben overvonden door de grote hoeveelheid bloemen. De afgebakende tuin staat bômvul planten en bloemen, en insecten zoemen af en aan. Hier maak ik voor het eerst kennis met de kenmerkende hekjes van Great Dixter. Door de hele tuin heen zie je ze als afscheiding of als plantensteun.

In de *Exotic Garden* waan je je even in de tropen, waarna je doorloopt naar het weidse uitzicht van de *Meadow* (en doe vooral even je ogen dicht om van de krekels te genieten). Ook indrukwekkend vind ik de *Long Border*: zoals de naam al zegt een lange border waarvan elke centimeter begroeid is met bonte planten.

Great Dixter is geen tuin om snel doorheen te gaan. Het geheel is vrij indrukwekkend, waardoor je het echt op je in moet laten werken. Mede daarom is het een tuin die niet iedereen meteen aanspreekt. Naast rondwandelen door de tuin is het leuk om de kwekerij en het winkeltje te bezoeken, en iets lekkers te eten in het cafeetje met tuinterras.

Bonte kleuren in de tuin van Great Dixter.

De Long Border van Great Dixter.

“De eigenaar vertelt totaal enthousiast en vol trots bij de kleinste plantjes de grootste verhalen.”

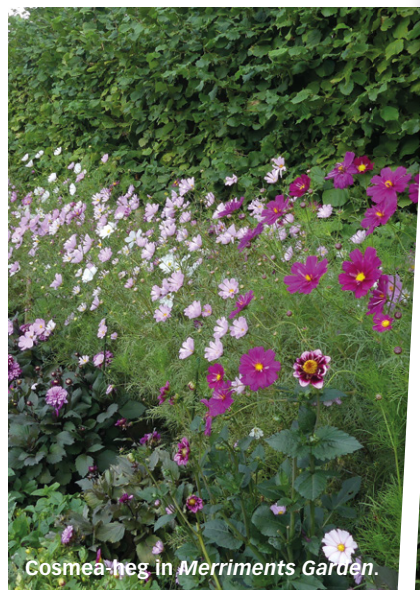
Dé boom van Marchants Hardy Plants.

Grote groepen van dezelfde planten bij Sussex Prairies Garden.

Tropisch hoekje in Merriments Garden.

Cosmea-heg in Merriments Garden.

Kleurrijke border bij Great Comp Garden.

MARCHANTS HARDY PLANTS

We vervolgen onze reis naar Marchants Hardy Plants, een onafhankelijke kwekerij met tuin die erg geïnspireerd is door Piet Oudolf. Eigenaar Graham Gough – geruit overhemd, blauwe werkbroek omhoog gehouden door bretels – ontvangt ons onder een grote boom bovenaan een heuvel, vanwaar we uitzicht hebben op wuivende siergrassen. Hoewel Graham eerder dat jaar met pensioen ging, is hij niet weg te krijgen uit zijn tuin. Op zijn eigen karakteristieke wijze, met veel armgebaren, vertelt hij over de aanleg van de tuin.

Het begon allemaal met één lange zichtlijn die altijd het referentiepunt is gebleven. Van daaruit ontstond een kruisvormige tuin. Nu, na 25 jaar, werkt het “quite well”, aldus Graham. Al is het de vraag of de boom het overleeft, want door de gigantische droogte heeft hij het zwaar. Op z’n Grahams vertelt hij hoe dat voelt: “We hebben 25 jaar van deze boom genoten, hij werd een goede vriend. Maar als hij om gaat, geven we hem een goede uitvaart en komen er weer nieuwe mogelijkheden.”

De aanwezigheid van Graham voegt veel waarde toe aan dit tuinbezoek. Hij vertelt totaal enthousiast en vol trots bij de kleinste plantjes de grootste verhalen. Zo wijst hij een roodbloeiende sedum aan, een soort die hij zelf heeft gekweekt. Daarnaast spreekt hij zich ook heel duidelijk uit. “De meeste van mijn landgenoten doen de Chelsea chop. Ik haat het, het ziet er zo onnatuurlijk uit!” Maar uit de mond van een Brit klinkt dat toch nooit onaardig.

Deze tuin heeft nauwelijks doorkijkjes, maar veel organische vormen en grassen die over de borderrand hangen. De bedden liggen hoog door de grote hoeveelheid compost die Graham en zijn team hebben toegevoegd aan de zware kleigrond. Ik zou de halve kwekerij willen leegkopen, maar helaas kunnen er sinds de Brexit geen planten mee de grens over.

SUSSEX PRAIRIES GARDEN

Dag drie beginnen we ook in een tuin waarvan een eigenaar een introductie geeft. Pauline McBride vertelt over haar Sussex Prairies Garden, die ze samen met haar man Paul

heeft aangelegd. Ook haar goeroe is Piet Oudolf, met wie ze in Luxemburg samenwerkte. Met gevoel voor theater: “It was like having Michelangelo at your fingertips.”

De gigantische prairietuin is ruim drie hectare groot, maar in 2008 ingeplant in slechts tweeënhalve week – met 35.000 zelf gescheurde en gezaaide planten. Daarvoor riepen de eigenaren hun vrienden op via de kerstkaartjes die ze dat jaar stuurden. Zestig mensen gaven daar gehoor aan. Het resultaat: zeeën vol *Rudbeckia*, grote grassen en flinke groepen van dezelfde planten in spiraalvormige, metersbrede borders.

Door alle borders heen vind je paden van houtsnippers, zodat je overal kunt komen. Al houdt dat in dat je soms over of onder planten door moet ‘klauteren’ – je kunt je echt onderdompelen in deze tuin.

Prairietuinen zijn met het veranderende klimaat interessant. De planten groeien oorspronkelijk op plekken met hete zomers en strenge winters. Hier in Sussex bevat de tuin alleen vaste planten die ‘s winters afsterven.

En dan, eens per jaar, wordt de hele tuin in brand gezet, zoals gebeurt op Noord-Amerikaanse prairies.

Hoewel de planten droogtebestendig zijn, vertelt Pauline dat er wel gespreeid wordt – dat moet wel voor een tuin die open is voor publiek en er dus mooi uit moet zien. Maar: de planten krijgen slechts heel af en toe water. Dan staat de sproeier twaalf uur lang op dezelfde plek en vervolgens wordt hij verplaatst. Het kost zes weken om de hele tuin door te gaan.

Hoewel ik niet zo gecharmeerd ben van de kunst in de tuin (smaken verschillen), vind ik de entree door de *Tropical Garden* wel een echte aanrader. Zulke gigantische bananenbomen zag ik nog niet vaak.

PARHAM HOUSE

We vervolgen onze tour naar Parham House. Als we komen aanrijden door het gigantische park (inclusief reeën), rijzen de indrukwekkende Elizabethaanse gebouwen op. De eerste steen voor dit landhuis werd in 1577 gelegd, en sindsdien is het in het bezit van slechts drie families

geweest. Wij krijgen een lunch in de 'servants' hall', waar ik me als een figurant in Downton Abbey voel. Niet in de minste plaats omdat de bellen, die vroeger afgingen als de bewoners aan een koord trokken, er nog hangen.

In de bijbehorende tuin besteed ik vooral mijn tijd in de pluktuin, omdat ik zelf ook graag plukbloemen kweek. De begroeide muren van deze *Walled Garden* zijn zeker een blik waard. Laat je ogen dan ook even glijden langs de lange zichtlijnen richting het huis.

Indrukwekkend is dat een groot deel van de tuin helemaal opnieuw is ingeplant om te voorkomen dat winde zich verder zou verspreiden. Toen de tuin in 2020 dicht moest door de pandemie, grepen de hoveniers dat moment aan om veel borders leeg te halen en het probleem aan te pakken. Toch merken we daar weinig van als we langs de borders lopen.

Overigens is het ook de moeite waard om een bezoek te brengen aan het huis. In elke kamer staat een enthousiaste vrijwilliger klaar om je alles uit te leggen over dat ene speciale kastje of het borduurwerk.

TROTSE EIGENAREN VAN PARTICULIERE TUINEN

Als laatste gaan we deze dag in sneltreinvaart naar allemaal particuliere tuinen, onderdeel van de *National Open Garden Scheme* – dat geld ophaalt voor het goede doel. Ook hier lopen de soorten tuinen enorm uiteen: van strakke, rechthoekige borders met kleurenschema's tot kleine voortuintjes propvol dahlia's. Wat overal wél hetzelfde was: trotse eigenaren die alles tot in de puntjes hebben verzorgd en vol liefde vertellen over hun tuin.

Voordat we de laatste dag weer op de boot stappen, brengen we eerst nog een bezoek aan *Great Comp Garden*, een fantastische tuin bij een landhuis, inclusief salviakwekerij van William Dyson, de beheerder van de tuin. Vooral de bostuin vol vogels nodigt uit tot dwalen, maar ook de ruïnes en Italiaanse tuin zijn het bekijken waard. De salvia's uit eigen kwekerij zijn vertegenwoordigd in de tuin, in lange borders waarin je de ene na de andere soort ziet groeien.

Pauline McBride van *Sussex Prairies Garden*.

Graham Gough van *Marchants Hardy Plants*.

Tuinreis: voor elk wat wils

De organisatie van Garden Tours hoort vaak dat mensen het zo jammer vinden dat ze maar korte tijd in een tuin kunnen doorbrengen. Dat begrijp ik helemaal! Er waren zeker plekken waar ik dubbel zo lang had kunnen zijn. Maar terug in de bus hoor je ook al snel dat smaken enorm verschillen: tuinen waar ik van onder de indruk was, deden anderen weer niet zoveel. En het publiek is breed: van mensen mét tuin maar zonder veel kennis, tot mensen zonder tuin maar juist heel veel tuinkennis. En alles ertussenin. Het is dus onmogelijk om iedereen tevreden te houden. Het beste wat je dus kunt doen: genieten, inspiratie opdoen en bepalen naar welke tuinen je later wilt terugkeren.

Steengoede plantjes

Kamerplanten zijn erg in trek, en terecht. Ze veranderen onze leefruimtes in een mooie groene jungle en hoe meer je over ze weet, hoe interessanter ze worden. Marieke van der Eerden (plantenkenner en -verzamelaar, stekt en zaait zo veel mooie planten dat ze zelfs in een lokale winkel verkocht worden) en Rogier van Vugt (Hoofd Horticultuur van de Hortus botanicus Leiden en plantenkenner pur sang) gaan in gesprek.

Rogier: Kijken doe je met je ogen en niet met je handen. Dat is eigenlijk onmogelijk met levende steentjes. Bijna iedereen moet, als ze deze plantjes zien, er even aan zitten. Ik doe het zelf ook vaak, want ze voelen grappig aan. Gelukkig kunnen ze er goed tegen, want deze plantjes zijn gemaakt voor een ruig bestaan.

Levende steentjes komen uit de familie van *Aizoaceae*, genoemd naar het plantje *Aizoon*. Een onopvallend plantje met gele bloemetjes dat onder andere te vinden is op de Canarische Eilanden en Madeira. In deze regio vind je ook een ander plantje uit deze familie, *Mesembryanthemum crystallinum*, ook wel mesembs genoemd. Dit vetplantje maakt vrij gewone witte bloemen, maar bladeren zijn van een kaliber dat je niet vaak ziet, omdat ze niet zouden misstaan in een juwelendoosje. Elk blad is bezet met honderden transparante bolletjes op een ondergrond van groen tot rood. Dit prachtige effect heeft het plantje de

FOTO'S: PETRA SONIUS, MARIEKE VAN DER EERDEN, ROGIER VAN VUGT

naam ijskruid gegeven. Deze plant wordt veel gekweekt, maar grappig genoeg helemaal niet als sierplant. De bladeren zijn namelijk eetbaar, knapperig en ziltig van smaak.

Verreweg de meeste soorten uit deze familie komen echter uit zuidelijk Afrika, vooral de soorten die wij als sierplanten kweken. Het zijn meestal planten die goed aangepast zijn aan droogte, waarbij water wordt opgesloten in de verdikte blaadjes. Omdat het slim is om in droge gebieden vooral klein te zijn, zijn ze dat meestal ook. Desalniettemin zijn er toch een paar soorten, zoals *Stoeberia arborea*, die uitgroeien tot kleine boompjes van een paar meter hoog.

Marieke: De bekendste mesemb in de woonkamer is *Lithops*. Veel mensen zien in deze levende steentjes een achterwerk. Tijdens de groeiperiode slijt dat 'achterwerk' in tweeën, want in feite zijn het twee hele dikke blaadjes

Aizoon canariense is de naamgever van de familie, hier gefotografeerd op Tenerife.

Elk blad van de *Mesembryanthemum crystallinum* is bezet met honderden transparante bolletjes op een ondergrond van groen tot rood.

“ Veel mensen zien in de *Lithops* een achterwerk. ”

die langzaam van elkaar groeien. Wanneer ze open komen te staan zie je de nieuwe blaadjes al zitten. De oude blaadjes zullen indrogen: de plant hergebruikt zo de schaarse hoeveelheid water en voedingsstoffen.

In de bloeiperiode groeit er uit de twee gespreide blaadjes een bloem, die tot hilariteit van veel mensen lijkt op een grote, kleurige scheet die uit het achterwerk floept. *Lithops* zijn er in veel soorten en maten: je hebt felgekleurde zoals de gele *Lithops otzeniana*, bespikkelde zoals *Lithops fulviceps* en *Lithops* die van boven een 'hersenspatroon' hebben.

Een ander mooi geslacht is *Conophytum*, waarbij de *Conophytum calculus* mijn favoriet is: het plantje vormt blaadjes in de vorm van een bolletje! Heel populair om te zaaien zijn de 'konijnenoortjes': je kunt vast raden waar de blaadjes van deze *Monilaria moniliforme* op lijken. *Faucaria tigrina* is een andere favoriet van mij. De soortnaam 'tigrina' slaat op de 'tanden' die de blaadjes hebben, waardoor de bladparen op een tijgerbek lijken (met wat fantasie...).

Delosperma cooperi met zijn mooie structuur in het dikke blad is heel makkelijk te zaaien en kan, als 'ie groot genoeg is, de tuin in.

Verzorging

R: Planten uit deze familie behoren zeker niet tot de makkelijkst te kweken succulenten. Dit komt allereerst omdat ze een grote behoefte hebben aan licht maar niet aan warmte, en dat is vooral op een vensterbank tijdens de donkere maanden een groot probleem wanneer het donker is. En in de zomer wordt het op zo'n vensterbank weer bloedheet. Verder komen ze

uit gebieden die koele winters kennen en ook dat is op de vensterbank vaak lastig.

Het meest ingewikkelde is echter de watergift. Plantjes uit deze familie kunnen hun mooie typische vorm snel verliezen als ze op de verkeerde momenten water krijgen. Als regel kun je stellen dat ze alleen maar water mogen hebben als de grond echt totaal is uitgedroogd en dat het beter is ze af en toe

Lithops otzeniana, nog niet geel gekleurd.

Lithops-zaailingen, ca. 8 maanden oud.

eens goed water te geven dan regelmatig een scheutje.

Bij levende steentjes luistert het watergeven heel nauw. Deze kennen twee wat vochtiger tijden, het najaar en het voorjaar. Het vocht in het najaar triggert de bloei en het begin van de groei. Tijdens de groei worden eigenlijk alleen de twee oude blaadjes vervangen door twee of soms vier nieuwe. Het wonderlijke is dat dit proces in de winter doorgaat en dat de plantjes dan absoluut geen water mogen hebben. Het water en de voedingsstoffen uit de oude blaadjes worden gerecycled, en het is heel belangrijk dat de oude blaadjes worden leeggezogen. Geef je het plantje dan toch water, dan gebeurt dat leegzuigen niet goed en blijven de oude blaadjes leven en misvormen zo de plant. In het voorjaar, als de oude blaadjes echt verdroogd zijn en makkelijk weggetrokken kunnen worden, mag het plantje weer wat water om zich te herstellen. In de zomer moet de plant zo min mogelijk water zonder al te veel in te schrompelen.

In het algemeen willen planten uit deze plantenfamilie niet te veel mest. Dit komt omdat ze niet snel groeien en zo effectief recycleren.

Delosperma cooperi.

FOTO: CRAIG GIBBON

Levende steentjes in het wild in Zuid Afrika. Kun je ze vinden?

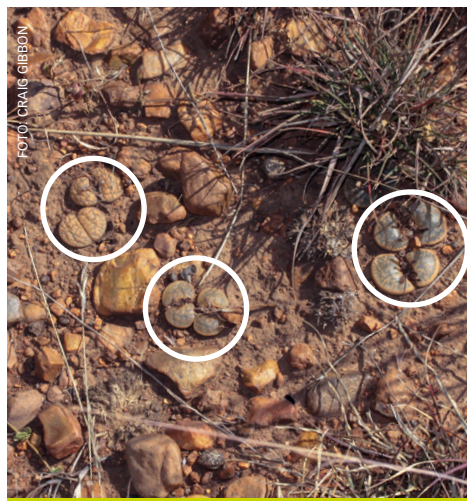
Faucaria tigrina.

In de tuin

De ijsbloem *Cleretum bellidiforme* is een bekende eenjarige tuinplant die ook uit deze familie komt. Het is zelfs een van de weinige soorten die echt puur vanwege de bloemen wordt gekweekt.

Datzelfde geldt voor diverse *Delosperma*-soorten die in een heel scala aan kleuren komen. Het grote verschil met de ijsbloem is dat deze planten goed tegen vorst kunnen en dat je ze jarenlang in de tuin kunt hebben, als ze maar op een plek staan waar water snel weg kan lopen.

M: De meeste mesembs vermeerder je uit zaad, of door de plant te delen. In het laatste geval heb je een plant nodig die al een cluster van bladparen heeft gevormd, zodat je er voorzichtig een of twee bladparen met stengel af kunt snijden. Die clusters ontstaan door ongeslachtelijk voortplanten: er verschijnen dan twee nieuwe bladparen in plaats van één (zie foto rechts). In de winkels koop je echter vaak maar één bladpaar, en ben je

Gevonden!

dus lang bezig voor je op die manier kunt vermeerderen.

Een stuk sneller gaat het via zaad. Mesembs zaai je in een zeer luchtig mengsel, bijvoorbeeld zaai- en stekgrond met zand, 1:1. Voeg split of perliet toe voor een nog betere drainage. Sprengel de piepkleine zaadjes oppervlakkig en dicht op elkaar en dek ze niet af met aarde, maar druk ze slechts een beetje aan met bijvoorbeeld de achterkant van een lepel. Hou ze vochtig en zorg voor een hoge luchtvochtigheid door ze bijvoorbeeld in een ziplockzakje te zetten.

Zorg voor een lichte plek, niet in directe zon. Wat warmte is aan te raden (ca. 25 °C) maar zet ze zeker niet te heet! Binnen een paar weken zul je de groene puntjes zien verschijnen. Je kunt dan heel langzaam de luchtvochtigheid verlagen, maar zorg dat je de zaailingen nog altijd vochtig houdt.

Na ongeveer een jaar zullen nieuwe blaadjes verschijnen en verschrompelen de oude. Je kunt de planten dan als volwassen *Lithops* gaan behandelen.

Monilaria moniliforme of konijnehoortjes lopen iedere herfst weer uit met nieuwe oortjes.

Ongeslachtelijke voortplanting van Lithops.

Titanopsis schwantesii.

Waar zijn ze te koop?

Te koop bij vrijwel elk tuincentrum. Voor aparte soorten of plantjes met een correcte naam kun je beter naar een gespecialiseerde kweker gaan zoals www.ikhebeencactus.nl. Zaadjes koop je bij bijvoorbeeld UnusualSeeds.net of de gelijknamige Etsy-shop.

Meer plantenpraat?

Volg ons op instagram:
@rogiervanvugt en @nimmaplants.

Titanopsis schwantesii.

Tuinieren voor de natuur

Deze speciale uitgave is bedoeld voor iedereen die haar of zijn tuin wil laten leven. Met een geschatte 550 miljoen vierkante meter tuin in Nederland, en misschien wel net zoveel in België, kunnen tuineigenaren het verschil maken. Ons platteland mag dan grotendeels uit een monocultuur bestaan waar niets te halen valt voor de natuur, in onze bloemrijke paradijsjes is dat wel anders. Voeg daar een egelhuis, libellenmoe-ras, zelfgemaakte voedertafel of een vijver vol inheemse planten aan toe, en het wordt daar buiten net een natuurfilm. *Tuinieren voor de natuur* staat vol tips en inspiratie om alles wat kruipt en fladdert in je tuin te helpen. Welke bloemen zijn het beste? Welke soorten bijen, vlinders en vogels kun je spotten? En hoe richt je je tuin in zodat jij en de natuur er optimaal van genieten?

PUZZEL & WIN

Vul de puzzel in en maak kans op de speciale uitgave **Tuinieren voor de natuur**.

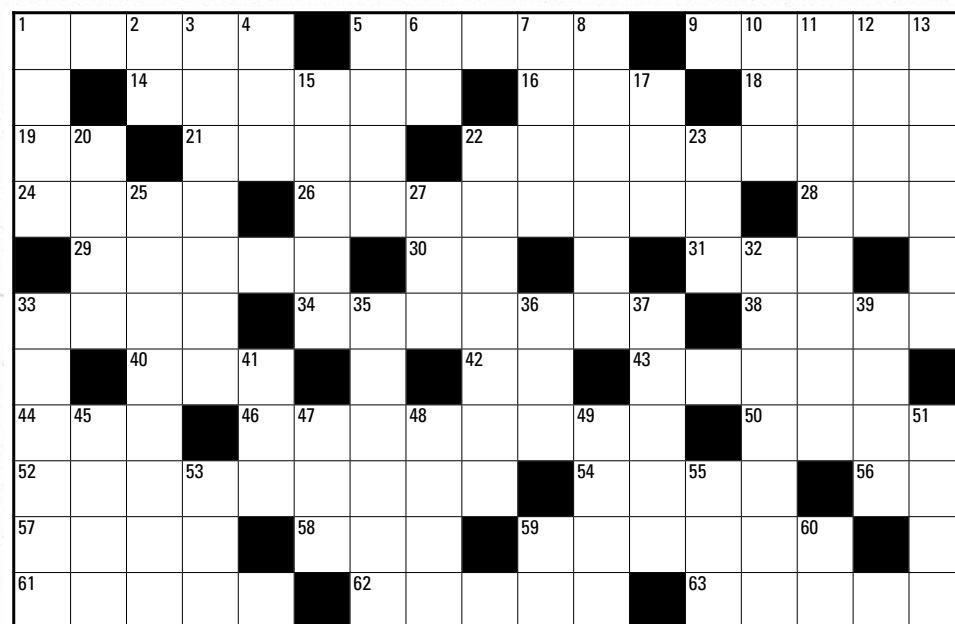
KRUISWOORDPUZZEL

HORIZONTAAL

1 kledingmaat 5 mevrouw 9 houten gebouw 14 beginwoorden 16 kostuum 18 schuif 19 daar 21 plaats 22 draaisprong 24 aangeslibd land 26 vrouwelijke regent 28 vragend voornaamwoord 29 duwtje 30 paardenslee 31 uitroep van voldoening 33 schaamte 34 oogmake-up 38 geneeskundige 40 bladgroente 42 plus 43 sleutel 44 jonge hond 46 inzameling van giften 50 uiting van verdriet 52 druppel neusvocht 54 aanzien verlenen 56 Griekse letter 57 Ierland 58 mannelijk dier 59 beddenzak 61 plant 62 slaghout bij hockey 63 vrucht.

VERTICAAL

1 ongevuld 2 deel van een mast 3 kampeergerei 4 tak 5 ook 6 perfect 7 vrouwtjesdier 8 roofdier 10 in orde 11 epileeren 12 insgelijks 13 ludiek 15 vrouwenverblijf 17 boerderijdier 20 lichtrood 22 kavel 23 United States of America 25 het wedrennen 27 vluchtige stof 32 niet weloverwogen 33 van bepaald materiaal 35 rode vrucht 36 Zuid-Afrikaanse partij 37 waakzaam 39 ritje 41 komisch nummer 45 bond 47 grondsoort 48 lol 49 tropisch hardhout 51 deel van een schip 53 afslagplaats bij golf 55 tijdrekening 59 deel van Schotse namen 60 politieke partij.

Breng de letters uit de genummerde vakjes over naar de gelijkgenummerde vakjes van de oplossingbalk.

12	23	45	26	29	35	41	59
----	----	----	----	----	----	----	----

Vul het antwoord vóór 21 februari 2023 in op www.gardenersworldmagazine.nl/puzzel

De kracht van planten

We weten allemaal dat tuinen (en tuinieren) goed voor ons zijn, maar ze dragen ook bij aan een gezonder milieu. Door de kracht van planten optimaal te benutten help je onze planeet ook.

In tuinontwerpkringen hoor je vaak de vraag: "Moeten er per se planten in een tuin staan?" Nou nee, een tuin kan helemaal verhard en levenloos zijn, maar dat is niet het soort tuin waar wij blij van worden. Niet alleen vanwege de mooie aanblik en de voldoening die planten geven, en ook niet om de vele gunstige effecten die het tuinieren zou hebben. Het is veel fundamenteeler: planten zijn onmisbaar voor het positieve effect van tuinen op het milieu.

Wij vinden dat tuinieren moet draaien om het aanleggen van een tuin die zowel duurzaam en milieuvriendelijk als mooi

en aangenaam is. Groener tuinieren kan echt een verschil maken. Misschien denk je dat jouw tuin te klein is om een bijdrage te leveren, maar het is belangrijk te beseffen dat elke tuin of groene ruimte deel uitmaakt van een veel groter netwerk. En vanuit vogelperspectief zijn schuttingen en grenzen niet zo belangrijk. Het gaat om het grote geheel.

“Je hoeft geen mooie tuin op te offeren om duurzaam te worden.”

Je hoeft geen mooie, functionele tuin op te offeren om duurzaam te worden. Sommige mensen denken dat hoe rommeliger een tuin eruitziet, hoe beter het is voor tuindieren en het milieu, maar dat is absoluut niet het geval. We moeten af van de mentaliteit 'je moet dit doen' en 'je mag dat niet doen' als het om groener tuinieren gaat. In de regel is elke uitbreiding van de beplanting gewoon gunstig.

Wanneer we meer planten in de tuin zetten, zijn het niet alleen de planten zelf die goed zijn voor het milieu. Het is ook de combinatie van planten en grond, en verder

de vermindering van het aandeel verharde oppervlakken, zoals betegelde delen, die de grond afsluiten voor water en lucht. De tuin kan een beschermende spons worden die zware regenval absorbeert en helpt om overstromingen te voorkomen. En grond is cruciaal voor de opslag van koolstof: hoe minder grond er tussen de planten of in de winter onbegroeid is, hoe minder koolstof er uit de grond ontsnapt. Bedek de grond dus altijd met planten.

Bomen en struiken leggen koolstof vast en helpen om een klimaat-neutrale samenleving te bereiken, waarin tuinen een positieve invloed op de CO₂-uitstoot hebben. Daarnaast kunnen we streven naar een gesloten watercyclus in de tuin, waarbij we zoveel mogelijk water dat op de tuin valt vasthouden. En als we kiezen voor droogtetolerante planten, kunnen we in droge perioden water besparen, omdat die planten geen extra water nodig hebben. Onderzoek door de Britse Royal Horticultural Society (RHS) toont aan dat luchttemperaturen boven geplante gebieden 's zomers consistent

lager zijn dan boven verharde en bebouwde oppervlakken of onbegroeide grond. Plantrijke tuinen dragen bij aan een verlaging van de zomertemperaturen in een tijd waarin het weer steeds extremer wordt.

Biodiversiteit in de natuur levert een schat aan gereedschappen om met milieuproblemen om te gaan en onze tuinen kunnen een deel van die schatkamer worden. Het beste dat we kunnen doen, is allerlei soorten bloeiende planten (met enkelvoudige bloemen) kweken om gedurende het jaar zolang mogelijk bloemen te bieden. Ook is het belangrijk om zoveel mogelijk lagen in de beplanting te creëren: bomen, struiken, vaste planten en bodembedekkers.

Durf zonder turf

Dit is waarom tuiniers alleen nog maar turf-vrije potgrond zouden moeten gebruiken.

Veengebieden slaan koolstof gedurende duizenden jaren op. Door turf af te graven wordt er versneld koolstof aan de veengrond onttrokken (en gaat er veel biodiversiteit verloren). Dus omwille van de turf in potgrond wordt de koolstofopslag met duizenden jaren verkort. De koolstof, die anders nog duizenden jaren buiten de atmosfeer

zou zijn gebleven, wordt vervolgens snel omgezet in koolstofdioxide (CO₂) wanneer we de potgrond voor planten gebruiken. Een plant die in turf wordt gekweekt slaat weliswaar koolstof op, maar dat blijft slechts enkele maanden of jaren stabiel. Dus de vastlegging van koolstof in veengrond is vele malen groter dan in planten.

STAPPEN NAAR MEER GROEN

Hoe kunnen we meer planten in onze levens en tuinen passen? Probeer te bedenken of je de functie van een gebouw of element in de tuin door planten kunt laten overnemen. Heb je echt zoveel harde materialen en bestrating of zo'n grote oprit nodig? Kun je dat element met groen bedekken? Het logische gevolg hiervan is dat je je tuin diverser maakt.

Kies voor heggen

Voordelen: schonere lucht, minder lawaai, meer tuindieren.

Plaats als tuinafscheiding geen schutting maar een heg, of zet er een heg voor. Gemengde heggen van inheemse plantensoorten, zoals meidoorn, beuk, haagbeuk en hondsroos, zijn veel nuttiger voor tuindieren dan 'monoculturen' met één enkele soort, en zullen veel bloemen en vruchten dragen. Zet er een rankende plant als kamperfoelie bij en je hebt ook nog een heerlijke geur. Tuinafscheidingen van planten helpen ook om lawaai te verminderen en om vervuiling en fijnstof uit de lucht te halen, vooral als de planten grootbladig en groenblijvend zijn, zoals *Fatsia japonica*.

Wanneer planten? Winter, voor- of najaar.

Hoe? Bereid de grond voor door een strook om te spitten, alle onkruid te verwijderen en organisch materiaal zoals compost door de grond te werken.

TIP Als je de heg naast een tuinafscheiding plant, zorg er dan voor dat de heg genoeg groeiruimte heeft.

Ga de lucht in

Voordelen: temperatuurbeheersing, grotere voedselproductie, meer tuindieren.

Maak je tuin zo driedimensionaal mogelijk door de ruimte zowel in de hoogte als in de breedte te beplanten. Bladverliezende bomen, struiken en klimplanten fungeren als airconditioners, want ze laten 's winters licht en warmte door, en geven 's zomers

Onder een gemengde heg is er ruimte voor schaduwminnende planten.

schaduw. In een kleine tuin is een boom die in meerdere seizoenen mooi en nuttig is voor tuindieren heel belangrijk – een wilde appel (*Malus sylvestris*) bijvoorbeeld.

Wanneer planten? Winter, voor- of najaar.

Hoe? Zoek een geschikte plant, want als hij te groot wordt en binnen een paar jaar moet worden verwijderd, is hij niet duurzaam.

TIP Onderzoek voordat je een plant koopt hoe je hem moet snoeien, dan ben je goed voorbereid als het snoeiseizoen aanbreekt.

Laat je woning begroeien

Voordelen: isolatie, habitats voor tuindieren

Planten tegen een woningmuur kunnen fungeren als isolatie voor je huis en als nestplek voor vogels. Zelfhechtende klimplanten, zoals de klimhortensia (*Hydrangea petiolaris*), liggen het meest voor de hand.

Beplant je oprit

Voordelen: legt koolstof vast en absorbeert water.

Wielen beslaan maar een klein oppervlak, dus zoek uit waar dat is en beplant de rest. Vetkruid en grassen doen het goed op plekken voor gemengd gebruik. De beplanting absorbeert zware regen die anders het riool in stroomt of zelfs een overstroming kan veroorzaken.

Wanneer? Winter, voor- of najaar

Hoe? Gebruik poreuze bestratingsmaterialen, harsgebonden grind of grasbetontegels, waardoor water de grond in kan zakken.

TIP Zorg ervoor dat ook de fundering van waterdoorlatend materiaal is.

Zelfs kleine tuinen worden met bomen en klimplanten mooier en 's zomers schaduwrijker.

Verbeter je gazon

Voordelen: meer biodiversiteit

Leg een bloeiend gazon aan met boterbloemen en madeliefjes. Door gewoon veel planten te kweken, legt een tuin meer koolstof vast. Hoe meer verschillende soorten planten je kweekt, hoe groter de voordelen.

Juiste plant op de juiste plek

Voordelen: bespaart grondstoffen.

Hanteer de benadering die weinig grondstoffen vergt (low-input) door voor elke plek de juiste plant te kiezen, waarbij je rekening houdt met het aanwezige microklimaat: zon of schaduw, nat of droog (lavendel of purperklokje, wilg of vlinderstruik).

Compost, compost, compost

Voordelen: legt koolstof vast, bespaart grondstoffen.

Duurzaamheid gaat vaak over 'het sluiten van de kringloop', het verbeteren van natuurlijke processen en het verminderen van afval. Tuincompost maken is hiervan een uitstekend voorbeeld. Wanneer de compost warm is, mulch je de bedden ermee.

Vetplanten zijn ideaal voor verharde gebieden, zoals paden en opritten.

Wanneer? Jaarrond.

Hoe? Gebruik een bak of maak een hoop van minstens 1 m³. Wissel groene en bruine ingrediënten af en meng alles zo vaak mogelijk door elkaar voor een grondige compostering.

TIP Houd de compost net vochtig door het materiaal af te dekken of juist bloot te leggen.

Koop lokaal

Voordelen: bespaart grondstoffen.

Dit maakt deel uit van het totaalplaatje van

milieuvriendelijk tuinieren. Koop wanneer het enigszins mogelijk is bij lokale kwekerijen, zodat je planten niet ver hoeven te reizen.

Vermeerder zelf planten

Voordelen: bespaart grondstoffen.

Als je zelf planten vermeerdert, weet je zeker dat er geen turf, chemicaliën, te veel verwarming en water of wegwerpplastic wordt gebruikt.

Wanneer? Jaarrond

Hoe? Je kunt zelf zaaien (p. 46), uitlopers planten (p. 110) en stekken nemen. Deze maand kun je bijvoorbeeld prima wortelstekken nemen.

Planten langs de randen van een oprit staan mooi en helpen om overtollig regenwater op te nemen.

Door een boomspiegel te adopteren, kun je zelfs zonder eigen tuin tuinieren.

Tuinieren zonder tuin

Je hoeft geen eigen tuin te hebben om te tuinieren. Misschien is er bij jou in de buurt een volkstuin die je kunt huren of een vereniging of club waarbij je je kunt aansluiten. En als je het op wat kleinere schaal wilt doen, adopteer dan een boomspiegel.

Een boomspiegel is een klein stukje grond rondom een boom. Gemeenten staan deze vorm van tuinieren toe en moedigen het zelfs aan. Vaak is het voldoende om bij je gemeente te melden welke boomspiegel je wilt beplanten en zij regelen dan dat dit stukje grond door de lokale groenvoorziening wordt overgeslagen.

Een heg van planten met kale wortels aanleggen

Planten met kale wortels zijn tot eind winter verkrijgbaar, dus dit is een goede maand om daarvan te profiteren. Ze vormen een zeer duurzame keus, omdat ze zijn opgekweekt in de grond in plaats van in potgrond en een laag transportgewicht hebben.

1 Bereid de planten met kale wortels voor door ze eerst een paar uur in water te zetten. Kort daarna de wortels licht in.

3 Leg de planten met de juiste tussenruimte langs de geul en zet ze er daarna rechtop in. Controleer of de plantdiepte correct is.

2 Span een koord en graaf daarlangs een geul die net diep genoeg is om de planten op hun oorspronkelijk diepte te zetten (te zien aan de aardesporen).

4 Houd elke plant verticaal en druk de grond rond de wortels aan zodat er geen lucht achterblijft. Geef royaal water en knip eventuele dode takken af.

Stichting NL Bloeit!

Wij kweken bijzonder aantrekkelijke inheemse planten, soorten waar de wilde bijen, vlinders en heel veel andere insecten dol op zijn. In Nederland zijn er nog maar weinig van deze planten in het wild te vinden en jij kunt helpen door juist de inheemse planten in je tuin te zetten. Op een paar vierkante meter kun je al een prachtige wilde weelde creëren.

www.nlbloeit.nl

Inheemse held stelt zich voor

Met inheemse planten help je de biodiversiteit enorm. Ze zijn prachtig, maar helaas niet zo bekend. Elke maand stelt een inheemse plant zich aan je voor, in de hoop een plekje in jouw tuin te krijgen. Ze zullen je niet teleurstellen!

VOLGENDE MAAND: Lievevrouwebedstro (*Galium odoratum*)

Bosanemoon

Anemone nemorosa

Een fantastische bodembedekker en prachtige voorjaarsbloeiër. Ik, bosanemoon, ben een overblijvende plant uit de ranonkelfamilie (*Ranunculaceae*). Ik ben een zogeheten (voorjaars) geofyt: na de jaarlijkse groei en bloei blijven alleen mijn ondergrondse wortelstokken over en hierin is voedsel en energie opgeslagen, waarmee ik in het volgende voorjaar weer bovengronds verschijn.

Van nature groei ik op enigszins droge tot vrij natte, losse humeuze bodems die lemnig, zandig, zavelig of kleig zijn. Daarnaast groei ik bij voorkeur in lichte schaduw tot halfschaduw. Op natuurlijke standplaatsen leef ik samen met plantensoorten als slanke sleutelbloem, heekruid, hondsdrif, muskuskruid en gevlekte aronskelk. Waar ik me prettig voel kan ik grote oppervlaktes bedekken.

Mijn botanische naam *Anemone* komt van het Griekse anemos, wat wind betekent. Het zou slaan op de bewegingen van de bloempjes bij het minste zuchtje wind. Mijn soort aanduiding *nemorosa* komt van het Latijnse nemorosus, in de betekenis van bosbewonend of van het bos.

Mijn bloemen verschijnen voordat de bomen en struiken in blad komen om optimaal van het toetredende zonlicht te kunnen profiteren. Dit doen ze des te meer door met de zonnestand mee te draaien. Bij koud weer en 's nachts sluiten ze zich. Mijn bloeitijd ligt tussen maart en mei.

Mijn blaadjes en bloeistengels groeien uit de wortelstokjes en zijn zacht behaard. Elke bloeistengel draagt een bloem, heel soms twee. Mijn half-knikkende tot rechtopstaande bloemen zijn 2 tot 4 cm groot en helderwit en aan de onderkant vaak enigszins roze tot paars aangelopen. De hoogte van de bloeistengels varieert tussen de 10 en 30 centimeter. Mijn bloemblaadjes zijn fijn geaderd en mijn bloemen hebben een groot aantal meeldraden met gele helmknoppen. Mijn bloemen bevatten lichtgeel stuifmeel en worden met name bevrogen door metselbijen en zandbijen, diverse soorten hommels en (zweef)vlies.

Mijn zaden zijn slechts kort kiemkrachtig, minder dan een jaar, en ze worden door mieren meegesleept en zo verder verspreid. Maar mijn vermeerdering vindt vooral vegetatief plaats, door de wortelstokjes die ondergronds herhaaldelijk vertakken.

In een (bos)tuin ben ik bijvoorbeeld goed te combineren met inheemse soorten als grote muur, slanke sleutelbloem, maarts viooltje, bosaardbei, lievevrouwebedstro en de gele anemoon, een zeer zeldzame wilde plant in Nederland. Ik word ook gekweekt als sierplant met diverse cultivars in bonte kleuren en met gevulde bloemen. Wil je mij, de wilde variant, in de tuin, dan kun je het beste wat goede wortelstokjes bij de schaarse aanbieders aanschaffen en geef mij genoeg ruimte om goed te kunnen vermeerderen.

Maak paden minstens 60 cm breed en gebruik materialen die bij je stijl en budget passen. Lucy koos voor grind op onkruidwerend gronddeek: een aantrekkelijke en betaalbare optie.

Lucy Chamberlain is hooftuinier van het landgoed East Donyland Hall en beheert daar een ommuurde keukentuin van 40 hectare. Ze heeft de belangrijkste ontwerpprincipes ervan toegepast op haar eigen, veel kleinere terrein om een mooie en zeer productieve groente- en fruituin aan te leggen.

Ontwerp & beplant een keukentuin

Deel 2: de tuin aanleggen

Breng je plannen in de praktijk en volg de tips van **Lucy Chamberlain** in het vervolg van haar serie over de aanleg van een groentetuin.

Het toevoegen van fruit- of groenteplanten aan een tuin staat bij mij hoog op de lijst. Ik hoop dat je vorige maand, aangemoedigd door deel één in deze serie, pen en papier hebt gepakt om de plattegrond van de groentetuin van je dromen te tekenen. Het is nu de tijd om die plannen erbij te pakken en te beginnen met de aanleg van je keukentuin. In dit deel leg ik uit hoe je alle belangrijke gebieden in de tuin voorbereidt en waarom een kas de moeite loont.

Aan de slag

Er zijn twee manieren om een stuk grond schoon te maken: alles in één keer of stukje bij beetje. Aan de eerste manier hangt meestal een prijskaartje, want om grond snel schoon te maken moet je waarschijnlijk machines huren, zoals een minigraafmachine of stobbenfrees. En tenzij je een legertje behulpzame vrienden hebt, wil je misschien ook een paar ervaren tuiniers inhuren, vooral als er zwaar fysiek werk nodig is, zoals het verwijderen van boomstronken of vaste onkruidplanten. Als je de klus stapsgewijs zelf doet, dek dan opgeruimde stukken grond af of zet er meteen planten in, zodat onkruid geen nieuwe kans krijgt. Zorg ook dat je weet waar je met je afval heen moet, want de schoonmaak levert zeer veel afvalmateriaal op.

Wanneer je paden aanlegt, laat je dan niet verleiden die te breed te maken, want dat gaat ten koste van kweekruimte. Mijn hoofdpad is een meter breed en de zijpaden zijn 60 cm, wat precies genoeg is om met een kruiwagen overheen te rijden. Als je geen groot landschapsarchitect bent en een klein budget hebt, maak dan paden met schorssnippers of grind op onkruidwerend doek tussen houten afboordingen (gras moet je maaien en onbegroeide grond trekt onkruid aan). Steek met een spade een dunne laag grond af en zet het doek met piketten vast. Klinkers of tegels zijn lastiger om goed te leggen, en hebben bovendien zand als ondergrond nodig.

Lucy bespaarde geld door het perceel zoveel mogelijk zelf schoon te maken, en haalde zelfs een paar naaldbomen weg.

Door fruitplanten in palmetten, waaiers of snoeren te leiden, krijg je op een klein oppervlak een grotere opbrengst.

Een kas kiezen

• Een kas in de tuin levert allerlei spannende mogelijkheden op. Je kunt er warmteminnende zomergroenten kweken, zoals meloenen, Spaanse peper, citroengras, okra en tomaten, en wintergroenten als broccoli, spinazie, selderij, slasoorten, cichorei, snijbiet en winterkers. Bovendien kun je er bakken vol zelf gezaaide zaailingen opkweken.

• Een plek in de volle zon kan waardevol zijn voor groenten, want daar profiteren ze tussen het najaar en voorjaar optimaal van de zon. Maar extreme zomerwarmte is lastiger te regelen. Een plek in de halfschaduw verlaagt de zomerse temperaturen naar een acceptabeler niveau, hoewel de groeikracht tijdens de koelere maanden, wanneer de zon lager aan de hemel staat, dan wel minder is.

• Onze kas neemt een centrale plek in de tuin in. Omdat hij zo prominent aanwezig is, vonden we het waard om te investeren in cederhouten balken. Maar we hebben ook bespaard door afgeprijsde bakstenen en tweedehands glas voor de kas te gebruiken. Ik heb de kas ontworpen met 40 cm brede ramen en een dakhelling van 45° om de elegantie van topmerken na te bootsen. We huurden een plaatselijke timmerman in om het frame te bouwen, maar de rest hebben we bijna allemaal zelf gedaan om binnen het budget te blijven.

• Een kas met een aluminium frame is budgetvriendelijker en biedt je uiteindelijk dezelfde kweekmogelijkheden. Kies het liefst een zo groot mogelijke kas, want je krijgt hem zeker vol.

Lucy koos voor een op maat gemaakte kas, maar er is een kas voor elk budget: van kleine muurkassen tot grotere, tweedehands kassen.

Basisvoorzieningen

Elektriciteitsaansluitingen voor buiten moeten door een erkend elektricien worden aangelegd. Installeer meer stopcontacten dan je denkt nodig te hebben, zodat je verwarmde kweekbakken, lampen, verwarming en andere apparaten kunt aansluiten. Denk ook aan accu's en wind- en zonne-energie als stroombronnen.

Een buitenkraan kan tegen een buitenmuur van het huis worden geplaatst. De investering in een oprolbare tuinslang heeft zichzelf zeker terugbetaald in ons lange, smalle perceel. Dankzij stevige stokken op de hoeken van de bedden kan ik de slang moeiteloos over de paden leiden.

Als je leifruit gaat kweken, moet je stevige steunstructuren plaatsen. Wij gebruiken robuuste schuttingpalen voor rijen met frambozenstokken en in palmet geleide appelbomen. Maar metalen palen werken ook goed. Ze moeten stevig in de grond worden gezet, want de horizontale draden die je ertussen spant, oefenen een behoorlijke trekkracht uit. We hebben voor leifruit ook horizontale draden (2 mm) op muren en schuttingen bevestigd. Plaats de draden 30 cm uit elkaar en zet ze vast met spanbouten door gegalaniseerde schroefogen om doorzakken te voorkomen.

FOTO'S: LUCY CHAMBERLAIN; JASON INGRAM; NEIL HEPWORTH

Bedden afboorden

Je kunt de bedden het beste vlak en niet te breed maken, dan hoef je niet over de aarde te lopen. Afboordingen van bielen zijn vrij duur en nemen veel ruimte in. Golfplaten of houten planken zijn geschikt. Wij kozen voor lage houten afboordingen. Eerst sloegen we houten piketten (5 x 5 cm) in de grond, waarbij we ervoor zorgden dat die onderling op gelijke hoogte stonden. Daar schroefden we als afboordingen geïmpregneerde houten balken (5 x 10 cm) tegenaan.

Je kunt de overvloedige aarde van paden gebruiken om de bedden op te hogen, net als aarde die je in andere delen van de tuin overhoudt. Koop voor hogere bedden goede bovengrond en meng die in een verhouding van 2-op-1 met organisch materiaal, zoals tuincompost of goed verteerde stalmest.

Groenten houden van grond die rijk is aan organisch materiaal, terwijl het voor fruitplanten goed is om regelmatig met organisch materiaal te mulchen. Het is dus belangrijk om te zorgen voor een gestage aanvoer van compost of goed verteerde stalmest. Zo hebben wij een plaatselijke leverancier van paardenmest.

Zand- en kleigrond en stenige en kalkrijke grond kunnen allemaal gezonde groenten voortbrengen als ze regelmatig een portie organisch materiaal krijgen. En grond die je bewerkt zonder spitten kan niet zonder. Bij ons werkt het goed om jaarlijks een 5-6 cm dikke laag organisch materiaal toe te voegen, als mulch of door de grond gewerkt.

Lucy boordde alle bedden af met hout en plantte er in de middelste vier bedden een buxusheg langs.

Koop of maak koude bakken en kweekkappen die je na gebruik kunt demonteren en opbergen.

Maak ruimte voor gereedschap

Zodra je begint met het kweken van groenten en fruit, zul je allerlei spullen verzamelen, zoals kweekkappen, koude bakken, bescherming tegen ongedierte en plantenrekken. We hebben die van ons op maat en stapelbaar gemaakt, en kunnen ze na gebruik eenvoudig demonteren en opbergen in de ruimte onder het dak van de garage. Als je bogen over paden plaatst, zorg er dan voor dat die breed genoeg zijn om doorheen te lopen met een bak boordevol snoeiafval.

Is de keukentuin eenmaal in functie, dan kun je elke winter de inventaris opmaken en je voorraad aanvullen met bijvoorbeeld potgrond,

mest, grit, schorssnippers, labels, touw, netten, klemmen, piketten, draad en ongediertebestrijding. Met een goede voorbereiding blijf je met plezier probleemloos tuinieren.

Potten

Gebruik voor het kweken van groenten liever grote dan kleine potten, want kleine drogen bij warm, winderig weer bliksemsnel uit, zeker als de planten (en hun wortelstelsels) groot zijn. Vooral fruitbomen in potten hebben veel aandacht nodig. Ik bekleed de wanden van poreuze potten (hout en ongeglazuurd terracotta) en potten met dunne wanden met folie om de plantenwortels te beschermen.

VOLGENDE MAAND Begin met de beplanting en volg Lucy's advies over wat en wanneer je kunt planten.

Zoete overwinning

Kweek dit jaar de lekkerste kerstomaten. Wij namen veertien zoete variëteiten onder de loep, waarbij we keken naar kweekgemak en smaak. Hier zijn onze bevindingen.

Hapklare, sappige en smaakvolle kerstomaten zijn het toonbeeld van zomer en een van de lekkerste gewassen om te kweken. Er gaat niets boven een vers geplukt tomaatje in je mond stoppen.

Maar als je de zoetste vruchten wilt, welke zijn dan de beste rassen om te kweken? Dat hebben we afgelopen zomer uitgezocht, toen we 14 van de zoetste variëteiten testten. De rassen werden in een kas gekweekt om het suikergehalte te verhogen, en de planten droog te houden, zodat ze de niet ten prooi vielen aan de tomatenziekte *phytophthora*, die veel voorkomt in vochtige omstandigheden.

Dus of je nu op zoek bent naar een gewone rode variëteit of gele, oranje, zwarte of groene tomaten wilt, wij helpen je bij het kweken van een succesvolle oogst.

'Black Cherry'

Produceert grote trossen tomaten met schil en vruchtvlees die paarsbruin zijn. Wordt open bestoven, dus als je zaad bewaart, zijn de resulterende planten waarschijnlijk identiek.

■ Smaak

Deze tomaten waren aangenaam zacht en hadden dunne, knapperige velletjes. Een goede balans tussen zoet en zuur, en lekker fris.

'Honeycomb'

Deze F1-hybride stamtomaat produceert middelgrote oranje vruchten aan lange trossen. Dit zou een verbeterde versie zijn van 'Sungold' (zie volgende pagina) met vruchten die minder snel barsten.

■ Smaak

Dit ras vertoonde een goed evenwicht tussen zoete en zure tonen. De knapperige schillen waren een beetje te dik en konden toch wat barsten.

‘Principe Borghese’

Een cocktailtomaat die je in de zon kunt drogen om verwerkt te worden in soepen en sauzen. Hij heeft een struikvorm en is een openbestoven ras, dus bewaarde zaden zouden rasecht moeten zijn.

■ Smaak

Deze tomaat had een papperige, bijna korrelige textuur. Een frisse, flauwe smaak, meer zoet dan zuur. Aangename knapperig en de velletjes waren niet te dik.

‘Sakura’

Deze middelgrote rode kerstomaat is zeer productief, resistent tegen een aantal ziekten en rijpt snel. De vruchten hangen in lange trossen. Het is een F1 hybride-stamtomaat.

■ Smaak

De schillen waren erg knapperig, en het vruchtvlees was vrij stevig, aangenaam sappig en zoet. Een beetje zuur, maar niet overdreven. Deze knappen als je erin bijt.

Zoet, zoeter, zoetst

Als je lekkere, zoete kerstomaten wilt gaan kweken, kun je uiteraard kiezen voor een van nature suikerrijke variëteit. Maar er zijn nog andere trucjes om de zoetheid van je tomatenoogst te maximaliseren!

Je verhoogt het suikergehalte door je tomaten te kweken op de zonnigste, warmste plek die je hebt. Een muur of hek op het zuiden of westen is geweldig, maar een zonnige kas, serre of polytunnel is ideaal.

Een andere goede manier om je tomaten volledig te laten rijpen, is het regelmatig toedienen van een vloeibare meststof met een hoog kaliumgehalte.

Laat in de zomer de vruchten zoveel mogelijk aan de plant rijpen. De textuur moet zacht zijn en de kleur van de schil rijk en goed ontwikkeld. Laat de vruchten echter niet overrijp worden.

Een doffe of verdorde schil is een teken dat de tomaten te rijp

zijn, waardoor de kwaliteit en de smaak in het gedrang komen.

Aan het einde van het seizoen, wanneer de vruchten langzamer rijpen door minder intense zon en kortere dagen, pluk je de vruchten zodra ze gekleurd zijn en laat je ze drie of vier dagen op een zonnige vensterbank liggen. Ze zullen nog verder rijpen, en dus nog iets zoeter worden.

Tomatenvoeding zorgt voor een goede bloei en vruchtzetting.

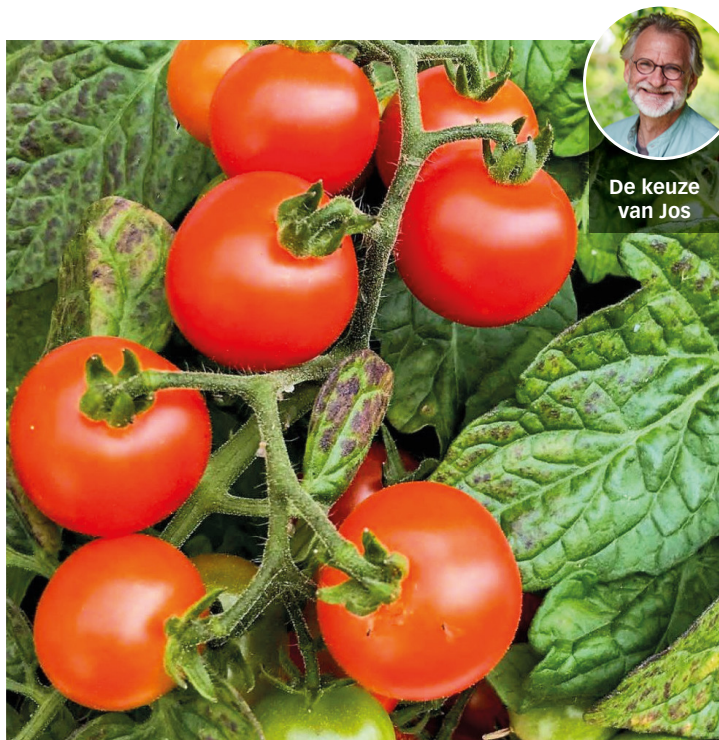

‘Sungold’

Een F1-hybride stamtomaat die middelgrote kersachtige vruchten produceert met oranje schil en vruchtvlees. De vruchten hangen in lange trossen en zijn bekend om hun smaak.

■ Smaak

Deze tomaat was zoet en sappig. Er was bijna geen zuur in te ontdekken, dus populair bij kinderen. De velletjes waren vrij dik en er waren wat barstjes.

De keuze van Jos

'Balconi Red'

Ideaal tomaatje voor op het balkon, in een pot of hangmand. Ik begon binnen met zaaien en verplaatste de potjes telkens met de zon mee. Deze zijn er ook in een gele variant.

■ Smaak

Lekkere, knapperige tomaat die je rechtstreeks van de plant uit het vuistje eet of verwerkt in een zomerse salade. Niet te zoet en niet te zuur.

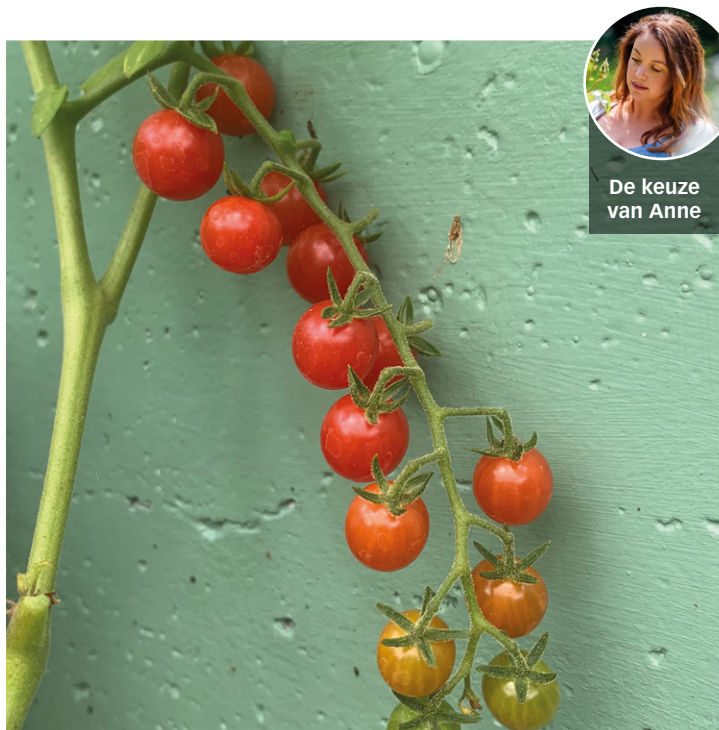
De keuze van Linda

'Black Russian'

Ik ben fan van 'Black Russian'. De tomaten zijn diep donkerrood, rijp tegen het zwarte aan. Niet de makkelijkste soort; de tomaten barsten vrij snel en de plant is niet erg productief. Toch de moeite waard.

■ Smaak

Een feestje voor je zintuigen, deze tomaat! Ik vind de zoete smaak niet bij het uiterlijk passen, waardoor het elke keer weer als een verrassing voelt.

De keuze van Anne

'Sweet Pea'

Dit is de absolute favoriet van mijn dochter. Ze kan deze smaakbommeltjes zelden weerstaan en is er toen ze klein was zelfs eerder door gaan lopen om erbij te kunnen.

■ Smaak

Mierzoete tomaatjes die in trosjes over de randen van potten en bakken heen bungelen. Wat mij betreft de beste 'stadstomaat' die er bestaat.

De keuze van Helga

'Zuckertraube'

De tomaatjes aan de vrij grote trossen van deze stamtomaat zijn iets groter dan de meeste cherrytomaten. Je kunt deze groeiachtige, biologische soort prima buiten kweken.

■ Smaak

Dit was de eerste tomaat die ik ooit kweekte en die was zo verrassend zoet! De smaak is niet te vergelijken met kerstomaten uit de winkel.

De keuze van Heleen Calcoen

Wij vroegen Heleen Calcoen van Kwekerij Kweek in Gent naar haar favoriete tomatensoorten. Alle tomatenrassen die Heleen op deze pagina's bespreekt zijn in ons klimaat geschikt voor buitenteelt. Het zijn makkelijke rassen die compact groeien, vroeg vrucht zetten en over een lange periode vrucht geven. Opbinden, dieven of toppen hoeft niet. Teeltgemak en opbrengst in buitenteelt staat centraal. Deze tomatenrassen vind je jaarrond op de webshop van Kwekerij Kweek. www.kweek.gent.

'Tiny Tim'

Ik noem hem 'de vensterbank-tomaat'. De laagblijvende, compacte tomatenstruijkes leveren honderden kleine rode kerstoma-tjes op. Ze vragen weinig zorg en doen het prima in een pot of als kleine tomatenhaagjes in de tuin.

■ Smaak

De zoete tomatensnoepjes ploffen in je mond. Ze smaken erg lekker als je zin hebt in een tussendoortje tijdens je dagelijkse tuinwandeling of in je salades.

'Ropreco Paste'

Typische, langwerpige Italiaanse saustomaat. Is wat kleiner van formaat en onderaan eindigt ze in een mooie punt. Laat ze zorgeloos over de bodem kruipen. Opbinden, dieven of toppen is niet nodig.

■ Smaak

'Ropreco Paste' is net wat sappiger en minder melig dan andere Italiaanse saustomaten en komt dus ook tot z'n recht als rauwe saladetomaat.

'Silvery Fir Tree'

Deze struiktomaat is een tomaat geschikt voor buitenteelt in vollegrond of decoreert ook mooi in een hangpot. Je laat ze nonchalant over de grond kruipen of je bindt ze op langs korte bamboes.

■ Smaak

De middelgrote, ietwat afgeplatte rode tomaten hebben zeer veel sap en een uitzonderlijk goede smaak. Verwerk in salades, soepen en pastasauzen.

'Lime Green Salad'

Als je wilt kennismaken met de smaak van groenblijvende tomaten is deze een zeer aangename start. Teel in open lucht of in pot maar beschut ze vanaf augustus tegen regen.

■ Smaak

De kleine tot middelgrote, sappige tomaten hebben een oranje blos als ze rijp zijn maar binnenin kleuren ze nog groen. Ze hebben een heerlijk fruitige, zoetzure smaak.

Zo kweek je zelf tomaten

Zin gekregen om zelf tomaten te kweken?

Het is gemakkelijker dan je denkt!

Volg gewoon ons stappenplan:

Zaaien Tomaten die je in een verwarmde kas wilt kweken, zaai je begin **februari** op een goed verlichte plek (wacht tot **maart** als je overdekte ruimte onverwarmd is). Buitenteelt zaai je in **april**, maar begin in een verwarmde kweekbak (18-24°C) of onder doorzichtige deksels op een warme vensterbank.

Verspenen Verplaats zaailingen naar individuele potten met turfrijke potgrond zodra ze 3-5 cm hoog zijn. Geef flink water en zet ze vervolgens een nacht op een warme plaats (minstens 15°C). Maak de zaailingen dan voorzichtig met een vork los en gebruik een verspeenstokje om de wortels in de nieuwe potgrond te werken.

Verder kweken Geef de opgepotte zaailingen lauw (geen gekoeld) water en zet ze op een warme, goed verlichte plaats. Voeg een kaliumhoudende meststof toe zodra je de eerste bloemtros ziet verschijnen. Vervolgens overplanten in kasborders (of kweekzakken), of laat ze afharden en plant ze begin **juni** buiten.

Leiden en oogsten Verwijder bij stokrassen de zijstelen en leid de hoofdstengel op met stokken of touw (niet nodig bij struikrassen). Goed water geven en om de paar dagen voeden met een tomatenmeststof met een hoog kaliumgehalte. In **juni** oogsten voor binnenteelt en oogst buiten vanaf **juli**.

Ziektebestrijding

Phytophthora infestans is een schimmelziekte die zeer schadelijk kan zijn voor zowel tomaten als aardappelen. De ziekte gedijt bij nat weer, waardoor grote zwarte wonden zich snel over de planten verspreiden. Tijdens lange, natte zomers zijn de symptomen niet te missen.

Gelukkig beschikken tuiniers over een steeds groter arsenaal tegen deze ziekte, door aangepaste kweekmethoden en resistente rassen. Verreweg de beste manier om de ziekte te voorkomen, is planten onder glas te kweken. Zolang alle bovengrondse delen van de tomatenplanten droog blijven, kan de schimmel zich niet verspreiden – dus geef alleen water bij de wortels.

Kwekers ontwikkelen ook een toenemend aantal variëteiten die resistent zijn tegen de tomatenziekte, dus als je gevrijwaard wilt blijven van problemen, zijn deze soorten

de beste keuzes. Deze rassen zijn net zo gemakkelijk te kweken en ze smaken net zo lekker. Misschien zullen ze ziekteverschijnselen vertonen, maar dat gebeurt pas veel later in het seizoen dan bij de niet-resistente soorten.

Enkele resistente rassen zijn:

'Crimson Cherry', 'Consuelo', 'Losetto', 'Phyra', 'Crokini'.

Door de ziekte worden stengels en bladeren bruin, verschrompelen en sterven af.

'Olijftomaatjes'

Wild groeiende struiktomaat met een uitbundige oogst rode kerstomaatjes. Als andere buitentomaten treurig worden door herfstregen en -koude, houdt deze tomaat nog lang stand.

■ Smaak

De olijfvormige kerstomaatjes zijn sappig, licht zuur en vullen de kindervuistjes van de vroege zomer tot een eind in de herfst.

AAN DE SLAG

Er is altijd genoeg te doen in de tuin, maar de taken verschillen per seizoen. In deze rubriek vind je alle tuintaken die handig zijn om deze maand uit te voeren. Loop de handige checklists na en hou zo makkelijk je tuin bij.

Deze maand

- 102 Monty's maand**
Monty kiemt pootaardappelen voor en kweekt lelies in bakken.
- 105 In de kas**
Gewortelde stekken oppotten.
- 106 Bloemen in februari**
Bereid nieuwe borders voor en plant leliebollen in potten.
- 108 Groente & fruit**
Plant knoflooktenen en snoei herfstframbozen.
- 110 Algemene tuintaken**
Begin een nieuwe compostbak en snoei kornoelje.

Dit is een goede tijd om dahlia-knollen op te potten – daar kun je stekken van nemen.

Monty's maand

Of we nu sneeuw, ijs of wind hebben in februari, al die fantastische eerste bollen laten zich niet tegenhouden en komen in knop. Onweerstaanbaar bloeien de sneeuwkllokjes, krokussen, vroege narcissen, sleutelbloemen, felgekleurde vroege irissen, blauwe druifjes en sterhyacinten. Het voelt alsof de natuur zich onomkeerbaar en onstuitbaar naar het licht en het voorjaar wendt.

Maar al onze vorstgevoelige planten moeten nog tot mei beschermd worden. Dahliaknollen kun je echter tegen het

eind van de maand oppotten en voortrekken met extra warmte, om stekmateriaal te produceren. Deze stekken groeien uit tot planten die tegen het eind van de zomer bloeien. Zo verleng je het seizoen en vul je vermoeide borders aan. Elke turfrijke potgrond is goed en de knollen hoeven maar een beetje bedekt te worden. Zet de pot op een verwarmde mat of vensterbank en houd de aarde vochtig. Na een dag of tien verschijnen nieuwe uitlopers, die je zo'n drie weken later kunt stekken.

Kiem pootaardappelen voor

Het heeft geen zin om pootaardappelen te planten in februari als de grond koud aanvoelt, maar de allervroegste aardappelen zijn erbij gebaat als je ze voorkiemt, dus vóór het planten eerder in knop laat komen. Daardoor maken ze sneller uitlopers en wortels.

Jaren geleden deden we met het tv-programma *Gardeners' World*

een proef met het voorkiemen van aardappels. De hoofdteeltrassen hadden er weinig baat bij en de middelvroege maar weinig. Maar de allervroegste rassen ('nieuwe of primeuraardappelen') groeiden en rijpten zonder meer sneller en konden daardoor wel tien dagen eerder worden geoogst.

Leg de pootaardappelen in een

platte bak die je op een vorstvrije, lichte plek zet. Een vensterbank of een stelling in de kas is perfect. Langzaam vormen ze knobbelige, donkere scheutjes, die er heel anders uitzien dan de lange, doorzichtige uitlopers die verschijnen aan bewaarde aardappelen. Je kunt ze ongemoeid laten tot de grond klaar is om ze erin te zetten.

Kiem vóór het planten de eerste vroege aardappelen voor op een lichte en koele plek.

Laat lelies in lichte schaduw groeien tot de vroege zomer.

Bedek leliebollen in bakken met zo'n 10 cm potgrond.

Kweek lelies in bakken

De meeste lelies groeien het best met koude voeten en de zon op hun hoofd. Ze houden niet van open standplaatsen, maar bloeien het mooist als ze minstens de helft van de dag zon krijgen. Dat kunnen lastige eisen zijn, vooral als je erg kalkrijke grond hebt, want lelies staan liever in zure grond, behalve witte lelies, die het ook goed doen in potten. Als je lelies in potten kweekt, kun je ze de grond en de standplaats geven waar ze van houden.

Je kunt ze tussen het begin van het jaar en het eind van de komende maand op elk moment

planten. Als je zorgt voor goede drainage en lekkere, losse potgrond kan het niet misgaan. Ik meng een heleboel bladaarde en grit door universele, op schors gebaseerde potgrond, maar het doet al wonderen als je alleen maar perliet of vermiculiet toevoegt. Plant de schilferige bollen met zo'n 10 cm potgrond boven het kruintje en zet ze in lichte schaduw om te groeien. Blijf voldoende water geven en zet ze in mei en juni, als ze uitlopen, op hun definitieve standplaats. Ze bloeien het best op een beschutte plek op het westen of oosten.

PREI

Prei behoort tot de meest winterharde wintergroenten en kan hoe koud het ook is geoogst worden, zelfs bevroren. Misschien heb je na strenge vorst een pikhouweel nodig om ze uit de grond te krijgen, maar dan kun je de dikke, buitenste bladeren eraf halen en de prei in al zijn glorie mee naar binnen nemen en eten.

Oogst preistengels als je ze nodig hebt, want ze kunnen de hele winter in de grond blijven.

FOTO'S: ADRIAN TAYLOR, JASON INGRAM, MARSHA ARNOLD

Checklist

- ☐ Plant pootuien in modules onder glas.
- ☐ Maak een potgrondmix met je eigen bladaarde.
- ☐ Beplant een bak met sleutelbloemen voor het voorjaar.
- ☐ Snoei alle stengels van laatbloeiende clematis terug tot ca. 15 cm vanaf de voet.

STAP VOOR STAP Gewortelde stekken oppotten

Als je aan het einde van de vorige zomer stekken van vorstgevoelige vaste planten zoals geraniums, fuchsia's en struikmargrietten hebt genomen, pot ze dan op. Naarmate de dagen lengen, maken deze planten een flinke groei door. Door nu op te potten krijgen de wortels ruimte om te groeien, zodat ze de zomerbloei van een sterke, bossige plant kunnen ondersteunen.

Als ze een paar weken na het oppotten beginnen uit te lopen, nijp dan de groeitoppen eruit om een rijke, bossige groei te stimuleren.

1 Controleer of er wortels door de gaten onderin de stekbak groeien. Maak dan de gewortelde stekken los door met je vingers de onderkant een beetje in te drukken en til ze voorzichtig uit de bak.

2 Knip beschadigde of verkeerd groeiende blaadjes af en verwijder alle bloemknoppen, zodat de plant al zijn energie kan richten op zijn groei.

3 Strooi wat (turfvrije) universele potgrond op de bodem van een pot, zet de stek in het midden en vul de zijkanten op met meer potgrond. Laat daarbij bovenkant van de plant op het oppervlak rusten. Druk aan.

4 Geef de plant royaal water en zet hem in de kas op een werkbank, plank of vensterbank met zoveel mogelijk licht.

Zet opgepote tulpen op een zonnige plek om de bloei te stimuleren.

Trek opgepote tulpen voor

Trek tulpen voor, zodat ze vroeger bloeien, door ze in een warme, lichte kas te zetten. Ze hebben een koude periode nodig om een sterk wortelstelsel te ontwikkelen. Daarom moet je ze in de herfst oppotten en 's winters buiten laten staan. Als ze eenmaal uitlopen, bloeien ze twee tot drie weken nadat je ze wat warmer hebt gezet. Geef water en herhaal dat als de potgrond uitdroogt.

Checklist

- ☐ Zaai tuinbonen in modules, zodat je ze in het voorjaar kunt uitplanten in de tuin.
- ☐ Zet op zachte dagen ventilatiegaten, deuren en ramen 's middags een uur of twee open.
- ☐ Begin overwinterende potplanten die al tekenen van leven vertonen water te geven.

Orden je zaadzakjes

Bereid je voor op het komende zaaiseizoen door een zaaischema te maken en je zaadzakjes te rangschikken naar zaaimaand.

Baseer je zaaischema op de instructies op de zakjes. Sommige zaden kun je herhaaldelijk zaaien, dus die zakjes kun je na de eerste zaaironde verplaatsen naar de volgende maand.

Noteer voor maximaal resultaat nog hoe het zaad bedekt moet worden en wat de optimale temperatuur is voor het ontkiemen. Noteer voor de toekomst wat je wanneer doet.

Rangschik zaden naar maand in een doosje met stukken karton.

Zaai stokrozen

Zaai snelgroeiende tweejarige planten zoals stokrozen (*Alcea rosea*) nu in modules, dan bloeien ze deze zomer in je borders. Vingerhoedskruid en rudbeckia bloeien ook dit jaar nog.

De grote stokrooszaden kun je afzonderlijk zaaien in modules met turfvrije universele potgrond. Bedek ze met een dun laagje potgrond, geef water en zet ze in een verwarmde kweekbak om de ontkieming te versnellen.

Zorg na het ontkiemen voor veel licht, dan kun je ze rond eind mei buiten uitplanten.

Zaai stokrooszaden afzonderlijk bovenop de potgrond.

Verplant opgepotte *Iris reticulata*

Verrijk bakken met rotsplanten en rotstuintjes met dwerggrissen, die je nu bloeiend in potten kunt kopen. Zet deze kleine, geurende bloemen in goed doorlatende grond en op een zonnige plek. Geef de pot water en tik de planten eruit zonder de wortelkluit te beschadigen. Poot de bollen op een diepte van 5 cm. Geef een mulchlaag van steentjes om te voorkomen dat de stengels rotten.

De minuscule *I. reticulata* is een ideale vroegbloeiër.

Snoei siergrassen nu, zodat nieuwe groei een kans krijgt.

Snoei siergrassen nu terug

Snoei de bladverliezende siergrassen, die nu op stro lijken, met een scherpe heggen- of snoeischaar helemaal terug om ruimte te maken voor de nieuwe bladeren. Maak je geen zorgen als er aan de voet al wat groene uitlopers zijn – die raken niet beschadigd als je de toppen bijknijpt.

Prachtriet, hakonegras, vingergras en struisriet kun je nu allemaal snoeien, maar wacht nog even een maandje met het minder winterharde lampenpoetsersgras: het oude blad beschermt de nieuwe uitlopers tegen vorst. Hark het snoeisel weg en gooi het op de composthoop.

Laat sneeuwkllokjes niet uitdrogen en geef ze humusrijke aarde.

Plant sneeuwkllokjes

Plant nu nieuwe sneeuwkllokjes of deel pollen in je tuin nu ze nog in blad of zelfs in bloei staan. Zolang je ze meteen (her)plant, slaan ze in dit groeistadium makkelijk aan.

Bewerk een onkruidvrij stukje grond in halfschaduw dat genoeg vocht vasthoudt voor. Voeg voor een betere vochthuishouding organisch materiaal toe (zoals compost). Plant de bollen tweemaal zo diep als ze hoog zijn. Druk aan en geef water om ze te helpen herstellen.

20
MINUTEN
OVER

Bekijk foto's van de tuin van vorig jaar en noteer wat er wanneer in bloei stond. Maak dan een lijstje van bloemen waarmee je de tuin een oppepper kunt geven.

Bereid nieuwe borders voor

Maak voor het planten grote kluiten aarde in een nieuwe border fijn met een tuinvork en haal wortels van vast onkruid weg. Schep de grond opzij en hark, nu de bovenlaag los is, mestkorrels door de aarde.

Zorg dat het oppervlak volkomen horizontaal is voordat je hem aandrukt of -stampt, zodat hij stevig genoeg is om er je nieuwe planten in te zetten zonder dat de aarde verder inzakt en er wortels bloot komen te liggen. Laat voor het planten de grond een paar dagen inklinken.

Door de grond los te harken komen onkruidwortels aan de oppervlakte.

Snoei boerenhortensia's

Geef je boerenhortensia's een knipbeurt voordat hun bladknoppen uitlopen. Dun de heester uit door een paar van de oudste takken vanaf de voet weg te snoeien. Zo verbeter je de luchtcirculatie

en krijgt de struik meer licht, wat volgend jaar gezondere, compact bloeiende uitlopers oplevert.

De bloemen van dit jaar worden gevormd op de takken die overblijven. Knip de oude

bloemen bovenaan af, net boven een paar sterke, opzwellende bloemknoppen.

Breng tot slot een flinke laag mulch aan onder de hortensia om vocht beter vast te houden..

Verwijder oudere stengels aan de voet voor een betere luchtcirculatie en meer licht.

Checklist

- ☐ Kop eenjarige winterplanten en haal ze weg als ze de regen of de winterkou niet overleefd hebben.
- ☐ Snoei winterbloeiende heide licht om oude bloemen te verwijderen en de planten netjes te houden.
- ☐ Knip zieke bladeren van helleborussen, zodat ze er mooier uitzien.

Zet hyacinten op een koele plek

Plaats hyacinten op een koele plek, zodat de stengels kort en stevig blijven en de planten langer zullen bloeien. Zodra de bloemen verwelkt zijn, knip je de bloemtros af. Dat zorgt ervoor dat de energie uit terugkeert naar de bol en de bloem geen zaad zet terwijl het blad de komende weken afsterft.

Plant ze rechtstreeks in een zonnige border, waar het blad verder afsterft. Je kunt de bollen ook droog opslaan – nadat het blad verwelkt is – en in de volgende herfst uitplanten.

Zorg voor vochtige grond zolang je hyacinten bloeien.

STAP VOOR STAP

Plant leliebollen in potten

Plant nu leliebollen in een pot. Aziatische hybriden wortelen vanuit de wortelplaat en zijn dus heel geschikt voor potten. Kies lage variëteiten, zodat de pot stabiel staat als de lelies bloeien. Bescherm uitlopers tegen slakken.

1 Vul een pot deels met leemhoudende potgrond. Plant de lelies met een tussenruimte van zo'n 5 cm tussen de bollen.

2 Bedek de bollen met een laag potgrond die even hoog is als dat de bollen groot zijn, en druk de grond zachtjes aan.

3 Geef water om de groei te stimuleren en de potgrond te laten inklinken. Laat niet uitdrogen en giet zodra de uitlopers verschijnen.

Plan wat je waar wilt zetten

Maak een lijst van alles wat je dit jaar in je moestuin wilt zetten en plan dan hoe je het er allemaal in krijgt. Sommige gewassen, zoals kool, aardappelen, courgettes en pompoenen, vergen heel veel ruimte en hebben hun eigen plek nodig, terwijl bladsla, uien, bonen, rode bieten en wortelen allemaal naast elkaar passen.

Denk ook aan gewasrotatie voor gewassen zoals aardappelen, kolen, bonen en uien die elk jaar echt een andere plek in de moestuin nodig hebben.

Plan de gewassen die je dit jaar wilt verbouwen en bestel dan de zaden die je nodig hebt.

Checklist

- ☐ Schoffel op droge dagen tussen rijen tuinbonen en wintersla.
- ☐ Wied met de hand tussen overwinterende uien en knoflook en duw losgeraakte bollen weer stevig aan.
- ☐ Blijf kolen oogsten op momenten dat je ze nodig hebt.
- ☐ Verwijder oud blad van je geoogste wintergewassen en gooi het op de composthoop.
- ☐ Verwarm de aarde met cloches zodat je wortelen, lente-uitjes en radijsjes al vroeg kunt zaaien.

TIP

Maak je groentebedden klaar voor het volgende groeiseizoen door al het onkruid te wieden met een troffel of spitvork. Breng dan een laag van 5 cm zelfgemaakte compost of goed verteerde stalmest aan op het oppervlak en hark die lichtjes in de grond.

STAP VOOR STAP Plant knoflooktenen

Door nu knoflook te planten, kan die nog voor de zomer rijpen. Als je op zware en drassige grond tuiniert, is het verstandig om te wachten, zodat de tenen niet in koude, natte grond zitten. Hark voor het planten universele mest door de grond.

Al na een paar weken verschijnen de eerste uitlopers. Houd de grond onkruidvrij en geef je knoflook de hele lente en vroege zomer water in droge perioden, zodat de bolletjes kunnen opzwellen.

1 Meng bij zware kleigrond zand door de bovenste paar centimeters. Dit helpt bij het afwateren en het opwarmen van de grond.

2 Leg individuele teentjes op de aarde. Gebruik het 15 cm lange handvat van een schepje als maatstaf voor de juiste tussenruimte.

3 Plant ze met het topje naar boven op 6 cm diepte. Druk de aarde aan en markeer de rijen met een stokje of label.

Zorg voor vochtige grond zodat voedingsstoffen snel de wortels bereiken.

Bemest fruittheesters

Strooi kaliumrijke voeding rond de voet van je fruitheesters die in de vollegrond staan. Zo krijgen ze voldoende voedingsstoffen om bloemknoppen en vruchten voor het komende jaar te ontwikkelen en hoeft je ze de rest van het jaar niet meer te bemesten.

Wied eerst met de hand eventueel onkruid rondom en strooi dan de voeding volgens de aanwijzingen op de verpakking rond de voet van de plant. Als de grond droog is en er geen regen wordt verwacht, geef dan water zodat de voedingsstoffen snel bij de wortels kunnen komen.

Snoei herfstframbozen

Snoei bij herfstframbozen alle stengels van het afgelopen jaar terug om ruimte te maken voor nieuwe stengels die dit jaar vrucht zullen dragen.

Snoei elke oude stengel simpelweg helemaal terug tot de grond. Wied dan rond de voet en bereid de

planten met een dikke laag mulch voor op de groei van dit seizoen.

Vanuit de wortels verschijnen nieuwe uitlopers, die in de late zomer en de herfst allemaal vrucht dragen. Uitlopers die te ver weg opkomen, kun je zo nodig gewoon uitgraven.

Snoei herfstframbozen helemaal terug tot de grond voordat nieuwe uitlopers verschijnen.

Verwarm de bodem met stolpen

Bereid het zaaien van vroege gewassen zoals sla en wortelgroenten voor door nu stolpen neer te zetten, ongeveer een maand voor je wilt gaan zaaien.

Verwijder eerst onkruid en wortels, anders versnel je alleen maar de groei van sluimerend onkruid. De bodem warmt goed op als je hem een paar weken bedekt met doorzichtig (plexi)glas of plastic. Kies om de temperatuur optimaal te verhogen een plek die veel zon vangt.

Na vier of vijf weken kun je zaaien. Laat de stolpen in de eerste groeistadia staan om de zaailingen te beschermen.

Zet stolpen neer om de bodem te verwarmen voordat je volgende maand gaat zaaien.

SNELLE OPLOSSINGEN

Door nu vroege variëteiten tuinbonen in potten te zaaien, neem je een voorsprong en kun je eerder van je oogst genieten.

Zaai één zaadje in een pot van 8 cm, die je op een goed verlichte vensterbank zet. Zet de potten buiten op een beschutte plek zodra de zaailingen een sterk bladpaar hebben ontwikkeld.

Fatsoeneer bergenia's

Knip beschadigde groene bladeren van schoenlappersplanten die te lijden hebben gehad van de winter. Trek de blaadjes onderop die helemaal bruin zijn weg en verwijder vervolgens gevlekt of verkleurd blad.

Wied tegelijkertijd onkruid rond de plant. Als het goed is, blijven de jongste blaadjes over en heeft de plant meer dan genoeg ruimte voor nieuwe bloemen en frisse, nieuwe bladeren.

Snij beschadigd blad van schoenlappersplanten af met een schone, scherpe snoeischaar.

Huislook is een ideale plant voor rotstuintjes en bakken, en om lege plekken op te vullen.

Pot uitlopers van huislook op

Vul je tuinpotten op met een paar huislookscheuten (*Sempervivum*). Dit zijn jonge, afzonderlijke planten met een klein wortelstelsel, die makkelijk zullen groeien. De plant woekert niet of nauwelijks.

Huislook heeft licht en een goede drainage nodig, maar als bodembedekker kan deze sterke, groenblijvende plant heel wat hebben, zonder dat je je druk hoeft te maken over potgrond.

Geef water na het planten en breng dan rondom een mulchlaag van grit aan, om rotten te voorkomen. Anders vergelen de planten en sterven ze af. Zet de potten in de zon voor het beste resultaat.

Geef je compost een mix van stikstof- en koolstofrijke materialen.

Begin een nieuwe compostbak

Compost heeft tal van voordelen voor de bodem in je tuin. Je kunt compost gebruiken als een mulch en je hebt er nooit te veel van. Compostbakken moeten rechtstreeks contact maken met de bodem en een deksel of iets dergelijks hebben om warmte vast en regen buiten te houden. Het proces kan wel twee jaar duren en je krijgt een beter resultaat als je de compost regelmatig keert.

Zet de bak op egale grond die overtollig water kan opnemen. Begin met een laag twijgjes voor een betere luchtstroom en voeg dan een gelijkmatige mix van groen (stikstof) en bruin (koolstof) materiaal toe.

Checklist

- ☐ Controleer citrusplanten in potten op ongedierte en snoei indien nodig licht.
- ☐ Check of bewaard zaad nog droog is en sla het koel en donker op tot je het nodig hebt.
- ☐ Plant enkele aardperen – eventueel in een pot als je bang bent dat ze zich zullen uitzaaïen.
- ☐ Maak zaai-, stek- en potgrond los. Is de grond koud en nat, laat het dan eerst drogen en een beetje opwarmen.

STAP VOOR STAP

Snoei kornoelje

Snoei de gekleurde stengels van de kornoelje nu terug, zodat ze de volgende winter ook weer stralend kleuren. Hout dat ouder is dan een jaar wordt dik en bruin. Snoei dus helemaal terug tot de voet om meer eenjarig hout te krijgen.

1 Snoei alle slappe en sprietige stengels terug die niet sterk genoeg zijn om de nieuwe groei te ondersteunen.

2 Snoei de kleurigste stengels terug tot een paar gezonde knoppen, zodat je volgend seizoen nog meer gekleurde stengels krijgt.

3 Verwijder het onderste, dikste hout met een zaag, zodat de voet niet dichtgroeit en decoratieve, jonge groei een kans krijgt.

Bescherm vorstgevoelige planten tegen vorst, wind en hagel.

Controleer planten onder vliesdoek

Til vliesdoek op om te zien of de planten het nog redden onder hun winterbescherming. Het is heel onwaarschijnlijk dat vliesdoek nieuwe groei beschadigt, maar door de lage lichtniveaus kunnen mossen en algen op potten en aarde

groeien. Haal die weg als je ze ziet. Controleer of je planten water nodig hebben. Als je ze op een zonnige dag een tijdje laat luchten zonder vliesdoek, helpt dat schimmel onder het doek te voorkomen. Haal het vliesdoek niet weg als het vriest.

Pas op voor Slakken

Kijk in kieren, onder stenen en tussen groenblijvend blad of je slakken ziet, vooral achter planten bij muren. 's Winters schuilen ze en in de lente komen ze terug om zachte uitlopers te eten. Verzamel ze en breng ze ergens anders heen voordat ze zich in de lente gaan voortplanten.

5
MINUTEN
OVER

Orden je bamboestokken en plantensteunen, zodat ze in de lente klaar zijn voor gebruik. Rangschik ze in volgorde van grootte en zorg dat je er makkelijk bij kunt wanneer je ze nodig hebt.

Checklist

- ☐ Zet voedsel buiten voor egels die uit hun winterslaap zijn gekomen.
- ☐ Koop vroegbloeiende bollen die al in bloei staan voor nectar voor vroege bijen.
- ☐ Strooi plantenvoeding met vertraagde afgifte rond de voet van heesters en bomen.
- ☐ Snoei woekerende klimop deze maand, voordat het broedseizoen begint.

Volgende maand

- ☐ Zorg voor kleur in het voorjaar met planten in bakken.
- ☐ Verplaats bladverliezende heesters.
- ☐ Kweek winterharde eenjarige planten op uit zaad.

Gardeners' World

Klantenservice

Wil je abonnee worden of heb je vragen over je abonnement? Op onze website vind je antwoord op de meeste vragen.

www.gardenersworldmagazine.nl/contact

Telefoon

We zijn er maandag tot vrijdag van 09.00 tot 17.00 uur om je vragen te beantwoorden.

+31 (0)24-2027827

E-mail

Stel je vraag eenvoudig per e-mail aan een van onze service medewerkers.

**klantenservice@
gardenersworldmagazine.nl**

Wist je dat je tegenwoordig eenvoudig zelf je adres kan wijzigen?

Ga naar www.gardenersworldmagazine.nl/adreswijzigen om je nieuwe adres door te geven. Het nieuwe adres wordt vervolgens automatisch in ons systeem gewijzigd.

Abonnementsinformatie

Gardeners' World kost € 6,99 per nummer. De abonnementsprijs is in Nederland € 69,- en in België € 72,- (12 nummers). Deze prijs geldt bij betaling per automatische incasso. Voor betaling via een (digitale) factuur geldt een toeslag van € 2,50. Je kunt eenvoudig een machtiging afgeven via www.magazineshop.nl/machtigen. Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij anders vermeld. Het opzeggen van een abonnement kan eenvoudig telefonisch via +31 (0)24-2027827 of per mail via klantenservice@gardenersworldmagazine.nl.

Copyright

BBC Gardeners' World magazine is published by F&L Media B.V. under licence from BBC Studios, Television Centre, Wood Lane, London W12 7TQ. The Gardeners' World logo and the BBC Blocks are the trade marks of the British Broadcasting Corporation. Used under licence. © Immediate Media Company Limited. All rights reserved. Reproduction in whole or part prohibited without permission.

Gardeners' World

Managing Director – Catriona Bolger
Head of Content – Kevin Smith

BBC Studios, UK Publishing

Chair, Editorial Review Boards: Nicholas Brett
Managing Director, Consumer Products and Licensing - Stephen Davies
Director, Magazines and Consumer Products - Mandy Thwaites
Compliance Manager - Cameron McEwan
UK.publishing@bbc.com
www.bbcstudios.com

Immediate Media Co Ltd

Chairman – Martin Weiss
CEO – Tom Bureau
Director of International Licensing and Syndication – Tim Hudson
International Partners Manager – Molly Hope-Seton

Alle rechten van dit materiaal behoren toe aan Immediate Media Co. Limited en mogen niet worden herdrukt of hergebruikt, in welke vorm dan ook, zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming. Het auteursrecht op deze uitgave en op daarin verschenen artikelen wordt door de uitgever voorbehouden. Het verlenen van toestemming tot publicatie in de gedrukte uitgave houdt in dat de auteur de uitgever, met uitsluiting van ieder ander onherroepelijk machtigt de bij of krachtens de auteurswet door derden verschuldigde vergoedingen voor kopiëren te innen en dat de auteur alle rechten overdraagt aan de uitgever, tenzij anders bepaald. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, vermenigvuldigd of gekopieerd zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever stelt zich niet aansprakelijk voor eventuele onjuistheden die in deze uitgave zouden kunnen voorkomen.

Gardeners' World is een uitgave van F&L Media B.V.

in licentie van BBC Studios

Head of Content

Daan Jeuken

Hoofredactie

Anne Wiegers

Redactie

Jos Heijmans, Helga Kluiters en Linda Passies

Met medewerking van

Bijenstichting, Berthe Bogers, Milly Born, Heleen Calcoen, Marieke van der Eerden, Egelbescherming, Vlinderstichting, Vogelbescherming, Rogier van Vugt, Stichting NL Bloeit! en redactie Gardeners' World UK

Vormgeving

Nick Groenewold, Mylène Nales, Tom Gerrits, Susan Gerbrands-Derksen, Orlando Koper en Ellen Willemsen

Sales

Gavin Woesthoff
+31 (0)6 20 50 98 54
gwoesthoff@fnl.nl

Marketing

Anouk Tolboom
+31 (0)24 24 04 595
atolboom@fnl.nl

Drukkerij

Habo DaCosta bv, Vianen

Vragen aan de redactie

Heb jij opmerkingen, suggesties of vragen aan de redactie?
redactie@gardenersworldmagazine.nl

Nieuwsredactie / Pers

redactie@gardenersworldmagazine.nl
of adresgegevens zie hieronder o.v.v.
F&L Media, redactie Gardeners' World

Bezoekadres F&L Media

Jonkerbosplein 52, 6534 AB Nijmegen

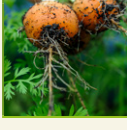

februari Groeigids

Met ons handige overzicht kies je de beste groenten en fruit om nu te zaaien en te planten.

Binnen zaaien ■ Buiten planten/zaaien ■ Oogsten ■

De beste keuzes voor februari		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
	Asperges Uitzonderlijk rijk aan foliumzuur. Ze dragen ook bij tot de ijzerinname, wat helpt bij het op temperatuur houden van het lichaam.												
Tip Je kunt pas vanaf het derde jaar voor het eerst oogsten, maar de planten zijn dan zeker 20 jaar productief. Plant ↓ puntjes net zichtbaar Afstand ↔ 30 cm uit elkaar ↗ 45 cm tussen rijen													
	Doperwten Erwten zijn klein maar fijn en zitten boordevol gezonde vezels, eiwitten en heilzame mineralen.												
Tip Kies een zonnige groeiplek met goede drainage en verwerk veel organisch materiaal door de grond voor het zaaien of uitplanten. Zaai ↓ 5 cm diep Afstand ↔ 10 cm uit elkaar ↗ 70 cm tussen rijen													
	Knoflook Bevat gezonde eigenschappen voor het hart en de botvriendelijke voedingsstoffen fosfor en kalium.												
Tip Voor een goede bol heeft knoflook zeker een maand kou nodig (0-10°C), dus stel het planten niet uit. Plant ↓ 5 cm diep Afstand ↔ 20 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen													
	Koolrabi Bevat oplosbare én onoplosbare vezels voor een betere spijsvertering en voor een gezond immuunsysteem.												
Tip Je kunt de bladeren en de wortel van deze koolsoort eten. Kook op dezelfde manier als knolraap. Zaai ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 15 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen													
	Radijsjes De verbindingen in radijs ondersteunen de lever bij het ontgiften, brengen de hormonen in balans en ondersteunen het immuunsysteem.												
Tip Zaai deze maand onder stolpen of vliesdoek. Radijsjes zijn snel en gemakkelijk te kweken. Oogst ze als ze nog klein zijn. Plant ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 3-5 cm uit elkaar ↗ 15 cm tussen rijen													
	Rode pepers Rijk aan verbindingen zoals capsaiïcine, die de stofwisseling kunnen stimuleren, het hart beschermen en goede darmbacteriën stimuleren.												
Tip Peperzaden hebben warmte nodig om te ontkiemen, dus doe ze in een verwarmde kweekbak of op een warme vensterbank. Zaai ↓ 0,5 cm diep Afstand ↔ 45 cm uit elkaar ↗ 60 cm tussen rijen													
	Sjalotten Mild van smaak en groot in voedingswaarde, met meer kalium, fosfor, foliumzuur en vitamine C dan gewone witte uien.												
Tip Bedek de rij na het planten met vliesdoek om vogels ervan te weerhouden ze uit de grond te trekken. Plant ↓ puntjes net zichtbaar Afstand ↔ 15 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen													
	Tomaten Tomaten bevatten beschermende fytonutriënten, waaronder lycopene, vooral in de schil.												
Tip Kies kerstomaatjes, want die zijn eerder en sneller rijp dan vleestomaten en leveren een grotere oogst op. Zaai ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 40 cm uit elkaar ↗ 80 cm tussen rijen													
	Tuinbonen Boordevol diverse B-vitaminen, die de ontwikkeling van zenuwen en bloedcellen ondersteunen en de hersenfunctie helpen.												
Tip Zaai tussen nu en eind voorjaar gedurende enkele weken verschillende kleine partijen, zodat je de hele zomer door kunt oogsten. Zaai ↓ 5 cm diep Afstand ↔ 20 cm uit elkaar ↗ 45 cm tussen rijen													
	Wortelen Hebben een gunstige invloed op het nachtzicht en leveren carotenoiden die het netvlies beschermen tegen UV-licht, waardoor het risico op staar afneemt.												
Tip Zaai vroegtijdig in grote potten onder glas of in de vollegrond onder stolpen of vliesdoek. Zaai ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 5-8 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen													

Volgende maand

Het maartnummer ligt vanaf **21 februari** in de winkel.

Help de bestuivers in je tuin

Maak van jouw tuin een paradijs voor bestuivers met de tips van Monty.

Alan geeft tips voor het naast elkaar kweken van bloemen en groenten.

Breng je tuin in vorm met onze voorjaars snoeispecial.

Kweek de beste aardbeien ooit met onze ultieme gids

FOTO'S: SARAH CUTLER, JASON INGRAM, NEIL HEPWORTH
*AANKONDIGINGEN ONDER VOORBEHOUD

Gardeners' World

Mis geen nummer meer!

Neem nu een abonnement en krijg voortaan elke uitgave van Gardeners' World automatisch in je brievenbus.

Ga naar **www.gardenersworldmagazine.nl/abo**
of bel gratis naar **+31 (0)24 2027 827**

De natuurlijkste afscheiding in uw tuin!

Onze schuttingen zijn een sieraad en verrijking van uw tuin. Natuurvriendelijk. Plaatsing in één dag. In elke vorm en hoogte. Voor heel lang tuinplezier. Gunstige prijs-kwaliteitverhouding. Familiebedrijf Van Aalsburg bestaat sinds 1964 en plaatst meer dan 500 schuttingen per jaar. Bel voor een afspraak en laat u adviseren op onze bedrijfslocatie (4 ha.) in Hellouw, West Betuwe. Lees ook de reviews!

Andere producten van wilgenhout:

- ✓ moestuinbakken
- ✓ containerbakken
- ✓ speeltunnels
- ✓ zitbankjes
- ✓ tuin- en speelhuisjes
- ✓ wilgenhutten (iglo's)
- ✓ hout- en geluidswallen
- ✓ (levende) wilgententunnels

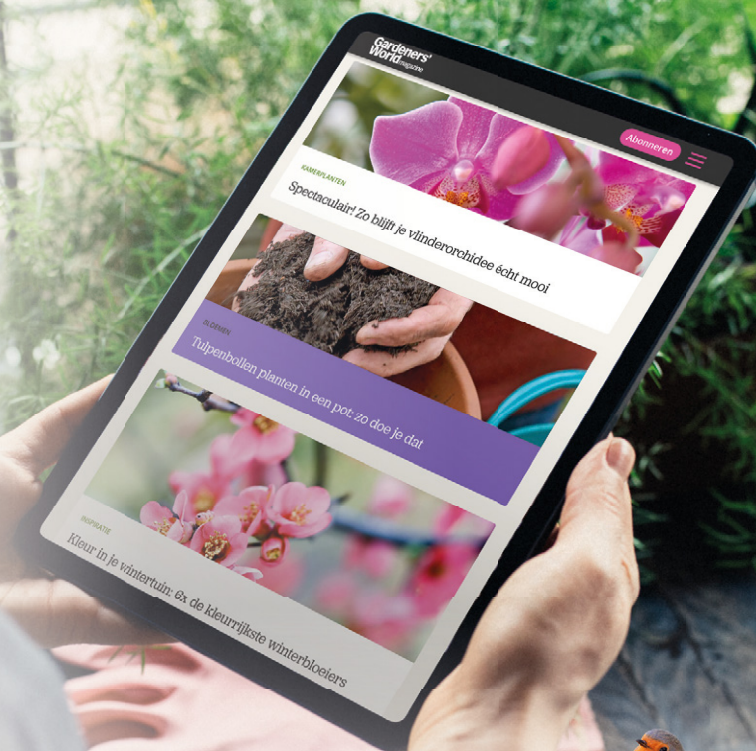
Wij vlechten alles wat u wilt ...

Paalgraaf 11 | 4174 LC Hellouw | 0418-581229 | info@vanaalsburgbv.nl | www.vanaalsburgbv.nl

Nog meer tuintips?

Op onze website vind je nóg meer Gardeners' World. Dagelijks lees je hier nieuwe tips, actuele klusjes, details over onze favoriete planten en nog veel meer. Neem snel een kijkje op:

www.gardenersworldmagazine.nl

Elke vrijdag onze tips in je mailbox ontvangen? Meld je aan via gardenersworldmagazine.nl/nieuwsbrief

Gardeners' World magazine

Volg ons op Instagram

Ga je aan de slag met onze tips?
Wij zijn benieuwd!

Deel je foto's op Instagram met
#MijnGardenersWorld

We zien je graag daar!

@gardenersworldnl
#MijnGardenersWorld

**Deel je
foto's!**